UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 06 05 008 3

BINDING SECT. JUN 19 1968

DR 568 .8 S23G3

Ġālib, Meḥmed
Sa'dullāh Paşa

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/sadullahpaa00mehm

8

سعد الله پاشا

یاخود

مزاردن ندا

مؤلفی

محمد غالب بك

طبعهٔ اولی

١٣٢٧

مطبعهٔ ابو الضیا ـ قسطنطنیه

Gālib, Mehmed
10/250

سعدالله پاشا

یاخود

مزاردن ندا

مؤلفی

محمد غالب بك

Sa'dullāh Paşa

طبعهٔ اولی

قسطنطنیه

١٩٠٩

مطبعهٔ ابو الضیا

DR
568
.8
S23G3

MR. EBUZZIA CONSTANTINOPLE
1881

LIBRARY
FEB 19 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

عدد : ٢

افادهٔ مخصوصه

بیك ایكی یوز طقسان طقوزده مكتب سلطانیدن ماذون اولدقدن صكره تحریرات خارجیه قلمنه ایكی سنه دوام ایتدم .

بر آره‌لق مصره دائر خارجیه ناظری عاصم پاشا ایله انكلتره مرخصی سیر دروموند وولف بینند‌ه‌كی مذاكرات اثناسنده خدمت كتابتده استخدام اولندم ؛ حتی فوق العاده قومیسرلكله جانب مصره اعزام بیوریلان غازی احمد مختار پاشا معیتنه مأموریتم نظارت خارجیه‌جه تنسیب قلنمش ایكن ، مشار الیهك برابرنده گوتوره‌جكی كیمسه‌لری كندوسی انتخاب و ارادهٔ سنیه‌سنی‌ده استحصال ایتمسی اوزرینه گیرو قالدم .

آندن صكره ، یعنی ۱۸۸۵ سنهٔ میلادیه‌سنده سرزدهٔ ظهور اولان فلبه وقعه‌سی اوزرینه دول معظمه ایله دولت عثمانیه مرخصلرندن مركباً طوپخانه قصرنده انعقاد ایدن قونفرانسده عارفی پاشا زاده مصطفی شكیب بك ایله برابر معیت

کتابتنده بولندم . وَ ۱۳۰۱ سنه‌سی تشرین ثانیسی ایچنده فوق‌العاده قومیسر عنوانیله فلبه‌یه اعزامی تقرّر ایدن مرحوم جودت پاشانك معیتنه اوچ بیك غروشله مأمور اولدم ایسه‌ده مشارالیهك فلبه‌یه عزیمتی بعض اسبابدن طولایی تأخر ایلدیگندن ، بن ده بالطبع گیده‌مدم . فقط آره‌دن بر مدت مرور ایتدکدن صکره ویانه سفارت عثمانیه‌سی ایکنجی کتابتیله مرحوم سعدالله پاشا معیتنه تعیین اولندم .

بیك ایکی یوز اوتوز یدی تاریخنده تولدله اللی ایکیدن طقسان بشه قدر تام قرق اوچ سنه رشید، عالی وَفؤاد پاشالرله برلکده دولت عثمانیه‌یه صادقانه خدمت ایتمش ایکن اسباب معلومه طولاییسیله دور سابق استبدادك سهام انفعالنه اوغرامش وَ

« گوردم زمانه خلقی نفاق اوزره ثابتا
ناچار جمله‌دن کسیلوب عزلت ایلدم »

مألنجه، طقسان بش سنه‌سنده تقاعدی بالاختیار اوچ یوز یگرمی بش سنه‌سنده وقوع بولان وفاتنه دگین عزلتگاهنده وطنك سلامت وسعادتنه دعا خوان بولنمش اولان پدرم اسبق داخلیه ناظری سعید

مصطفى رشيد پاشا

فؤاد پاشا

افندینك ، سنین وغیره ، شاکرد تجربه وعرفانی و مکتب سلطانیه‌ده‌کی ایّام تحصیلیه‌مده دخی کمال پاشا زاده ادیب مکرم سعید بك افندینك سبقخوانی اولدقدن صکره سعدالله پاشا گبی عالم ، ادیب ، سیاسی بر ذات محترمك معیتنه مأموریتمی کندم ایچون بر بیوك شرف عد ایلمش ایدم .

مشارالیه ایله ویانه‌ده کچیردیکم اوچ سنه ظرفده کندوسنك بکا قارشو کمال درجه اعتماد ارائه ایلدیکنه وَ بر بابانك اوغلنه نه مرتبه محبتی اولمق لازم کلیر ایسه او رتبه محبت آثاری کوستردیکنه گرك اوصره‌ده سفارت سنیه اوچنجی کتابتنده بولنان مرحومك نجل نجیبی نصرت بك برادرمك وَ گرك او صره‌لرده ویانه‌یه کلمش اولان ذواتك شهادت ایده‌جکلرندن امینم .

بوذوات میاننده یکرمی بش سنه‌دن برو محبت واخوتنی کوردیکم ابوالضیا توفیق بك افندی ده واردر ؛ وَویانه‌دن درسعادته عودتنده کوروشمش اولدیغی پدرمه بنم حقمده واقع اولان بیاناتی ، پدرم طرفندن بکا یازیلوب صورتی آتیده مقید اولان بر ورقه‌ده مذکوردر .

صورت ورقه :

« ابو الضیا توفیق بك افندی حضرتلریله بو هفته ایچنده بالتصادف ملاقات ایلدم. ویانه‌دن عودتندن برو بالذات کلوب ملاقات ایده‌مدیکندن طولایی اعتذار ایلدی. برو طرفدن دخی بالمقابله اجوبهٔ مناسبه ویرلدی. بوندن صکره ذاتکزه دائر سؤاله جواباً حرکات وتحصیلاتکزجه حسن شهادتلر ایلدی. دولتلو سفیر پاشا حضرتلرینك حقکزده اولان توجهلرینی بیان صره‌سنده (بوراده مصاحبت ایده‌جك کیمسه اولمدیغندن بوغلمق درجه‌سنده صیقیلیور ایدم. محمد بك امدادمه یتشدی. کندوسندن وجوهله ممنونم) دیو بیورمش اولدقلرینی سویلدی معلوم اولمق اوزره اشارت ایلدم. »

شو اعتماد ومحبت سوقیله‌درکه مرحوم برچوق وقایع مهمه‌دن بحث ایله بنی ارشاد وتربیه ایدر ایدی. بن ده کندوسنك منبع فصاحت وحکمت اولان فم درر بارندن چیقان سوزلرك برقسمنی قید وبرقسمنی‌ده صحیفهٔ خاطرمه نقش ایلر ایدم.

ایشته ملت معظمهٔ عثمانیه ایچون برات نجات وسعادت اولان قانون اساسینك اعلانیله کشیدهٔ سالك سطور ایتمکه جرأتیاب اولدیغم بو رساله ،

سعد الله پاشا

هر سوزی بر گوهر نایاب اولان او وزیر فاضلك بیانات حکمت آیاتنی محتویدرکه، تاریخ نقطهٔ نظرندنده بیوك بر قیمتی حائزدر .

رساله یه (سعدالله پاشا ـ یاخود ـ مزاردن ندا) سرلوحه سنی ویریشم ، مندرجاتی صرف مرحومك افاداتندن عبارت بولنیشنه مبنی اولوب، مقدّمه دخی اوافاداتك برخلاصه سی دیمکدر. آنجق گرك بومقدمه ده مبحوث عنه اولان فصل اوّل حیاتك وَ گرك سلطان عبدالمجیدك بدایت جلوسندن تا بیك ایکی یوز طقسان بش سنه سنه قدر جریان ایدوب، پدرم مرحومك برچوقلرینه اطلاع وَ یا اشتراکی واقع اولمش اولان احوال مهمه یه دائر کندوسنك قسماً قید وتحریر وَ قسماً نقل وتقریر ایلدیکی قیمت تاریخیه‌یی حاوی تفصیلاتك طبع ونشری وقت مرهوننه تعلیق اولنمشدر. مع مافیه اشبو رساله محتویاتیله مناسبتی دوشن جهتلری نوط اوله‌رق قید وعلاوه قلنمشدر .

بروجه محرر ویانه‌یه مأموراً عزیمتمده، بری پدرم، دیکری‌ده سعید بك افندی طرفندن یازیلوب بکا ویرلمش اولان ایکی قطعه مکتوبی سعدالله پاشایه تسلیم ایتمش ایدم. مشار الیه‌ده بومکتوباره طبیعی

برر جواب یازمش ایدی. بوجوابلر بعد بعد الملة
گچدی و سرحوملك دها ملاقاتمزلك ایلك گونلرنده
بکا قارشو باشلامش اولان توجه ونوازشنی گوسترن
اشبو جوابنامه‌لرك فطوغرافیلرینك درجی مناسب
گورلدی .

برده بورساله‌یی تسوید ایتدکدن صکره نظر
مطالعه‌لرندن گچیرمك رجاسیله ایکی ذات عالیقدره
ارائه ایلدم‌که بری معلم محترم کمال پاشا زاده سعید
بك افنــدی وَدیگری صــدر اسبق سعید پاشــا
حضرتلریدر. مشارالیهما مسوده‌لری اعاده ایتدکلری
وقت متخلق اولدقلری ســجیهٔ جلیلهٔ لطفکاری
وحقوقپروری اقتضــاسنجه برر مکتوب گوندر-
مشلردرکه عینــاً آتیده مندرجدر. سعید پاشــا
حضرتلرینك پدری ایله پدرم آره‌ســنده آلتمش
ییللق حقوقی اولدیغی گبی مشار الیهك مکتوبنده
بحث ایلدیکی اوزره پدرندن انتقال ایدن بوحقوقه
کندوسی ده رعایت بیورمش وَبکا قارشــو دخی
الی الابد منتدارلغمی موجب اوله‌جق درجه‌ده
بیوکلك ، بابالق گوسترمشدر .

ســعید بك افندی‌یه گانجه مشــار الیه دخی
پدرلرمز آره‌سنده‌کی آلتمش یتمش سنه‌لك مناسبات

[illegible] بردیم ایلم حضرتلرینه

[illegible] بزم اولدی وکسروسی دخی

محمد [illegible] اوراده [illegible] علی [illegible] [illegible]

کلوب کوروشدی وانه واوصافه توجهه حضرتلرینه [illegible] [illegible]

واقی سودیکم یکالاتی تقدیر ایدیکم [illegible] [illegible]

کورلدی [illegible] [illegible] خدمتنه [illegible]

توصیه [illegible] مطهر اولدیه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

۲۱ توجه دخی [illegible]

وصه ایدیله‌جی [illegible] ایدیم [illegible] ۱۲۸۶ [illegible]

وظیفه واراده [illegible] [illegible] اولادکده [illegible]

AMBASSADE IMPÉRIALE

OTTOMANE.

معروضهٔ بنده‌لریدر واسطه‌سیله لطفاً ارسال

بالعجله ویانه‌یه مواصلت ایتدی

مخدوم بك افندی [illegible] الیك حال وفاتا

اولدی [illegible] بوبیلا زمینه [illegible] وقتیله

اولدیغی [illegible] خیر الخلف احضار

دوحه [illegible] ساعد اولدیغنه

زمینی ارجا ایله [illegible] استعداد [illegible]

[illegible] اوده باقمه

ساء [illegible] وجود [illegible] القدیر

[illegible] ارجا ایدرکی [illegible]

دو کاوجه [illegible] خدمته [illegible]

[illegible] طولایی

شرف [illegible] الطاف [illegible]

[illegible] وسیله‌سیله دافع اوله [illegible] اولوردی

مع المحمدت [illegible] عفو [illegible]

ادامهٔ [illegible] ایله [illegible] سعادتلو

۲۲ کانون ثانی ۱۸۸۸

ویانه

[illegible]

اخوتکارانه مقتضیاتنی ایفا وَبوعاجز حقنده بیوك برادرلك ومربیلك لازمه‌سنی اجرا ایلمشدر .

بناءً علیه هر ایکیسنه‌ده مدیون اولدیغم شکران ومحمدتك بوراجقده علناً عرض وبیاننی بروظیفهٔ نظیفه عد ایلرم .

محمد غالب

سعید بك افندینك التفاتنامه‌سی

نور عینم محمد غالب بك افندی

اقدم رفقای کتری واصدقای احبای عاجزیدن اولوب حسرت وطنله صورت فجیعه‌ده ارتحال وارتحالی بنده کزی بیالرجه دوچار اندوه وملال ایدن سعدالله پاشا مرحوم حقنده نشر ایتمك ایستدیککز رساله‌نك مسوده‌سنی لطفاً سوی عاجزی‌یه ارسال بیورمکزدن طولایی عرض تشکرات ایدرم . بنده کزده دخی مرحومك پك چوق مکتوبلری وار ایدیسه‌ده استانبولدن اخراج اولنمقلغم اوزرینه خانهٔ کتریدن دفعات ایله وقوعبولان اختصابات استبدادیهٔ کتب واوراق صره‌سنده او کوزل مکتوبلر دخی آلنمش و autodafé قاعده‌سی اوزره احراق صورتیله‌می ؛ یوقسه بشقه صورتله‌می امحا ایدلدیکی بنده کزجه بالطبع مجهول بولنمشدر [۱]

---

[۱] سعید بك افندی اشبو التفاتنامه‌سنی کوندردکدن برقاچ کون صکره سعداه پاشا مرحومك کندیسنه یازمش اولدیغی مکتوبلردن برنجی اله کچیره‌رك طرفمه ارسال بیورمش ایدوکندن عیناً درج ایدیبورم . (للمحرر)

. ادر عزیزم افندم حضرتلری

سفیر وشهبندرلره دائر تألیف وارسال بیوریلان رساله‌نك تشکرینی شمدی‌یه قدر یازه‌مامشیدم . بو آخرنه اشماءن زنه‌ده کثرت

پارس سرگیسنه وقوع عزیمتی اوزره سرکینك تعریفنی وده‌ها طوغریسی قلماً تصویرینی متضمن اوله‌رق مرحوم مشار الیهك گوندردیکی مکتوب، انافس آثارادبیه‌دن معدوداوله‌جق شیلردن‌ایدی.

ترجمه اوطه‌سنده برلکده بولندیغمز اثناده مرحوم ترقی طرفدارانـنك الك ایلرو کانلرندن اولوب دائرهٔ خارجیه‌ده بولنـان قدما کندیسنه افراطجی لقبنی ویرمشلر ایدی.

(ثروت) اوزمانلر بزجه‌مجهولات عمومیه‌دن اولوب برعلم حالنده‌اوله‌رق ثروت تدریس ایدلمك

اشتغالدندر. بلکه عریضهٔ شکرانیتی اکنجه‌لی ایده‌جك سوز یازمق هوسندندر. ویانه بش اون گون اول بتون آلمانیا خوانده جمعیتلرینه مرکز اجتماع اولدی. مبالغه اولمسون دنیانك هرطرفنده‌کی آلمانیا قولونیلرندن بیله برهیئت مبعوثهٔ موسیقیه کلدی. مجموعی یکرمی بیك کشی‌یه بالغ اولدی. ویانه شهر آیین ایتدی سوقاقلر بایراقلرله‌طوناندی گذرگاهه کره‌ویتلر یاپلدی. یرلی اجنبی یوز بیکلرله خلق یکرمی ؛ یکرمی بش سنه‌ده بر، برمناسب محلده اجتماعی معتاد اولان بوهیئت پرحشمتی شهراماتی دائره‌سندن سرکی‌یه جوار ترتیب اولنان بربیوك دارالموسیقی‌یه آلای ایله کیدر ایکن آلقشلادی. تماشا پك تحف ایدی. جرمانیا تاریخی تیاترو شکلنده تجسم ایتمش کبی هر شهر وقولونی قافله‌سی بیراغی ومختلف کسوهٔ تاریخیه‌لریله کچر وآواز بلند الله ملی‌شرقیلرینی‌اوقویه‌رق سیرجی همجنسلری دخی پیرو اولوردی. بیراقدارلر وپیشدارلرك بعضیسی آلمانیانك زمان وحشتنه مخصوص بوینوزلی کسودلر کیمش اولدقلرندن کورنلر بوینوز مضمونلریله حرف انداز وکیمی دخی دابة۔ الارض حکایاتنه تشبیه طراز اولوردی. بوهنکامهٔ قهقهه افزا رسم چکید طرزنده اوچ بچق ساعت سوردی شهر بردوکون حالنه دوندی. آلمانیا اساطیر موسیقیه‌سنی حائز متنوع الشکل کردونه‌لرده‌کی پری پیکر محبوبه‌لرك گذرکاهه شکوفه نثار التفات اولملری تماشانك پك شاعرانه برشیوه‌سی‌ایدی. بز وقعه‌نك لطافت منظره‌سندن بحث ایتدك. اتحاد۔ قومیتجه اولان مباحثندن اسلاولر بحث ایتسونلر. باقی بقای محبت وتوجهلری مطلوبدر افندم

فی ٢٥ اغستوس سنه ١٨٩٠ ویانه‌دن سعدالله

همان هر کسك تمجنی دعوت ایلر ایكن مرحوم برإعلم ثروت ا درسی ویرمکه باشلامش وَكنج ترقیپر- وراندن پك چوق ذوات مستفید اولمشدر .

جمله‌سی عالم فانی‌یه وداع ابدی ایتمش اولان متدرسلرك اسامیسی خاطرمده اولمیوب بر حیات اوله‌رق رژیده کی عاصم بك افندیدن بشقه طلبۀ مداومه‌دن کیمسه‌یی تخطر ایده‌میورم .

چونکه حکایه ایتدیکم خصوصاتك زمانیله شمدیکی زمانك بینی قرق سنه‌یی متجاوز برمسافۀ زمانیه فاصله‌در .

خارجیه مستشارلغی مقامنده پدر عالیقدرکز سعید افندی مرحوم بولنیور ایدی .

دائما مشارالیهك ترجمه اوطه‌سی سرامدان خلفاسنه توجهی اولوب، هله سعدالله پاشا ایله کامل بك مرحومه وَكانی پاشا زاده مرحوم رفعت بکه توجه مخصوصی نظارت مأمورلرینك غبطه‌لرینی جالب اولور ایدی .

ذوات مشار الیهم میانده مذاهب اوطه‌سی خلفاسندن رفیق بك مرحوم دخی موجود اولوب، بیچاره کنج یاشنده عزم آخرت ایلمش وَخبر وفات باب عالی‌یه واصل اولدقده پدر محترمکز مستشارلق

اوطه‌سنده خونکور خونکور اغلادقدن بشقه مرحومك عائله‌سنه معاش یاپدیرمشدر .

رفیق بك مدت مدیده آكاه افندینك چیقاردیغی (ترجمان احوال) غزته‌سی باش محررلکنده بولنوب، مؤخراً دخی مشاهیر ادبامزك التزام لطیفه ومضمون ایله یازمش اولدقلری برطاقم محرراتی حاوی اولمق اوزره (لطائف انشا) نامنده پك زیاده رغبت عمومیهٔ ارباب قلمی جلب براثر نشر ایتمشدر .

زیر تابعیت دولت عثمانیه‌ده بولنوب بعض اسباب وافعاله مبنی تابعیت عثمانیه‌دن چیقمش عد اولنانلرله، ترك تابعیت ایدنلرك بینی تفریق اولنمق لازم گلوب، او وقتلرده تابعیت نظامنامه‌سی یاپلمامش اولدیغندن وبشقه مرجع تحقیق بولنمدیغندن، ایش ترجمه اوطه‌سنك اجتهادینه قلمش وسعدالله پاشانك تکلیفی اوزره ترك تابعیت ایدنلره (بالفعل ترك تابعیت ایدنلر) نامی ویریلوب اولوقت دیوان ترجمانی بولنان عارفی پاشا کی فرانسزجه‌یه واقف ودیپلوماسی امورینه مطلع برذات بو (بالفعل ترك تابعیت) تعبیرینه معترض بولنه‌رق اوطه‌جه بوبابده اظهار حیرت وسعید افندی مرحومه مراجعت

قلمنده‌، مجرد مرحوم مشار الیهك معقول شناسلغی
سایه‌سنده تعبیر مزبور قبول ایتدیرلمشدر .

Journal asiatique

نام مجموعهٔ موقوتهٔ مشهوره‌ده :

Je l'ai aimé inconstant, qu'aurais-je fait fidèle.

نظمنه تصادف اولنوب ، عالی پاشا مرحوم
بو نظم شرق اشعاری یولنده برشی اولدیغنه بناءً
بونك یا عربی ویا فارسیدن مترجم بولنمسی قویاً
ملحوظ ایدوکی بیانیله ترکجه‌یه نظماً ترجمه‌سنی آرزو
ایدرك ، سعید افندی‌یه : یا کمال بكی ویا سعدالله
پاشایی جلب ایله ترجمه ایتدیرلمسنی سویلمش وكمال
بك او کون بولنه‌مدیغنه مبنی سعدالله پاشایه حواله
اولنان ترجمهٔ نظمیه شو مصراع رنگینی تولید
ایلمشدر :

[سنی سودم وفاسزکن نیدردم صادق اولسه‌یدك] [*]

[*] سعید بك افندی بومبحثده یاکلشلردر . چونکه بو مصراع
راسینك (آندروماق) نام تراژه‌دیا منظومه‌سینك دردنجی فصلندن
اولوب شناسی مرحوم طرفندن پارسده بولندیغی اوانده :

« سنی سودم وفاسزکن . نیدردم صادق اولسه‌یدك »

مألنده ترجمه ایدلمش وحتی ١٢٧٥ سنه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق
استانبولده نیملرغرافیا اثر باصه برمش اولدیغی مجموعهٔ اشعارنده عیناً
محرر بولندیغی کبی مؤخراً زمان حیاتنده و ١٢٨٦ تاریخنده تصویر
افکار مطبعه‌سنده دفعهٔ ثانیه‌ده طبع ایتدیرمش اولدیغی آثار منظومه‌سی
مجموعه‌سنده دخی مسطور بولنمشدر .

١٣٠٣ سنه‌سنده کتبخانهٔ ابو الضیا صره‌سنده نشر ایدیلان
دیوان اشعارنده دخی منظومات مترجمه عدادنده مندرج اولدیغندن
تصحیح ذهابه لزوم حاصل اولمشدر . للطابع

شورای دولتك تشكيلنده سعدالله پاشا معارف دائره‌سنه باش‌معاون ، يعنی او وقتك تعبيرنجه باش كاتب اولوب فقير دخی نافعه‌دائره‌سنه معاون‌اولدم .

صكره معارف دائره‌سی الغا اولنديغنه بناءً مرحوم مشاراليه عدليه دائره‌سنه باش معاون . يعنی باش كاتب اولدی .

ضبط‌ايشلرينك‌ومضبطه‌لرك انتظام جريانيچون دائره باش كاتبلرندن بشقه عموماً شورای دولت باش كاتبی عنوانيله برمأمور مخصوص بولنديرلمسی مقتضی گورلديكی جهتله محمود جلال‌الدين پاشا يعنی كاتب محمود پاشاشورای‌دولت باش كاتبی‌اولمشيدی .

طوغريسی ايش‌اوزرينه مضبطه يازمق‌واقليت واكثريت رأيلرينی‌علل واسباب موجبه‌سيله حسن تنسيق ايلمك خصوصلرنجه محمود پاشادن‌ايتديگمز استفادهٔ قلميه‌يی نه سعدالله پاشاانكار ايده‌بيليردی . نه‌ده‌بن انكار ايده‌بيليرم .

ظرفی نورسيدكن كتابدن برطاقی شورای دولتك تشكيلنی بردور جديد ترقی عد ايله محمود پاشانك كتابتی دور عتيق كتابتی اولديغنی بيان‌ايدرك اوكتابته امتثال اهتمامك ايسته‌مشلر ايسه‌ده آز وقت ايچنده‌ايجاب‌مصالح‌جمله‌مزه (فتبعوه) امرينی‌ويردی .

عدلیه دائره‌سی باش کتابتنده ایکن سعدالله پاشا شورای دولت اعضالغنه وبالطبع عدلیه دائره‌سنه تعیین اولنوب منحل اولان باش کتابته گرك سعدالله پاشانك وگرك اووقت دائرهٔ مزبوره اعضاسندن بولنان قدری پاشا مرحومك طلب قطعیلرینه مبنی عبد عاجز تعیین اولندم .

غالبا (یگرمی یاشنده برچوجغك بش بیك غروش معاش ایله دائره باش کتابتنه نصبی نصل جائز اولور) زمینلرنده خیلی بیوك ذوات طرفلرندن اعتراضات وقوعبولمشسه‌ده سعدالله وقدری پاشالرك نصلسه فقیردن انسب اوخدمته کمسه بولنه‌میه‌جغی بیانیله گوستردکلری التزام وشورای دولت باش کاتبی محمود پاشانك عالی پاشا نزدنده ایتدیکی اقدام اعتراضات واقعه‌یی حکمسز براقمشدر .

فرانسه اصول محاکات جزائیه‌سنك بالترجمه بزجه قانون اتخاذی تنسیب اولنمغله اوخصوص ایچون تشکل ایدن قومیسیونه سعدالله پاشا ، قدری پاشا ، اوخانس پاشا ، آرتین پاشا ، اسماعیل کمال بك افندی ، یانقو ایکیادیس افندی ایله بنده‌کز مأمور اولدق .

قانون ترجمه ایتمك بزجه پك قولای شیلردن معدود اولوب ، ترجمه‌نك الك مهمی ترجمه اوطه‌سنده

قلمبدست ترجمه اولنرق pièces diplomatiques ترجمه ایتمك ظننده بولندیغمز حالده ، اویله ترجمه مشكلاتنه تصادف ایتدككه، كیمیمز اوروپادن شرحلر گتیرتمككه، كیمیمز معلم جلبنه قیام ایله برابر جمله‌مزده بزی خفیف گورن قدمایه قارشی اثبات اقتدار غیرتی حاصل اولمسی سببیله :

گفت تشنه بوده ام من روزها
شب نخفتستم زعشق وسوزها

مدلولنه ماصدق برحال ایچنده اصول محاكمات جزائیه‌یی وجوده گتیره بیلدك .

لكن او هیئت مترجمینك رئیسی اولان سعدالله پاشا جمله‌مزی تشویق ایلمكده وَترجمه ایتدیگمز ماده‌لره دائر مباحثه‌لر ساعتلرجه سورمكده اولوب اشبو :

(جنایتی رؤیته مأمور محكمه رئیسی اظهار حقه مدار عد ایده‌جكی وسائط ممكنه‌یی كندی رأییله استعمالده مأذونیت كامله‌یی حائزدر . بو مأذونیتك حسن استعمالیچون نظر قانونده كندیسنك ناموسی ووجدانی كافل وضامندر)

ماده‌سنك برنجی فقره‌سی سعدالله پاشانك اثر خامهٔ ترجمه‌سی وَایكنجی فقره‌سی عبد عاجزك اثر ترجمهٔ كمترانمدر .

مؤخراً محمود پاشا داخلیه مستشاری اولوب شورای دولتدن چیقمش [١] وسعدالله پاشا شورای دولت باش کاتبی اولمشدر. نتیجه مواده دائر هیئت عمومیهٔ شورای دولتده تصادف ایتدیکمز مشکلاتك حلی شورای دولت باش کاتبی صفتیله سعدالله پاشانك ایتدیکی معاونت وهمتلرله ممکن اولوب، حتی مخفف جزا اولان احکام قانونیه‌نك کچمشه شمولی ماده‌سنی بزم دائره، یعنی شورای دولت عدلیه دائره‌سی تکلیف ایلدکده هیئت عمومیه‌ده قیامتلر قوپمش والٔ مساعد بولنانلرك رأیلری بیله محاکمه بو یولده تطبیق قوانینه رخصت ویرلیه‌رك عفو استحصالی مقامنده ارادهٔ سنیه استحصالیله تخفیف جزا ایتدیرلمسنی متضمن بولنمش ایکن، محضا سعدالله پاشانك همتی تکلیف واقعك قبولنه سبب اولمش وفقط اوعربده‌لر آره‌سنده الغای جزایی متضمن قوانینك ذکری اونودلمسنه وبونسیانه مذاکراتك ختامنده اطلاع عاجزی حاصل اولمسنه بناءً علی العجله سعدالله پاشایه کیدوب الغای جزا ماده‌سنك علاوه‌سی لازمکله‌جکنی اخطار ایله‌دیکمده سعدالله پاشا: (سعید بك الٰهی سورایسه‌ك

[١] داخلیه مستشاری دکل آمدی اولمشدی .

للطابع

اوبحثی تکرار آچدیرمه ! چکدیگمی گوردك. مخفف جزا اولان احکام قانونیه کچمشه شامل اولنجه الغای جزایی متضمن اولان احکام قانونیه‌نك شمولی اولویتده قاله‌جغی درکاردر . فطین حکام آنی آکلارلر) دیه‌رك جواب ویرمسنه مبنی تکلیف واقع اویله‌جه کیتمسیله الی الآن دستورلرمزده اوخطا قالمشدر .

وقتاً من الاوقات مکتب حقوقده اصول جزا تدریس ایتمکده بولنان حچریان افندینك درسنده بالتصادف بولنوب. حچریان افندی طرفندن دستورمزده مخفف جزا اولان احکام قانونیه‌نك کچمشه شمولی بیان اولنه‌رق الغای جزادن نیچون بحث اولنمدیغنه دائر اوزون اوزادی یه مطالعه‌لر درمیان وَ (عجبا واضع قانونك الغاماده‌سنی مسکوت عنه براقمقده‌کی فکری نه ایدی !) یولنده تعجبلر بیان اولندیغنی ایشیده‌رك گولمش ایسه‌ده او وقتلرده حقوق مکتبی مدیری بولنان امین افندی، بر معلم طرفندن دیگر معلمك درسنه مداخله اولنمسنی قطعیاً منع ایلدیگندن وَ بو بابده ایضاحات ویرسه‌م ، امین افندی مداخله معناسنه حمل ایده‌جگندن ، سعدالله پاشا اجتناب مشروحنه طرز

دیگرده نظیره یاپمق قبیلندن اولمق اوزره بنده بر شی دیه‌مدم .

هرنه‌ایسه اثر عالیکزه دائر شوقدرجق تسوید اوراق ایدیشم مرحوم مشار الیه اولان تعظیم وحرمتمدن وسزه اولان صمیمی محبتمدندر .

لاف وکذافدن عبارت هذیانلره فرنکلر : balivernes دیرلر .

یازدیغم شو سطور دخی balivernes نوعندن اولدیغنه بناءً عفو عالیکزی رجا ایله سوزه ختام ویریرم .

محب قدیمکز
سعید

محمد امین عالی پاشا

اعیان رئیسی سعید پاشا حضرتلرینك

لطفنامه‌لری

عزیزم بك افندی

علی الخصوص عالی پاشا ایله رفاقتی خاطره‌لرینی کندیسنك یارم عصر مدته شامل تجربه‌لرینه اضافةً بطن حاضر رجالنه ایراد وَ آنلری ارشاد ایلیه‌جکی زمانلرده نامی منسی وَتقدیر قدری مهمل قلوب نهایت بوندن برسنه اوّل بو مملکت بی بقایه وداع ایلمش اولان پدر معززکز سعید افندی ایله پدرم علی نامق افندینك معارفه‌لری معلومکزدرکه ، پك قدیم ایدی. بابام اوذات محترمك دائما ثناخوانی ایدی . پدرك رحلتندن صکره پدریکزی تبجیل وَمحاسنی تذکیر ایتمك وظیفه‌سی بکا انتقال ایتمشدی. سعدالله پاشایه کلنجه او نادرهٔ فطرت ، ادبیات ملیه‌مزه شهراه ترقیی آچانلرك بری اولدیغی کبی وطنك اقبالنه متعلق اولان سعی واجتهادلری بی نهایت ایدی. بین الادبا برموقع خاص الخاصی حائز اولان سعید بك افندی ، سعدالله پاشانك طریق عزم وادبده عدیلی اولدیغی کبی مملکتك اصول اداره‌سنه تعلق ایدن

مذاكراتده وَلايحه‌لرى قلمه آلنان نظاماتده دخى
آنك شريكيدر. ميرمشاراليه سزه اولان مكتوبنده
سعدالله پاشانك فضائلنه دائرخيلى معلومات ويريور.
سعيد بك افنديك شهادتى اعدل شهادات اولديغندن
آكا برشى علاوه‌سنه حاجت گورمم. يالڭز شونى
بيان ايتمليم‌كه سعدالله پاشا پك فاضل اولديغى گبى
پك‌ده حقوقپرور ايدى. پدرى اسعد مخلص پاشايه
پدرم نامق افندى سنه‌لرجه ديوان كاتبى اولمق
مناسبتيله سعدالله پاشا ايله الفتم پك اسكى ايدى.
مرحوم استانبولده ايكن بالذات وَاوروپاده ايكن
بالمكاتبه‌حقمده دائما آثارحقوقشناسى گوسترمشدر.
بكا اولان مكتوبلرندن ايكيسنك صورتلرينى سزه
گونديريورم. افسوس‌هزارافسوس‌كه ويانه‌دن كلن
صوك خطابى مجلرندن برينه يازوب ويرديكى
ورقپاره‌ده‌كى :

در غربت اگر مرگ رسد بربدن ما
اياكه كند قبركه دوزد كفن ما
تابوت مرا جاى بلند بگذاريد
تا باد برد بوى مرا از وطن ما

بيت اندوه اورى اولمشدى.

عزيزم! پدر عاليقدرگزك وَروح ذى فيوضى

بوگون ساحهٔ وطنی مفترحاً سیر ایتمکده اولان سعدالله پاشانك ذی قیمت خاطره‌لرینی اثرکزله بکا تجدید ایتدیردیکز . سزه نه قدر تشکر ایتسه‌م آزدر باقی مودت .

١ کانون اوّل ١٣٢٤
سعید

تقدیم عریضه ایله تصدیعدن نه قدر احتراز ایتسه‌م ینه حسیات شکرانیت هر وسیله‌ٔ مناسبه‌دن استفاده‌یه سائق اولدیغندن توثیقات عبودیت ومصادقتی عرض ایچون تبریك سال جدیدی نعم الذریعه اتخاذ ایلدم. بارگاه متعالدن تمنیٔ مخصوص عبیدانه‌م اودرکه ذات کمالاتسمات خدیو اکرمیلری کبی سلطنت سنیه‌یه کمال صداقت واخلاص ایله خدمته وقف نفس ایتمش بر وجود معالی آثاری صحةً عوارض کونیه‌دن واقبالاً شماتت حساددن مصون بیورسون. تجدد سال وسیله‌سیله بندهٔ لطفدیده‌لرینك رشحهٔ حسیات شکرانیتی اولان اشبو تمنیاته ذیلاً تبریکات خالصانهٔ چاکرانه‌مك تنزلاً قبولی الطاف معتادهٔ خدیوانه‌لرندن مستدعادر هر حالده.

۱۷ تشرین اول ۱۸۸۵
سعدالله

مقدم عريضهٔ مخدوم چاکری نصرت بنده‌لرینك تبـدیل هوا ضمننده مأذوناً درسعـادته عزیمتی تعزیز کلك عبودیته نعم الذریعه اتخاذ قلندی. تقدیم معروضاتده تقصیراتم چوق؛ لکن سوابق الطاف سامیه‌لری تشکراتنه مترتب وظائفده قصورم یوقدر. حسیات قلبیه‌مه وجدان دولتلری مرأت انعکاس ایکن آره‌ده شاهده حاجت وارمیدر؟ مقصـد چاکرانه‌م یالکز اخطار نام عبودیت ایتمك دکل، بلکه خدمت دولته برعنصر صـادق ونافع اولمق اوزره یتشدیرمکه سعی ایلدیکم بنده زاده‌لرینی نسخهٔ نادرهٔ فضل وکمالات اولان بروجود جلیل القدرك حسن نظر فیضپرورانه‌سنه توصیه ایلمکدر. حضور معالینشور خدیو اکرمیلرینه مثولنده مظهر التفات بیورلمسنی رجا ایدرم. هرحالده وکما کان اثر توجهات فاخرهٔ فخیمانه‌لریله صوب چاکری مباهی بیورلمق بابنده.

ویانه — ٢٧ شباط ١٨٨٨

سعدالله

عزیزم محمد بك

مسوداتکزی فرط رقت وتأثر ایله اوقودم . شخصلرینی ادراك ایتدیکم عظمای قومز آره‌سنده درت بش ذات واردرکه اوائل نشأتمده دائره الفت وخصوصیتلرینه داخل اولمش وصکره‌لری صورتا آیری دوشلمش ایسه‌ده فکراً ومسلکاً برابر یشامش ایدم . واحیفا که شوحیات فانیه مدتنده آنلرك نامحسوس اولان غیوبت ابدیه‌لریله محروم اوله‌جغه دلخون اولمق بدبختلغی دخی مقدرات حیاتیه‌مدن ایمش .

ایشته آنلردن بریده سعدالله پاشا مرحومدر . بوذات ایله کمالی برزمانده طانیمش ایدم ، شوفرق ایله‌که کمال ایله انتسابم آندن برآی مقدم وسعدالله بك ایله الفتم ۸۳ رمضاننده کمالك دلالتیله واقع اولمش ایدی .

بوتاریخدن ایکی سنه صکره تشکل ایدن شورای دولتك معارف دائره‌سنده برلکده بولوندی . اودائره ایسه جداً بر دائرهٔ معارف ایدی . چونکه ریاستنده اذکیای ملتك پدر معنوی‌ٔ صاحب دانشی وقافلهٔ ترقیپرورانك ایلك رایتکشی اولان کمال پاشا مرحوم بولنیوردی .

سعدالله پاشا باش معاون، دادیان آرتین افندی، رجائی زاده اکرم بك معاون، بو عبد عاجز ایله — کندوسنه فرانسزجه اوقوتمسندن طولایی کمالك خواجه‌سی دیه مشهور اولان — محمد منصور افندی وَ — مؤخراً بلغارستان سیاسیونی آره‌سنده فرقه‌سیله اشتهار ایدن — دراغون چانقوف افندی برنجی ملازم ایدیلر.

دائره‌مز صورت مخصوصه‌ده معارف نظامنامه‌سنك تنظیمیله مشغول اولیوردی. فرانسه معارف عمومیه‌سنك انقلاب کبیردن برو کچورمش اولدیغی آلتمش یتمش سنه‌لك صفحات تجارب و تطبیقاتی تتبع ایدیلیور، مملکتمزك — بو زمانه نسبتله جداً پك فرقلی اولان — او زمانکی حالی نظر اعتباره آلنمقله برابر، استقبال ایچون دخی قابل تطبیق وامتثال اوله‌جق بر نظامنامهٔ معارف وجوده گتورلملك ایستنیوردی. دیه بیلورم که دادیان آرتین افندی فرانسه‌ده بنیان معارف ایچون اوگونه قدر قوللانلمش اولان موادّ متنوعه‌یی کافهٔ خواص واوصافیله سعدالله بکك پیش امعاننه طاقم طاقم وضع ایدیور، سعدالله بك ده او مواددن برجه انشاسی متصور اولان بنیان معارفك ارکانی

ترصینه صالح اولانلری تفریق وانتخاب ایلیوردی.

رئیسمز ایرکن کاور کچ گیدردی . بز ایسه آنك مخاطباتنده مندمج اولان روح عرفانی احتساسه مفتقر اولدیغمزدن صاحلری اثبات وجودده کندوسنه تقدم، اقشاملری عودتده آکا اتباع ایدردك. دلخواهی اولان بودوام، بزم ایچون نه‌قدر سرمایهٔ عرفان اکتسابنه وسیله اولیوردی. چونکه هپمز آتش ترقی ایله محرورالفؤاد، هپمز امر معارفك شدت لزوم وتعمیمی خصوصنده هم فکر واجتهاد ایدك .

مجلس منعقد اولنجه اقدم مذاکرات معارف، مجلسك جلسهٔ مذاکراتی ختامه ایرنجه اجل مباحثات ینه معارف ایدی. بحق ادّعا ایده بیلورم که شورای دولتك اوتاریخده‌کی معارف دائره‌سی معنای صحیحیله بردارالمعارف ایدی .

سعدالله پاشا مرحومك هر نقطهٔ نظردن اهم آثاری معارف نظامنامه سنه یازدیغی اسباب موجبه مضبطه‌سیدر . بو مضبطه‌نك هیئت عمومیه ده ختام قرائتنی متعاقب رئیس وقت اولان مدحت پاشا مرحوم، بالذات سعدالله پاشایه بیان تبریك وتشکر ایتمشیدی .

٨٥ ذی‌القعده‌سنده مدحت پاشانك بغداد ولایتنه مأموریتی اوزرینه شورای دولت ریاستنه قالان یوسف کمال پاشا دوائر شوراجه اجرا ایتدیکی تنسیقات صره‌سنده معارف دائره‌سنی الغا ایلمسیله سعدالله بك شمدیکی تنظیمات دائره‌سنه معادل اولان عدلیه دائره‌سی معاونلکنه وبراز صکره اعضالقنه ینه او دائره‌یه مأمور اولدیغندن یرینه کمال پاشا زاده سعید بك باش معاون تعیین ایدلدی . آیة‌الله بك مرحوم ایله بن دخی بو دائره‌یه داخل اولمش ایدك .

صفحات حیاتمزده بردورهٔ اخری کشاد ایدن بودائره‌ده معارف ادبیه‌یه‌بدل معارف‌حقوقیه مباحثی جریان ایدیوردی .

سعدالله‌بك‌مباحثه‌یی، مصاحبه صورتنده‌یوریدر وسویهٔ عرفانی نه مرتبه دون اولورسه اولسون محتاج ارشاد گوردیکی رفقاسنه، عادتا درس‌مذاکره ایدر گبی، تنویر ذهن ایدن‌بیك مباحث ومسائلك تشریحیله ، سرمایهٔ عرفان اعدادینه‌همت ایدردی.

حاصلی بکم ! مشارالیه تا شورای دولت باش کتابتنه مأمور اولدیغی تاریخه قدر ایکی بچوق سنه‌بر دائره‌ده بولندق؛ وبجلساك مذاكراتندن اوّل

وَصكره‌كى ساعتلرده بيك درلو مسائل اوزرينه هردرلو قيود تكلفدن آزاده اوله‌رق سربستانه مباحثه‌لرله وقت كچورر ايدك .

محمود نديم پاشانك، صدارت اوليسنده، شوراى دولتى آلت كاسرهٔ استبداد ايله يعقوب برباد ايتديكى كونه‌قدر مشار اليهدن انفكاك ايتمامش ايدك.

آندن بر بچوق سنه صكره بزرادوسه‌گوندرلدك. عودتمزده ايسه مشار اليهى بحث ايتديككز اوزره مابين باش كاتبى اولمش بولدق. وَتا ١٨٨٧ تموزنده ويانه‌ده‌كى ملاقاتمزه‌قدر گورشمكه موفق اوله‌مامش ايدك .

§

ويانه ملاقاتينك هر آننده سزده برابر اولديغكز جهتله بوراده تفصيل وتكرارينه حاجت گوره‌مم . يالكز مشار اليهك (هيچ سينغ) وَ(اق برسانت وايت) جولانلرنده، چايرلر اوزرينه باغداش قوروبده عقد ايتديگمز بزم مصاحبت صره‌سنده برلين سركذشتنه دائر نقل ايتديكى شيلردن بعضلرينى. حتى مهم برفقره‌يى ؛ اثركزده گوره‌مديكمدن مساعده‌كزه مغروراً بورايه قيد ايتمك ايستدم . تا كه ، ديپلوماسيمزى اداره‌ده استحقاقنه معتقد

اولان قدرت مطلقه‌نك جهل و بلادتدن هانكیسنه صالح اولدیغنه بوندن استدلال اولنسون :

محاربه‌نك صفحهٔ اخیره‌سنه مصادف كونلردن برنده آلمانیا حكومتی دولت عثمانیه یه اولدقجه فائده‌لی برقرار اتخاذ ایتمش . فقط بوقراری هنوز موقع مذاكره یه قویمامش . حكومت عثمانیه‌یه محبتی وَ سفارت سنیه ایله حسن مناسبتی اولان آلمان رجال‌سیاسیه‌سندن برذات (موسیو ، ب...) بوقراری بالواسطه سعدالله پاشایه بیلدیرر . اوده شفره برتلغرافله ماینه اخبار ایدر .

عبدالحمید ثانی ایسه ، دیپلوماسینك الڭ دقیق وَالڭ نازك خصوصاتندن اولان بوكبی استخباراتك كتم وَیا افشاسی نه كبی فائده ومضرتی منتج اوله‌بیله‌جكنی دوشنمكسزین اوكونلرده واقع اولان برملاقاتده آلمانیا سفیرینه بوندن بحث ایله زعمنجه منتدارانه تشكرلر ایفا ایدر . سفیرده ایشی بالطبع درحال برلینه یازار .

بوخبرڭ خارجیه نظارتنه ورودی اوزرینه پرنس بسمارق فوق العاده حدتلنور ؛ وَ بونك سفارت سنیه‌یه كیملك طرفندن اخبار ایدلدیكنی تحقیقه قالقیشور . علی الصباح بسمارق طرفندن

سفارته بری گوندریلور. سعدالله پاشا هنوز یتاقده بولندیغندن طبیعی گوره‌مز. ایکی ساعت صکره تکرار گلمرک ایشی آکلاتمقله برابر، بوخبری ویرن کیم اولدیغنی بسمارق نامنه استفسارده بولنور. سعدالله پاشا مرحوم ایسه بلاتلعثم: — عفو بیورركز! غالبا بویله بر استیضاحك قاعدهٔ مرعیه‌یه مغایر اولدیغنی پرنس حضرتلری تلاش ایله تخطر ایده‌مامشلر — قولیله کلان ذاته مشمئزانه برچهره اظهار ایدر. اوذاتده محجوبانه بیان معذرتله وداع ایدوب گیدر. ایش بوصورتله گچشدیریلور.

سعدالله پاشا دیمش ایدی که: مأمور، خبرواقعی حکایه ایدرکن نتیجه‌یی کشف ایلدیگمدن، تپه‌دن طرناغه قدر بر صغوق تردو کدیگمی حالا اونوده‌میورم. ایشته بکا بوده بردرس اولدی، آندن صکره سرایه قطعا معلومات ویره‌مز اولدم. ذاتاً ویرمك ایسته‌سه‌مده سفارته بوگبی افشا آتده بولنه‌جق بابا یکیت بولنمق احتمالی قالمامش ایدی.

§

مرحوم حقنده عموم اودّاسنك الڭ رقیق حسیاتنی ایقاظه سبب اوله‌جغنده اشتباه ایتمدیگم محررات مودتکارانه‌کزدن طولایی، بن

حصه‌مه دوشن تشکری ایفـا ایله عرض منتداری ایدرم . چونکه سعدالله پاشا آلتیوزسنه‌لك رجال ادب وسیاستمز آره‌سنده نجابت اخلاقیه وَ فضائل فطریه ومکتسبه‌سیله تاریخده محافظهٔ انفراد ایده‌جك سروران فواضلدن بریدر .

مخلص قدیمکز
ابو الضیا

حاشیه

سعید بك افنـدینك (ژورنال آزیاتیق) فقره‌سی بکّاء ایکیمزك‌ده خاطرندن چیقمش اولان بربیتی تخطر ایتـدیردی‌که (وایت لینغـاو) ده ترك مزارینی زیارت ایتـدیگمز گون نقل ایتمش ایدی . حکایه ایدرسه‌م سزده درخاطر ایدرسکز.

سعدالله پاشا مرحوم ۱۸۷۸ اکسپوزیسیونی صره‌سنده پارسده بولندیغی گونلرده بالطبع شایان تماشا مبانی وآثاری‌ده زیارت ایدر . نوبت تماشاء اون بشنجی لوئینك اسب‌سوار اولان وَتمثال فضیلت طرفنـدن یدیلان هیکلنه گلنجه ، بوزیارتلرنده کندوسنه رفاقت ودلالت ایدن ذات هیکل حقنده برفقرهٔ تاریخیه نقل ایدرکه ، شودر :

مؤاخذين شعرادن بر ظريف نكته‌دان بو
هيكلى مشاهده‌دن و اون بشنجى لوئى ايله فضيلت
آره‌سنده‌مقارنت دكل، بالعكس مباعدت كامله بولنديغى
حالده فضيلتك رهبر تصور ايدلمسندن متحسس
اوله‌رق قاعدهٔ هيكلك آلتنه، النه كچورديكى بر كومور
پارچه‌سيله بالبداهه شو بيتى يازار :

Oh la belle statue, oh le beau piédestal :
La vertu est à pied, le vice est à cheval.

پاشاى مرحومده بو بيتى راوىٔ فقره حضورنده
بالارتجال شو وجهله نظماً ترجمه ايدر :

بو هيكل نه طرفه خياله مدار ،
فضيلت پياده ، فضاحت سوار !

ابو الضيا

سلطان مراد خامس

ضیا پاشا

سعدالله پاشا

یاخود

مزاردن ندا

مقدمه

اون بوقدر ییل غربتده قالدم. چولق چوجغمه، وطن معززمه حسرت کیتدم !.

فقط روحم بودقیقه‌ده ملتمك مظهر اولدیغی فتح مبینی طویه‌رق متلذذ . وبو ذوق شبهه‌سزکه ارواح کذشتکانه نافذدر. بن‌ده ملتده امید ایتدیکم فیضی کورمدن رهنوردسمت خاموشان وملتحق قافلهٔ شهیدان اولدم. لکن ملت بوکونکی کونده شاهد نازنده خرام حریتی حجله‌کاه وصالده درآغوش ایله برمراددر . المنة لله !

ای اخوان هوشمندان ! سنه‌لردن برو غم هجریله نالان اولدیغکز او معشوقهٔ بالی ، او مرغ بیهمالی دست اغیار خدعه‌کاردن محافظه ایدیکز .
ای وطنپروران صاحب الاذعان ! چشمه‌سار حریتدن جاری آب زلال سعادتله الی‌الابد سیراب اولکز . زیرا ایناننکزکه حریت اولمینجه امنیت

اولمز ، امنیت اولمینجه سعی اولمز ، سعی اولمینجه ثروت اولمز ، ثروت اولمینجه سعادت اولمز !

ایشته اون سکز سنه‌در غنوده‌کاه ابدیمده روحاً منتظری اولدیغم شو آن سعد اقترانك یالکز احیایه دکل امواته بیله بخش ایتدیکی سربستیٔ افاده درکه ، بعض وقایعی نقل و حکایه‌یه جسارت ویریور ؛ فقط مقصدم هانکی تاریخده طوغدیغمی ، کیمك نه‌سی اولدیغمی آکلاتمق دکلدر . اوراری بیلنلر کز بیلور ؛ بیلمیانلر کزده ایسترسه صورار اوکرنور . کتاب حیاتمك اوچ فصل مهمی واردرکه برنجیسی سلطان مراد خامسه باش‌کاتبلکم ، ایکنجیسی آیاستفانوس معاهده‌سنك عقدی ضمننده صفوت پاشا ایله مأموریتم وَ اوچنجیسی برلینده‌کی سفارتمله برلین قونغره‌سنده‌کی مرخصلغمدر .

فقط فصول ثلثهٔ مذکوره‌نك اوّلکیسنه‌متدائر اولان بیاناتمی ایلرویه تعلیقاً شمدیلك دیکر ایکیسنه‌عائد اولنلرینی اشبو رساله‌یه درج ایلیورم وَبو ایکی فصلك محتویاتنه بر مقدمه اولمق اوزره فصل اوّله داخل اولان وقایعدن برنبذه بحث ایتمکی مناسب کوریورم .

سویلمك بندن ، کوش هوش ایله دیکلمك سزدن .

خذ ماصفا ، دع ما کدر

تجارت نظارتنده ایدم . بیك ایکی یوز طقسان اوچ سنهٔ هجریه‌سی جمادی الاولیسنك سکزنجی چهارشنبه کونی صباحلین چنکل کوینده‌کی یالیمه برتذکره کتیردیلر؛ آچدم اوقودم. وسریعاً طوله باغچه ساحلسرایینه عزیمتم لازم کلدیکنی آکلادم. درحال قایغه بینوب سرایه کیتدم. برگون اوّل جالس تخت عثمانی اولان سلطان مراد خامسك باش کاتبلك خدمتنه تعیین ایدلدیکمی سویلدیلر . لکن بعض اسبابدن طولایی بو خدمتدن عفومی بیوك مردیونك اورطه‌سنده تصادف ایلدیکم سرعسکر حسین عونی پاشادن رجا ایتدم . عونی پاشانك قاشلری چاتیلدی و بکا (نه سویلیورسکز ؟ بویله لقردیلرك شمدی صره‌سیمی) جواب درشتانه‌سنی ویرمکله سکوته وخدمت مفوّضه‌یی قبوله مجبور اولدم . آنك اوزرینه حضور شاهانه‌یه کیردم وبعده باش کتابته مخصوص اولان اوطه‌یه کیروب اوطوردم [۱] جلوس تبریکجیلرینك حد وحسابی

[۱] خاقان مشار الیهك جلوسیله برابر شاعر ضیا پاشا مابین باش کتابتنه نصب ایدیلوب یکرمی آلتی ساعت قدر بو وظیفه‌یی ایفا ایتمش وفقط ضیا پاشا ایچون (افراط وتفریطدن خالی دکلدر یرینه « معتدل » بر ذاتك تعیینی مناسبدر) یولنده حسین عونی ومدحت پاشالرك ذات شاهانه‌یه واقع اولان اخطارلری اوزرینه خواص وکلا آره‌سنده جریان ایدن مذاکره نتیجه‌سنده سعدالله پاشانك باش کتابته نصبی وقوع بولمشدر.
نافعه ناظری متوفی محمود جلال الدین پاشا مرحومدن اوله‌رق یازیلدی

يوق ايدى. يوزلرجەسى كليور يوزلرجەسى كيد-
ييوردى. وَ بيوك بيوك تپسيلر ايچنده موضوع
وَ بعضيسى آلتون ساعت، بعضيسى مرصع يوزك
وَيا بشقه برقيمتلى شيئى حاوى بولنان محفظەلر بو
تپسيلر اوكندن كچيريلەرك هركس دەبردانەسنى
آلوب جيبنه ايندريبيوردى! بوحال نظر دقتمى
جلب ايتدى وَوقتيله يكيچريلره ويريلن جلوس
بخششلرينى اخطار ايلدى.
برآرەلق مترجم محمد رشدى پاشانك مقام

اخيراً مخدومى ضيا بك جانبندن طبع ونشر اولنان (مرآت حقيقت) نام اثرك برنجى جلدينك ايكنجى جزؤينك ۱۱۷ نجى صحيفەسندە سعدالله پاشانك جلوس مراد خانى وقوعيله برابر مابين باش كتابتنه تعيين قلنديغى وَمرحومك خاقان مشار اليهه شهزادەلكندن كسب اختصاص ايتديكى ، الت سطرندەدە حسين عونى پاشانك افكارينه تبعيت سوداسنده بولنديغى محرر ايسەدە اولا سعدالله پاشانك كتابت مذكورەيه تعيينى بروجه بيان جلوسك وقوعيله برابر اولميوب بلكه يكرمى آلتى ساعت صكره وضيا پاشانك انفصالى اوزرينه واقع اولمشدر ثانياً سلطان مراد حضرتلرينه قديماً اختصاصى كرچه صورت قطعيەدە معلوم دكلسەدە كرك ايلك آغزه باش كتابته تعيين قلنماسنه وكرك تعيينى كيفيتى اسباب معروضەيه مبنى محمود پاشانك داخل اولماسى لازمه كان خواص وكلا انجمنك قرارينه مستند بولنماسنه نظراً ادعا اولنان اختصاصك صحتنى شبهەلى قيلر.

حسين عونى پاشانك افكارينه تبعيت سوداسنده بولنيشنه كلنجه ايلك خط همايونك مسودەسنى يازان سعدالله پاشانك علاوه قيلديغى جمل حريتپروراەنك تحقيقكردۀ فقير اولديغنه كوره حسين عونى پاشا طرفندن طى واخراج ايدلمسنه باقيلور ايسه بو ايكى ذات آرەسنده اتحاد افكار اولديغنه وسعدالله پاشانك حسين عونى پاشا فكرينه تبعيت سوداسنده بولنديغنه دخى اينانمق لازم كلير.
(للمحرر)

صدارتده ابقاسنه دائر اولان خط همایونك مسوده‌سنی یازمقلغم امر اولندی . یازدم مسوده‌یی حضور شاهانه‌یه عرض ایتدم. لکن خاقان مشار الیهك جلوسینه برابر افکار عمومیه‌یی تطییب وتطمینه‌وَاوروپانك حقمزده‌کی سوء فکرینی تصحیحه خادم اولمق اوزره درج وعلاوه ایلدیگم جمل مناسبه‌نك چیزلمش اولدیغنی گوردم . خط همایونی حاملاً باب عالی‌یه عزیمت وَبعده سرای همایونه وَآندن‌ده ساحلخانه‌مه عودت ایلدم .

یوم جلوس مراد خانیدن اوچ گون صکره‌کی یعنی جمادی‌الاولینك اونجی جمعه گونه‌قدر صباحلری سرایه، اقشاملری یالی‌یه گیدوب کلدم. او جمعه گونکی سلاملق رسمی آیاصوفیه جامع شریفنه اجرا ایدلمشیدی. وَعلت دماغیهٔ معلومه‌نك ایلك اثرینك مرئیتی‌ده ایشته اوگون وقوع بولمشیدی .

اوگون گردونهٔ همایونك آرقه‌سی صره‌طوپقپو سراینه مواصلتمدن یاریم ساعت صکره ذات شاهانه‌نك بغداد قصرنده بولندیغنی وَبنی نزدینه چاغردیغنی سویلدیلر . قصر مذکوره داخل اولدیغمده سلطان مراد النده بر مرصع چبوق اولدیغی حالده گزینیور وَحضورنده بولنان جیب

همایون کاتبنك شهزادکان ایله سلاطین مخصصاتنه دائر اوقودیغی یوصله‌یی دیکلیوب بو مخصصاته ضمایم اجراسنی اراده ایدییور ایدی :...

جمعه سلاملق رسمندن ینه طوپقپو سراینه عودتمی متعاقب‌ده (تشریف شاهانه اولیور؛ افندمز عربه‌یه بیله بیندی گیدییور) دیدیلر. درحال قالقدم اوتلاش آره‌سنده کوچلکله عربه‌می بولدم؛ یوله دوزلدم. لکن طوله باغچه‌یه مواصلت سنیه‌دن آنجق اوچ چاریك صکره وارەبیلدم.

مکر بوعودتك اودرجه استعجالنده برمعنی ، هم‌ده پك اهمیتلی برمعنی وارمش ! ... سرایه کلدیگم زمان او اوچ گوندن بری گوریلن ، حتی اوصباح بیله موجود اولان نشئه‌دن هیچ براثر گوره‌مدم. هله قرنادن سیدبك که؛ پادشاهك شهزاده‌لگندن بری منتسبی دینلیوردی؛ آنی دیگرلرندن دهامأیوس بولدم. شوقدرجق برزمان ایچنده بوقدر بیوك برتبدل، نه صوك درجه مراقه دوشوردی. بر آرەلق سیدبکی تنهایه چکدم. کیفیتی سؤال ایتدم سیدبك بکا (جانم نه اوله‌جق. افندمز خسته! بن بونك صباحلین‌ده فرقنه وارمشیدم. لکن طوپقپوسراینده ایشی گرگی گبی آکلادم. آنکچون‌ده عودتده

مدحت پاشا

شورای دولتك بدایت تشکیلنده‌کی رسمی

مدحت پاشا

ایتالیاده بولندیغی زمان

عربه‌یه برابر بیندم. والله بیلمیورم اما بن کندوسنی جداً تداوی‌یه محتاج گوریورم. بوندن طولایی‌ده قان آغلایورم) دیجه بنم‌ده عقلم باشمدن گیتدی. [۱]

شهریار مشار الیهك تداویسی امرنده‌کی مساعی وَاقدامات فنیه‌نك تأثیرسز قالمسنه مبنی بیك ایکی‌یوز طقسان اوچ سنه‌سی شعبانناك اون برینه مصادف اولان آغستوسك اون‌طقوزنجی گونی وقوعبولان تبدل سلطنته گلنجه: اشبو نتیجه مدحت وَمحمد رشدی پاشالری دوشندیرمکده‌ایدی. زیرا جلوسدن هنوز اوچ آی مرور ایتمش اولدیغی حالده دیگر برتبدلك اوروپایه قارشو سوء تأثیر حاصل ایده‌بیله‌جگی وَ بین الخلق انواع کفتگویه‌ده سببیت ویره‌بیله‌جگی تأمل قلنمقده ایدی. لکن گرك تزاید ایدن مشکلات سیاسیه وَ گرك بعض اسباب جهتیله مشار الیهك خلعی وَتخت سلطنته سلطان عبدالحمید ثانینك اجلاسی بین الوکلا تقرر ایلمشیدی.

اوگون طوله باغچه سراینده اوطوررکن

---

[۱] سعداه پاشا مرحومك کرك بوبابده وکرك خاقان مشار الیهك مدت سه ماهۀ سلطنتنده محمد رشدی ومدحت و حسین عونی پاشالرك احوال وافکاری حقنده وقوع بولان بیاناتی واندن بشقه‌ده اوزمان مابین مشیری بولنان نوری پاشا ایله سرای ارکاننه دائر اولان افاداتی ایلروده نشر اولنه‌جقدر.

(للمحرر)

طوپقپو سراینه عزیمتم ایچون صدر اعظمدن برتلغراف آلدم؛ قالقدم کیتدم.

رشدی پاشا قرار واقعی تبلیغ ووالده سلطانه تفهیم کیفیت ایتمکلکمی تنبیه ایلدی. طولمه باغچه‌یه عودت ایتدم. والده سلطانه ایشی آکلاتدم. والده سلطان آغلامغه باشلادی. لکن آلنان امرك بر آن اوّل اجراسی وسرایك سریعاً تخلیه‌سی لازم اولدیغنی تقدیر ایدرك کوز یاشلرینی سیلدی. واقتضا ایدن تعلیماتی ویرمك اوزره حرم دائره‌سنه کیردی. [١] برساعت صکره سلطان مراد عربه ایله چراغان

[١] سلطان مراد خامسك والده‌لرینك غایت فطانتلی ودرایتلی اولدیغنی ومشار الیهك معلولیتله کچن ایام سلطنتنده مابینه کان صدر اعظم رشدی پاشا ایله ملاقاتده ومصالح دولته دائر مذاکراتده بولندیغنی سعدالله پاشادن دفعاتله ایشتمشیدم.

مرحوم دیر ایدیکه «نه قدر اولسه قادینلق ودها طوغریسی آنالق اقتضاسندن اوله‌جقکه اوغلنك خسته‌لکندن بحث آچیلدقجه یانار یاقیلور واکتساب عافیت ایتمسی اسبابنی تحری ایدرکن کوزلرندن یاشلر آقیده‌رق جمله‌مزی دلخون ایدر ایدی».

والدهٔ مشار الیهایه تعلق بولنمسی واو زمانکی مابین احوالنه متدائر اولمسی جهتیله مرحومدن ایشتدیکم بر واقعه‌یی ده شورایه قید ایدییورم مرحوم دیمشیدیکه: «مابین مشیرلکنده بولنان داماد نوری پاشا غایت شیمارق برذات ایدی وعمر ایشه قاریشیر ایدی. فقط درایتدن بی بهره اولدیغندن اصلاحات نامنه هرنه یاپار ایسه یولسز ومناسبتسز دوشر ایدی. حتی برکون بنم نزدمه کلدی ومن القدیم مطبخده پیشیریلوب سرای خدمه‌سنه وایچروده‌کی قلفه‌لره توزیع ایدیلن قدوله‌یی تعیین اکمکه تحویل ایتدیره‌جکنی سویلدی. بنده جواباً قدوله‌نك اکمکه تحویلی اوآرالق بکلنیلان اجراآت صره‌سنه کیره‌میه‌جکنی واکا کلنجه‌یه قدر پك چوق لزوملی ایشلر اولوب مقصدی اصلاحات ایسه جدی ایشلره تشبث ایتمسی لازم کله‌جکنی سویلدمسه‌ده دیکلته‌مدم. اوکونك ایرتسی اکمکلر توزیع اولنمش فقط حرمسرای

نوری پاشا

دامادلغه مخصوص قدیم اونیفورما

صکره‌کی رسمی

سراينه نقل اولندى. بن ده طوپقپويه تلغرافله اشعار كيفيت ايتدم. آره‌دن برمدت كچدى قايقلر كورندى. طولمه باغچه سراينك دكز قپوسنه ديزلدك سلطان عبدالحميدى سلاملادق. قايقده سعيد پاشا كوزه ايليشدى ايچمدن ديدم‌كه (بوذات ايله برايكى دائره‌ده برابر بولنمش ايدك، غالبا بورادده برابرز) فقط ذات شاهانه سرايه كيردكدن صكره سعيد پاشانك بنم يريمه باش‌كاتب تعيين قلنديغنى اوكرندم. آنجق بركره حضوره چيقمقلغم لابد ايدوكندن بو آرزومك خاكپاى همايونه عرض ايدلمسنى اوصرده

پادشاهيده سلطان محمود ثانيدن قالمه يطالاق برقلفه وارمش وبو قادينجغزك ذوق كندوسنه مخصص اولان برقاچ چفت فدوله‌يى محتوى سپتى قارشوسنه كتيردوب كوزينك اوكنده ميتنده‌كيلره طاغتمق ايمش. اوصباح فدوله‌نك يرينه قائم اولان تعيين اكمكى كلمش قلفه صورمش تحول واقعى اكلامش. يتمش سنه‌دن برو آلشديغى حالك شو صورتله تغيرندن پك زياده متأثر اولمش و (ايواه بيتديمى آل عثمان) ديه‌رك دوشمش بايلمش! يانده‌كيلر برطرفدن قلفه‌يى اوغوشديرمغه باشلامشلر برطرفدن قلفه حقنده حرمت مخصوصه بسليان والده سلطانه خبر ويرمشلر. والده سلطان قوشه قوشه قلفه‌نك اوطه‌سنه كلمش بايغينلغك منشاءنى واو صره‌ده آغزندن چيقانى آكلامش... بن ايرتسى صباح ساعت اوچمى ايدى درتمى ايدى اوطه‌مده اوطوريبور ايدم. آجى آجى برقادين سسى ايشتدم يرمدن فيرلادم صوفه‌يه چيقدم مكر والده سلطان مرديونك يوقاروسنده طوريبور و (نره‌ده اونورى پاشا دينيلن حريف) ديه باغريور ايمش. بر دقيقه صكره نورى پاشا كلدى اك پنچه ديوان طوردى. والده سلطان آغزينى آچدى كوزينى يومدى بر ديمديكنى براقمدى. بن او آره‌لق اوطه‌مه چكلمش ايدم.

اون دقيقه صكره‌ده نورى پاشا يانمه كلدى. فقط بت بكز كرچ كسلمش ايدى. بركون اول واقع اولان اخطاراتمه قولاق آصمديغنه نادم اولديغنى سويلمكله برابر ينه اسكيسى كبى تعييناتك فدوله اوله‌رق طبخ وتوزيعنى لازم كلنلره تنبيه ايتدى». (للمحرر)

مابین مشیریتنه نصب ایدلمش اولدیغنی خبر آلدیغم داماد محمود پاشادن رجا ایلدم . نه غریب شی ! مکر بن سلطان مرادك جلوسندن برقاچ آی اوّل کندو یرینه تجارت ناظری اولیشمدن محمودپاشا کوجنمش ایمش ! بن بونی بیلمیوردم . اوّلاً نی ساعتلرجه بکلتمسی وَثانیاً حضوره گیردیگم وقت کیم بیلور نه فکرله یانی باشمدن آیرلمامسی اوزرینه ایچمده حاصل اولان برشبهه یه بناءً بالتحقیق آکلادم . هرنه حال ایسه باش کتابته عائد اوراقی سعید پاشایه دور ایدوب وَوظیفهٔ مأمورەسندە موفقیتنی تمنی ایلیوب، سرایدن طوغری چنکل کویندەکی یالی یه عودت قیلدم .

حضورده بولندیغم صرده ذات شاهانه برادرینه ایتدیگم خدمتدن ممنون قالدیغنی وَبنی ینه تجارت نظارتنه تعیین بیورەجغنی تبشیر ایلمش ایدی. فقط نه گبی برمانعه خیلولت ایتدی بیلمیورم بن تجارت نظارتنی بکلیوب طورورکن هیئت تحقیقیه ریاستیله صولوغی قلبەده آلدم !

بوقلبه سیاحتیده پك غریب وَپك فجیع برشی ایدی؛ قومیسیونده اسماعیل کمال بك ، ادهم پاشا زاده حمدی بك، آبروافندی وَسائره واردی. برده

انگلیز مأموری ترفیق ایدلمش ایدی. وظیفه‌مزده بلغارستان حادثاتی وَخصوصیله اوتلق کوی وقوعاتی حقنده تحقیقات اجراسی وَ ایجاب ایدنلرك محاکه‌سی ایدی .

فلبه‌ده برقاچ آی قالندی ، بعض کیمسه‌لر محاکه ایدلدی ، حقلرنده حکملر ویرلدی ، بعده استانبوله عودت اولندی ، متعاقباً ده روسیه محاربه‌سی باشلادی .

فلبه سیاحتی ایجه برمدت دوام ایلمش وَبو اثناده برچوق احوال مهمه جریان ایتمش ایسه‌ده ، پروغراممده اشبو فلبه مأموریتی داخل دکلدر . بونك تفصیلاتنی اوکرنمك آرزو ایدنلر اوزمان باب عالی ایله کچن مخابره اوراقنه مراجعت ایده‌بیلورلر . [١]

بنم مقصدم حربك بدایتنده عهده‌مه توجیه

[١] سعدالله پاشا مرحومی طانیانلرجه معلوم اولدیغی اوزره مشار الیهك خصائل ممتازه‌سندن بری‌ده طلاقت لسانیه وحسن افاده ایدی . بن کندوسنك صحبتنه طویه‌مز ایدم . هله بوفلبه سیاحتنی اکلادیرکن ادارهٔ داخلیه‌مزه وسیاسیات خارجیه‌مزه دائر اویله بیانات وارشاداتده بولنور ایدی‌که درحال قید وضبط ایتمش اولسه ایدم شمدی پك دکرلی برکتاب وجوده کتیرر ایدم . حقیقةً بوفلبه سیاحتی غایت مهمدر . چونکه روسیه ایله اولان محاربه‌مز ایله مناسبتی واردر . اوجهتله هیئت تحقیقیه‌ده بولنوب الیوم برحیات اولان ذواتك بوبابده‌کی خاطره‌لرینی بالتحریر نشر بیورملری تمنی اولنور .
(للمحرر)

اونلان برلین سفارتی اثناسنده باشمه نه کلمش ایسه آنی بیاندر :

وقتاکه استانبولدن حرکت وَبرلینه مواصلت ایتدم [١] محاربه‌نك تام‌جیوجیولی زمانی وَعساکرِ عثمانیه‌نك آزچوق دشمنه غلبه‌سی اوانی ایدی . زقاقلردن کچرکن برلین سکاّنِ خیرخواهانی‌عثمانلی سفیرینی آلقشلامقده وَ محافلِ رسمیه‌ده ، بالخاصه انکلیزلر طرفندن اظهار محبت اولنمقده ایدی . مواصلتمدن ایکی کون صکره علی‌الاصول‌خارجیه ناظرینی زیارت ایتدم. وَزمانك نزاکتی‌اقتضاسنجه برگون‌اوّل‌ایشمه باشلایه بیلمك اوزره اعتمادنامه‌می ایمپراطور برنجی ویلهلمه ویرمك ایستدیکمی سویلدم. اوصره‌ده ایمپراطور برلیندن برقاچ‌ساعت اوزاقده‌کی کویلردن برنده ایدی . وَبرلینه عودتنه دها خیلی وقت واردی. خارجیه ناظری (ایستر سه‌کز ایمپراطور بولندیغی کویده سزی قبول‌ایدر:

---

[١] الله رحمت ایلیه سعداء پاشانك برلینه کیتمك اوزره استانبولدن واپوره بیندیکی زمان خدمتنده‌کی اوشاقلردن برینك حالنی نقل ایتمسی خاطرمدن چیقماز : پاشا لاجل‌الوداع ماینه کیتمش بر اوشاغی ده واپوره بیلانمش بر ایکی ساعت صکره واپوره کلدیکنده نه کورسون ! حریفك سترهِ اوستندن قرمزی غیطانله بوینه آصیلمش بر پالا ! بلندده قوجه‌مان برقزه‌طاغ ره‌وولوری !.. همان اوشاغی تکدیر ایتمش پالایی‌ده ره‌وولوری‌ده چیقارتمش . پاشا بونی اسلیزن وَ (حریف کویا دیار بکردن ارضرومه کیدییورمش کبی برسلاحلانمش ایدیکه . .) دیرکن کولمامك قابل دکل ایدی .
(للمحرر)

لكن شوراسنى سويليه‌يم‌كه سز اونيفورمه ايله حضورينه گيرديككز حالده ايمپراطور قوستومله بولنه‌جقدر.) ديدى. بن ايسه مشاراليه بر آن اوّل ملاقى اولمغه وَبروجه بيان سرعتله ايشمه باشلامغه جان آتديغمدن ناظرك بوتكليفنى قبول ايلدم. ايكى گون صكره سفارت‌مستشارى اوخان‌افندى‌يى مستصحباً ايمپراطورك بولنديغى كويه گيدوب‌البسهٔ رسميه‌مى كيمك اوزره براوتله ايندم. برساعت قدر اوتلده قالوب عربه‌ايله‌ايمپراطورك اوطورديغى يره واصل اولدم. حضورينه گيردم؛ اعتمادنامه‌مى ويردم.

آره‌مزده جريان ايدن مكالمه اوّلاً رسمى سوزلردن باشلادى. صكره محاربهٔ حاضره‌يه انتقال ايلدى. برآرالق ايمپراطور (نيچون بومحاربه‌يى آچديكز؛) ديجه (بز آچمدق قبول ايتدك) ديدم.

حضورايمپراطوريدن چيقديغمده تشريفاتجى طرفندن آقشام طعامنه دعوت ايدلدم. فقط بمك زمانه برساعت‌قاله برتذكره آلدم‌كه، ايمپراطورك بردن بره كيفسزلنمسى جهتله طعامدن صرف نظر اولنديغنى مشعرايدى. مكر بواشعار اوّلجه مرتب ايمش؛ گرچه ايلك آغزده بزى طعامه دعوت اصول اقتضاسندن

ایدی؛ فقط گرك ایمپراطورك وگرك پرنس بسمارقك روسلره قارشو جمله ابرازندن خالی قالمامالری وخصوصیله اوگونلرده عثمانلیلرك موقع موقع روسلره غلبه‌سندن طولایی ذاتاً صفیه‌ده‌ایمپراطورله برلکده بولنان روسیه سفیرینی تطییب ایچون وسیله آراملری عثمانلی ایلچیسنه قارشو شو صورتله برمعامله‌یی ایجاب ایتدیرمش ایدی .

ایرتسی صباح شمندوفره راکباً برلینه عودت ایتدم. سفارته‌عائد وظائفمی ایفایه باشلادم. سفرای سائره ایله طانشدم . یالکز روسیه ایله محارب بولندیغمزدن بالطبع آنك سفیریله گورشمدم . آنکله ایالك تعاطئ کلامم تفصیلاتی آشاغیده مندرج بولنه‌جق اولان آیاستفانوس معاهده‌سنك عقدیله برلینه عودتمدن صکره وقوع بولمشدر. اووقته‌قدر بریرده بربریمزه راست کاسه‌ك گویا یکدیگرمزی طانیمیورمشز گبی طاورانیردق .

آره‌دن بر ایکی آی گچدی گچمدی بزم طرفه متوجه اولان شاهدنازنین ظفر بزدن یوزچویردی واووقته قدر برلین ارباب سیاستی طرفندن اظهار ایدیلان معامله حسنه‌یه خلل طاری اولدی . هله پرنس بسمارقك طوری بسبتون دگشدی. حاصلی

موقعم مشكللشدى . بزينه بوزميـوردق ، لكن ايچمزدن قان گيتديكنى حس ايديوردق . وظيفه اغورنده هرشيئه قاتلانيوردق .

روسلر طونه يى ، بالقانلرى كچدى . بدايت سفارتمده عثمانلى اردوسنك غلباتنى مشعر اولهرق برلين ديوارلرينه ياپشديريلان اعلاننامه لر يرينه روسلرك مظفرياتنى مبين كاغدلر ياپشديرلمغه باشلادى ؛ آنجق غزته لر ايچنده عثمانليلره محب اولنلرى هرگون برمقالهٔ عسكريه يازيورلر ويزه نصيحتلر ويريورلردى . بنده بونشريات خير خواهانه يى گونى گونه درسعادته بيلديريوردم . فقط استانبولده بونصيحتلرى ديكليه جك قولاق اولمديغندنميدر ؛ يوقسه تهلكه نك ويرديگى تلاش ايله نه ياپيلمق لازم گلديگى دوشنيله مديگندنميدر مع التأسف هيچ تأثيرينى گوره ميوردم !...

موسمك قيش اولمسى جهتيله سراى ايمپراطوريده ضيافتلر ، بالولر ويرلمگه باشلادى . لكن بولنديغم ضيافتلرده بوغازمدن برلقمه كچمديكى گبى ، اومحل ذوق وصفا اولان بالولردخى بكا بررجهنم كليوردى .

حالا عقلمه كلدكجه روحم متأذى اولور ؛ يارب نه ايدى او ايلك بالو ! كيمسه سمتمه

اوغرامز، کیمسه بکا برلقردی سویلمز، کیمسه باشنی بیله چویروب باقمز !... هرکس روسیه ایلچیسنك اطرافنده ، هرکس آکا خلوص چاقمقده !... بر آره‌لق بالودن چیقوب کیتمکی قوردم. لکن ایمپراطوریچه‌نك بیوك ایلچیلرله ال اله ویره‌رك دانسمسی برشی یاپدیغی واو زمانك حلول ایتمکده بولندیغی جهتله شاید آرانیرده بولنمز ایسه‌م چرکین اوله‌جغنی دوشندم گیتمدم! یکی امّا یا دیگر سفرا دعوت اولنورده بن استثنا ایدیلورسه‌م ! او دها چیرکین اولمیه‌جقمی ؟.. بر چاریك کچدی کچمدی سفرانك الڭ قدملیسی ایمپراطوریچه‌نك نزدینه چاغرلدی، دیدیگم طرزده برقاچ آدیم آتیلدی، متعاقباً دیگر ایلچیلرصره‌سیله دعوت اولندی .

بیوك ایلچیلرڭ الڭ یکیسی بن اولدیغم ایچون الڭ صکره‌ده تشریفاتچینك بکا طوغری کلدیگنی گوردم. ایمپراطوریچه‌نك یاننه گیتدم؛ رفیقلرم گبی بن‌ده یاپدم وبالویی ترك ایدوب کیتمه‌مش اولدیغمه ممنون اولدم ... لکن حال وموقعم ینه اسکیسی گبی؛ ایچم ایچمه کچیور، یورکم فنا حالده اوزولیور. دیرکن صالونك تام اورته‌سنده آیاقده طوران

ولی عهدك زوجه‌سی ، یعنی شمدیکی ایمپراطورك والده‌سی وانکلتره قرالیچه‌سنك کریمه‌سی اولان پرنسس بنی یاننه چاغرمزمی ؟... درحال ایچمده برکشایش حاصل اولدی. پرنسس بنمله یاریم ساعت لقردی ایتدی. انواع التفاتده بولندی واك صکره کندوسندن آیریلیرکن (موقعکزك نه درجه مشکل اولدیغنی کوریبورم؛ حالکزی تقدیر ایدییورم؛ سزه آجیورم. لکن امین اولکز والده‌م سزك ایچون چالیشه‌جقدر .) دینجه قادنجغزك آیاقارینه قپانه‌جق درجه‌یه کالدم. یردن کوکه قدر تشکرلر ایتدم آیرلدم .

انسانلر نه عجیب الاحوالدر . برساعت اوّل یوزمه باقمیان ، یانمه کلمیانلردن برچوغی اطرافمی آلمزلرمی ؟ اوساخته نمایشلره ، یالاندن کولشلره حدو پایانمی وار ؟... بوتبدّل آنیده اوقدر معنی مندمج ایدی‌که، آکلامق ایچون برنظرهٔ امعان کافیدر. آرتق بنم‌ده او وقته قدر حس ایتدیکم انقباض زائل اولمشیدی. برآز دها طوردم ، سفارتخانه‌یه عودت ایلیه‌رك وقوعحالی برتفصیل باب عالی‌یه یازدم .

پرنسسك عثمانلی سفیرینه قارشو واقع اولان

شو افادات تسلیتبخشاسی انکلتره دولتنك دولت عثمانیه حقندهکی حسیات دوستانه‌سنه دلیل دکلیدر؟ وَصکره‌لری گرك آیاستفانوس معاهده‌سنه دائر اولان مذاکراتك اثنای جریانده وَگرك برلین قونغره‌سنده انکلیزلرك مظاهرتی قابل انکارمیدر؟..

اساساً برلینده افکار سیاسیه‌لری بربرینه ضد ایکی فرقه واردیکه. بری پرنس بسمارقك زیر اداره‌سنده وَدیگری ولیعهدك، یعنی شمدیکی ایمپراطورك پدرینك تحت ریاستنده ایدی.

برنجیسی آلمانیانك روسیه‌یه قارشو میل و محبت اظهارینه راغب، ایکنجیسی انکلیزلرك دوستلغنی طالب ایدی. بناءً علیه دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده‌کی محاربه‌ده روسلرك غلبه‌سی اوّلکی فرقه‌نك اخصّ تمنیاتی وَبوکا مقابلده دولت علیه‌نك ازیلمامسی دیگر فرقه‌نك ملتزمی ایدی. وَایشته بو مخالفت افکار ایدیکه، پرنس بسمارق ایله ولیعهد وَ زوجه‌سی آره‌سنده متمادی برمنافرتی تولید ایلمکده ایدی.

بومنافرت امپراطور ویلهلمك وفاتنه قدر سوردی. لکن پرنس بسمارقك قوردیغی اوقبنای سیاسته‌ینه خلل کلیه‌رك، یالکز آلمانیا پولتیقه‌سنجه بعض تعدیلات خفیفه واقع اولدی وَ گرچه معلوم

اولدیغی اوزره ویلهلم ثانینك زمان حکومتنده پرنس بسمارق بالاستعفا پولتیقه عالمندن چکلدی ؛ لکن آلمانیانك روسیه‌یه قارشو متخذ اولان مسلك سیاسیسی اسکیدن نه ایدیسه ینه اویله قالدی .

برینه‌صدده کله‌لم : محاربه‌نك صفحهٔ اخیره‌سنی تکرار ایله قلوب عثمانیانده هنوز التیامپذیر اولمش برباره‌یی دشمك ایسته‌مم . تاریخ بوفلاکتك مسببلرینی هرکسدن اعلی محاکمه ایدر . بنم سویلمك ایستدیگم شی اوهنگامده وروسلرك آیاستفانوسه قدرکلدکلری صره‌ده انعقاد ایدن معاهده مذاکراتیدر .

برلینده‌ایکن صفوت‌پاشا ایله برابر بومعاهده‌یی عقده‌مأموراولدم. قالقدم استانبوله گلدم. باب‌عالی‌یه واورادن ماینه عزیمت ایلدم . گویا تعلیمات آلدم . دها اوّل آیاستفانوسه کیتمش اولان صفوت پاشا ایله برلشمك اوزره سرکه‌جی استاسیوننه واردم . لکن ترنلرك‌یدی قله‌دن آشاغی کلدکلرینی آکلایه‌رق برقایقله یدی قله‌یه گیتدم . ترنه بندم؛ آیاستفانوسه واصل اولدم . صفوت پاشا ایله گوروشدم .

مرحومله اولان حقوقم قدیم وکندوسنه حرمتم فوق‌العاده ایدی .

هم ده‌صفوت‌پاشا قوهٔ خالقه‌نك نادر آیتشدیردیگی

اعاظم عباسیوندن اولمغله برابر صحبتی دخی دلنواز
ایدی. واقعا مشار الیه ایله برلکده بولنمق وعقد معاهده
کبی مهم بر وظیفه‌نك ایفاسی اثناسنده کندوسنه رفاقت
ایتمك بنم ایچون بر شرف ایدی. فقط ایش دها و ابتداده
مشکل ایدی. هرنه ایسه مستعیناً بالله ایفای وظیفه‌یه
باشلاندی. روس مرخصلریله مکالمه‌یه کیریشیلدی...

بزم اوطوردیغمز خانه گرك غراندوق نیقوله‌نك
اقامتکاهنه وگرك معاهده‌نك عقدی ایچون حاضر-
لنان خانه‌یه پك اوزاق دکلدی. مذاکرات بعضاً
هرگون وبعضاً ده ایکی اوچ گونده بر جریان
ایدردی. چونکه استانبول ایله لاینقطع مخابره
اولنوردی. آره‌دن ایچه کونلر کچدی ومعاهده‌نامه‌نك
بعض موادّی تقرر ایلدی. لکن ایش اهمیتلی
نقطه‌لره کلنجه بالطبع بدایتده‌کی سرعت کورلمز
اولدی. حتی بر آره‌لق مذاکراتك انقطاعی احتمالی ده
یوز گوستردی. صفوت پاشا ایله ویردیگمز قرار
اوزرینه صدر اعظمك آیاستفانوسه قدر کلمسنی
استانبوله تکلیف ایتدك؛ اصرار ایلدك. صدارتده
بولنان احمد وفیق پاشا کلدی.

بن مشار الیهی یقیندن طانیمز ایدم؛ کاشکی
دعوت ایتمیه ایدك!... چونکه وفیق پاشا آز

صفوت پاشا

قالدی ایشمزی بوزه‌جق ایدی. آڭلادق که برشی بجره‌جکی یوق! هر نه ایسه طاتلیلقله استانبوله عودت ایتدیردك وَحقنده بسلادیکمز حسن ظندن طولایی بیوك بیوك اسفلر ایتدك!...

شو حاله نظراً استانبولدن برخبر بکلمك بوش برشی اولدیغنه صفوت پاشا ایله قرارویره‌رك تکلیفات دشمنی براز تخفیف وتعدیله مدار اولور فکریله ذات شاهانه طرفندن روسیه چاری نزدینه فوق العاده برمرخص اعزامنی مناسب گوردك. بونی روسلره آچدق. لکن جنرال ایغناتیف بزه شو جوابی ویردی: (خایر خایر بز اوطوزاغه برکرّه دوشدك، بر دها دوشمك ایستمیز)! جنرالك بوسوزندن برمعنی چیقاره‌مدیغمزدن استکناه ایلدك. باقکز ایغناتیف بزه نه دیدی: (اوت وقتیله ادرنه محاربه‌سنی متعاقب سلطان محمود ثانی طرفندن فوق العاده ایلچی صفتیله چار برنجی نیقوله‌یه داماد خلیل پاشا گوندرلمش ایدی. خلیل پاشا پترسبورغه واردقده روسیه حکومتی جانبندن مأموریتی‌صورلمش؛ اوده طرف شاهانه‌دن چاره سلام گتیردیگنی وَ ایکی حکمدار آره‌سنده اخیراً جایگیر اولان دوستلغی

تقریه ایده‌جگنی وَپولتیقه‌یه دائر مأموریتی اولدیغنی بیان ایتمش؛ آنك اوزرینه برنجی نیقوله‌نك حضورینه قبول ایدلمش؛ فقط خلیل پاشا غایت زکی وَدرایتلی اولدیغندن چارك یانه گیردکدن وَمتبوعنك سلامنی تبلیغ وَهدایاسنی اعطا ایتدکدن صکره سوزی سیاسیاته نقل ایتمش وَهر نه قدر چارك نزدنده بولنان خارجیه ناظری ایله سائر سیاسیون خلیل پاشانك بوبحثده دوامنی آرزو ایتمامشلر سه‌ده پاشانك اطوار وکفتارندن چارك محظوظیتنی گوردکلری وَبرنجی نیقوله اویله یانده سوز سویلتیر آدملردن اولدیغی جهتله چار ناچار سکوت ایلمشلر. خلیل پاشا ایسه میدانی مساعد بولمقله نیقوله‌نك خوشنه گیده‌جك سوزلر سویلیوب وَهردیدیگنه‌ده موافقت جوابی آلوب ادرنه‌ده منعقد اولان معاهده احکامنی کلی تعدیله اوغراتمش وَاك نهایت موفقاً استانبوله عودت ایتمشدر. ایشته خلیل پاشانك بومأموریتی بزم ایچون بردرس اولمشدر. اوسبله شمدی پترسبورغه اویله فوق‌العاده ایلچی ملچی گوندرلمسنه موافقت ایده‌میز !..) [١]

---

[١] مشار الیه خلیل پاشا بوندن طقوز سنه اول اوروپایه عزیمتله درت سنه اول اوراده مرتحل دار اخرت اولان داماد محمود پاشانك پدریدر وسلطان محمود ثانی حضرتلرینك داماد لرندندر کرك کندوسیله الفتی سبق ایتمش اولان پدرم مرحومدن ذکرك مدت

طرف پادشاهیدن پترسبورغه برمأمور اعزامی تدبیری ده بوصورتله بوشه چیقنجه وَتکلیفات واقعه مشکل القبول بر درجه‌یه کلنجه هرچه باد آباد مقری کوی طرفلرنده‌کی خط مدافعه قوماندانه اقتضاسی وجهله برخبر ایصالی وَروسلره قارشوده روی جلادت ارائه‌سی صوڭ برچاره اولمق اوزره وارد خاطر اولدی . چونکه اوگونلرده روس مرخصلرینڭ گوستردکلری طور دلخراش آرتق تحمل اولنور شیلردن دکل ایدی. حتی بر آقشام غراندوق نیقوله‌نڭ یاورلرندن برجنرال بزم اوطوردیغمز اوده کله‌رك بزمله گورشمك ایستدیگنی خبر ویرمش ایدی. جنرالی قبول ایتدك؛ ایچری گیردی. عسکرجه برتمنا چاقه‌رق (روس اردوسی باش‌قوماندانی فخامتلو غراندوق نیقوله حضرتلری صلحڭ طاتلیلقله حصولی امرنده‌کی آمال مسالمتپر- ورانه‌سنه رغماً عثمانلی مرخصلری حضراتنڭ ایشی

مدیده مهردارلغنی ایدیب بالآخره پدرمله دوستلغنه بناءً صیقجه صیقجه خانه‌مزده مسافرةً بولنان شهر امینی معاونی مشهور عمر فائز افندیدن مسموعم اولدیغنه کوره خلیل پاشا حقیقةً پك زکی برذات ایمش عمر فائز افندینڭ خلیل پاشا ایله کچوردیکی زمانلره عائد اوله‌رق حکایه ایتدیکی شیلر یازلمق لازم کاسه بیوك برکتاب وجوده کلور روسیه محاربه‌سندن صکره مأموراً پترسبورغه وقوع بولان سیاحتی اثناسنده دولت علیه‌یه ایتدیکی خدمت ایسه شایان تقدیردر ایوبده بوستان اسکله‌سنده کائن تربه‌ده مدفوندر .
(للمحرر)

،وق وتأخره اوغراتملرندن وروس عسکرینك اوزاقدن منارات ومبانیسنی گوردکلری استانبوله کیرمك آرزوسنی هرآن درمیان ایلملرندن طولایی وقوعه گله بیله جك هردرلو حادثهٔ مؤسفه نك مسؤلیتنی عثمانلی مرخصلری حضراتنه ترك ایدر وَمشارالیهمادن یکرمی درت ساعته قدر قطعی برجواب بکلدیگنی تبلیغ ایلر !..) سوزلرنی سویلیوب کیتدی . جنرالك بوگیی زیارتی قیصه گونده اوچ دفعه واقع اولمغه باشلادی بزم طرفمزدن ده کیفیتك در دولته یازلدیغی وَآقشامه صباحه ورودی مأمول اولان جواب اوزرینه اقتضاسنك ایفاسنه مسارعت قلنه جغی وَشویله بویله اوله جغی جوابی ویریلور ایدی .

قوماندان پاشایه یوللادیغمز خبره جواب اولمق اوزره ایرتسی گونی قوماندان پاشا طرفندن برکاغدی حامل اولدیغی حالده برلوا کلدی .

کاغدده « فلان پاشایی گوندریورم. سزه طرفمدن بعض افادات مهمه ده بولنه جقدر » سوزلری واردی. لواپاشا اوطه مزه گیردی، قپویی قپادی وَبزه « افندم خط مدافعه ده بش بیك عسکرمز واردر گرچه بوعسکر دولت اغورنده جانلرینی فدایه

حاضردر . لکن شوراسنی سویلیه‌یم‌که بوبش بیان کشی بر آغز اوتی قالدیرمغه مقتدر دکلدر . زیرا موجودمز اولان مرمیلر اللرمزده‌کی تفنکلرك چاپیله‌متناسب اولمیوب، برقورشونی برتفنکه قویمق غیر قابلدر . فلان یره گیده‌جك مرمی صندقلری بزه ، بزه گله‌جکلری فلان محله گوندرلمش ایدوکی آکلاشلمشدر. بوسببله خط مدافعه‌ده‌کی عساکردن برفائده بکلمامکز لازمدر» دینجه صفوت پاشاده‌ده بنده‌ده خوشابك یاغی کسلدی . بلااختیار گوزلرمزدن یاش آقمغه باشلادی. بونك اوزرینه صفوت پاشا ایله اوطوردق برچوق حسبحال ایتدك ، سبب اولنلره لعنت ایلدك .

فقط غراندوقك تضیقاتی بیتر توکنیر شی اولمدیغندن وَروس مرخصلرینه قارشو دها زیاده طیانمق چاره‌سی قالمدیغی گبی معاهده‌نك امضا ایدلمسنه‌ده استانبولدن مأذونیت کلمش ایدوکندن ناچار اولصورتله قبوله قرار ویردك . آنجق بویله غایت مهم برایشده اویله قوری برتلغرافله ویریلان مأذونیته استناد ایلمك صواب گوریله‌مدیگندن عقد معاهده ایچون مطلقا طرف شاهانه‌دن صادر اوله‌جق اراده‌نك تحریراً تبلیغی

يازدق وايرتسی گونی مطلوبمز وجهله رخصت كاملكله يوركلريمز قپان آغالايه معاهده‌نامه‌يه وضع امضا ايلدك . [١]

[١] بوخط مدافعه او وقت مقری كوی ايله پايتخت آره‌سنده ايمش مركزی‌ده داود پاشا قشله‌سی ايمش گرچه سرور ونامق پاشالر طرفندن ادرنه‌ده امضا ايديلن متاركه‌دن اول خط مدافعه من ياستفانوس‌دن ايلروده بولنان كوچك چكمجه وقلودیه طرفلرنده بولنيورمش واوايله بر اخلاقسز ضابطك نفاق اوزرينه على العجله اناطوليدن استانبوله جلب اولنمش اولان غازی احمد مختار پاشا مأمور ايدلمش فقط بعد المتاركه ايكی اوچ بيك روس عسكرينك غراندوق نيقولا ايله آياستفانوسده اقامتی شايان استغراب برصورتده تقرر ايدنجه غازیٔ مشار اليه بويله ايكی دشمن قوتی آره‌سنده خط مدافعه اولمه‌يه‌جغنی سويليه‌رك بروجه بيان داود پاشا قشله‌سی سمتنه نقل عساكر ايلمش. ايشته سعدالله پاشا مرحومك ديديكی خط مدافعه قوماندانی او برده مذكور قشله‌ده بولنيور ايمش فقط تحقيقات واقعه‌مه نظراً احمد مختار پاشا بالآخره قوماندانلقدن چيقمش واركان حربيهٔ عموميه رياستنه تعيين بيورلمش اولمسنه گوره آياستفانوسده‌كی مرخص پاشالرك مخابره‌سی غازیٔ مشار اليهك خلفيله واقع اولمش ديمكدر .

انجق بالذات غازیٔ مشار اليهدن ايشتديكمه گوره كندوسنك قوماندانلغی هنگامنده خط مدافعه‌ده‌كی عساكرمزك قوتی يكرمی بيك راده‌سنده ايمش بيلمم‌كه بوقوت صكره‌دن تنقيص می ايدلدی يوقسه سعدالله پاشانك خاطرنده بش بيك‌می قالدی مع مافيه بنم مرحومك اغزندن ايشتديكم يوقاروده محرر اولديغی وجه اوزره‌در.

احمد مختار پاشانك نفاق واقع اوزرينه على العجله درسعادته جلبی كيفيتنه گلنجه ثقه‌دن مسموع فقير اولديغنه گوره مظفريات واقعه‌نك توجه عمومی‌يی جالب اولمسی خاطره‌سی ضابط منافقك تدويلاتيله قوت بولمشدر و مشار اليهك مواصلتندن ايكی گون صكره مابينده منعقد مجلسده دشمنك پايتخته طوغرو ايلرولمسی موضوع بحث اوله‌رق درت ساعت قدر دوام ايدن مذاكراتك نهايتنده متوفی كانی پاشانك (جانم بز نقدر سويلسه‌ك بوشدر ايشی اهلندن صورملی شوراده غازی پاشا اوطوريبور حال بوكه كندوسندن برشی سؤال ايدلميور البته كندوسی بزدن دها ايی بيلور) ديمسی اوزرينه مشار اليهك دخی مذاكراته اشتراكی نتيجه‌سنده بروجه بيان كوچك چكمجه طرفلرنده برخط مدافعه تشكيلنه قرار ويريله‌رك كندوسی‌ده اوخطك قوماندانلغنه تعيين قلنمشدر . (للمحرر)

اشبو نتیجه‌دن طولایی روس اردوسنده‌کی شطارتلر وَ اجرا قلنان نمایشلر جمله‌سندن اولمق اوزره غراندوق نیقولا بزه برضیافت ویردی. مجبوری حاضر بولندق. غراندوقك صاغنده صفوت پاشا بولنیوردی. صولنده‌ده بن اوطوریور ایدم. سفره‌ده نقدر چتال بیچاق صراحی بارداق طباق وارسه‌هپسی باقردن ایدی. حتی غراندوق بزه خطاباً بوطاقمك کندو طرفندن سفر برلکده استعمال ایچون یاپدیرلمش اولدیغنی وَ قصوره باقلمامسنی سویلدی.... یمك یندی، دیرکن صاغ فولاغمك دیبنده طوپ پاطلارگبی غراندوق برباغردی! مکر عادتی ایمش حاضر بولنان ضابطلرك سیغاره ایچمسنه مساعده ایدییور ایمش!.. نه ایسه بزده سیغاره‌لری یاقدق، براز دها قونوشدق قالقدق اومزه گلدك. وقوع حالی ستانبوله یازدق .... آل سکا ایرتسی گونی برامرکه بزده غراندوقه بالمقابله ضیافت ویرملی ایمشز!... صندق صندق اشیا، آلای آلای سفره‌جی! جانم بوکا نه لزوم وار؛ هم بویله شیلره وقتمز مساعدمی دیدکسه‌ده آکلاته‌مدق. صندقلری آچدق. برده نه گوره‌لم تکمیل طاقملر، قهوه ظرفلرینه وارنجه هپ مرصع، هپ مزین شیلر!

ایچم طاشدی. گوزلرم قواردی. صفوت پاشایه دیدم که «دون ویریلن ضیافت غالبك ضیافتی اولدیغی حالده طاقلرینك نه‌دن معسول ایدوگنی گوردك. بو ویره‌جگمز ضیافت ایسه مغلوبك ضیافتیدر. انصاف بیوریکز شوم‌رصعات ایله بز نصل ضیافت ویریرز؟ بو اوله‌جق ایش دگل. یوق اگر مطلقا ویریله‌جك ایسه شمدیدن سویلیه‌یم که بن اویله ضیافتده بولنمم». صفوت پاشا رأیمه تماميله اشتراك ایتدی، ضیافتدن میافتدن صرف نظر اولندی؛ صندقلر سفره‌جیلره یوکلتیله‌رك استانبوله اعاده قلندی!...

ایچمه درد اولان حاللردن بری‌ده شودر که بز آیاستفانوسده مذاکراتله مشغول بولندیغمز صره‌ده مراجعت ایدیله‌بیله‌جك آدم عقللی بر خریطه‌مز یوق ایدی. برکت ویرسون برلیندن کلیرکن یولده بقارم دیه‌رك بر روم ایلی، برده آناطولی خریطه‌سی آلمش ایدم. ایشته هپ او، هپ او! حال بوکه روسلرك النده بزم کندی مملکتلرمزك حدودینی، مقدار نفوسنی وَدها بیلمم نه‌سنی مکملاً ارائه ایدر اویله منتظم خریطه‌لر واردی که تعریف ایده‌مم!

هرنه‌حال ایسه صفوت پاشا ایله برابر استانبوله

گلدك آياستفانوسده جريان ايدن احوالى ايجاب ايدنلره آڭلاتمق ايستدك امّا آڭلاديلرمى آڭلامديلرمى كسديره‌مدك !

شوراده خاطره‌مه برشى كلدى : برليندن گلوب‌ده آياستفانوسه گيده‌جكم گون ماينده ايكن مرحوم مشيرنامق پاشا بنم بولنديغم اوطه‌يه كلدى. لقردى آره‌سنده بنم كيم اولديغمى صوردى اوكرندى وَ بكا خطاباً « باقسه‌گا اولاد، بوندن اللى سنه اوّل بن فلان يردن كچركن بردليقانلى پروسيا پرنسى‌وارذى. غالبا اسمى ويلهلم ايدى پك ذكى برچوجق ايدى؛ صاغميدر) ديدى. بن‌ده او ديديكى پرنسك حكمداران موجوده‌نك الك مسنى اولان وَحالا جالس تخت ايمپراطورى بولنان ذات اولديغنى سويلدم. نامق پاشا ممنون اولدى .

برلينه عودتمده برصره‌سنى گتيروب بوكيفيتى ايمپراطوره آچدم. ياشنى آلمش اختيارلر كندولرندن دها مسنى گوررلر وَيا خبر آلورلر ايسه محظوظ اولورلر. نته‌كيم ايمپراطورده كندوسنك گنجلكنى طانيان برذاتك حياتده بولنيشنه وَاللى ييللق وقوعاتى تخطرايديشنه پك زياده‌حظايتدى. نامق پاشادن تكرار تكرار بحث ايلدى. حتى

اوتاریخدن برسنه صکره ذات شاهانه‌یه پرنس راچویل واسطه‌سیله نشان گوندردیکی زمان بالخاصه نامق پاشایی زیارت ایدرك طرفندن سلام تبلیغنی پرنسه تنبیه ایلمش ایدی [١]

بعدالمعاهده استانبولده چوق قالمدم . برلینه عودت ایلدم . چونکه اسباب سیاسیه‌سی ارباب وقوفه معلوم اولدیغی اوزره دول معظمه مرخصلرندن

[١] نامق پاشا ١٢١٩ سنهٔ هجریه‌سنده تولد و ١٣١٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. متدین، متقی، حمیتلی و عفتلی برذات محترم ایدی. و بودولته پك چوق حسن خدمتی سبق ایلدی . مشارالیهك خدماتندن بریده شودرکه : بغداددن کتیردیکی اوچ یوز بیك لیرانك نصفی ایله بایزیدده‌کی دائرهٔ عسکریه انشا واون قپانده‌کی دکرمنك نواقصی اکمال ایدلمش ونصف دیکری ایله ترسانه‌جه سپارش اولنان سفن حربیه بدلاتنك تقاسیط متراکمه‌سی تأدیه قلنمشدر آندن بشقه‌ده ایجابنده استانبولدن اقچه جلبنده‌کی عسرته محل قالمیه‌رق صرف اولنمق اوزره بغدادده احتیاطاً یوز اللی بیك لیرا قدر برمبلغ براقمشدر.

مسموع اولدیغنه کوره مشارالیه جلوس مرادخانی وقوع بولدیغی کون طوله باغچه قره‌غولخانه‌سنده بولنان ردیف پاشادن برخبر آلور. قالقار باب عسکری‌یه کیدر. واورادہ صدر اعظم مترجم رشدی پاشا ایله مدحت وحسین عونی پاشالری بولور. سلطان مراد خامس‌ده اوراده ایمش. پاشالر نامق پاشایه وقعه‌یی اکلادیرلر وبیعت رسمنك اجراسنی بیان ایدرلر، اوده دیرکه: « بز بوبیعتی احکام جلیلهٔ شرعیه‌یه رعایت قید وشرطیله ایفا ایتملیز اکرمراد افندی حضرتلری بوتکلیفی رد ایدر ایسه آندن صکره کیلره درمیان ایلرز وایچلرندن هانکیسی بونی قبول ایلر ایسه آکا بیعت ایدرز »

مدحت پاشا ایله حسین عونی پاشا بومطالعه‌یی بعض تعدیلات ایله تصویب ایدرلر. فقط رشدی پاشا « افندم بوحادثه‌دن اورکدی راحتسز اولدی شمدی بویله برتکلیف درمیان ایدرایسه‌ك هم موافق نزاکت اولمز هم‌ده اورکنتیسی تزیید ایدلمش اولور . مع مافیه بن امینم که کندوسنه نه دیرسه‌ك یاپار » دیو جواب ویرر نامق پاشا هرنقدر اعادهٔ کلام ایله « جانم افندم بونلر شمدی قوزی کبیدرلر لکن صکره ارسلان کسیلیرلر. هم‌ده ایش بنم دیدیکم کبی یاپیلورایسه کیفیت خلعك اسباب مهمه‌دن نشأت ایتدیکی اعلان اولنمش وخلق ممنون ایدلمش اولور انکچون بیعتك مشروطاً ومقیداً اجراسی وجوهله

مرکب اوله‌رق برلینده بر قونغره‌نك انعقادی تقرر ایتمشیدی.

آره‌دن بر مدتجك کذران اولدی. قونغره ایچون تعیین ایدیلن مرخصلر برلینه کلمکه باشلادی. برقاچ کون صکره‌ده قونغره‌نك ایلك یوم اجتماعی قرار- لشدیرلدی؛ لکن سلطنت سنیه جانبندن مرخص تعیین اولنان علکساندر قره‌طودوری وَمشیر محمد

مرجعدر، دمیر طاونده کرکدر» دیمش ایسه‌ده صدر اعظم فکرنده اصرار ایدوب «قان دوکمه‌دن بوایشی یاپدیغمز حالده شمدی بر وقعه احداث ایدرك سفك دمایه ونفاق وشقاقه‌می بادی اوله‌جقسکز بز اوچمزده بیعت ایتدك سائربکلینلرك اوکنه‌ده سز دوشوکزده هایدی بیعت رسمنی ایفا بیوریکز» دیمسی اوزرینه نامق پاشا دخی پادشاه توجاهه بیعت ایدر.

غریبدرکه آره‌دن ایکی‌سنه قدر برمدت مروریله (علی سعاوی) وقعه‌سنی متعاقب صادق پاشا، مترجم رشدی پاشا، نامق پاشا، احمد وفیق پاشا وَصفوت پاشادن مرکباً برقومیسیون تشکل ایتدیکی وبوذاتلر ییلدیز سراینده‌کی اوطه‌لرندن برنده مجتمع بولندیغی صره‌ده داماد محمود پاشا اوطه‌نك قپوسنه کله‌رك وایکی قولنی قپونك ایکی یان پروازینه طیایه‌رق «افندمز بیوریورلرکه بوسعاوی حادثه‌سی سلامت مملکت ایچون اندیشه‌یی موجب برشیدر وبونك تکرری محتملدر اوجهتله خاقان سابقك برچاره‌سنه باقیلورسه ملك وملته خدمت ایدلمش اولور!» دیدیکی زمان نامق پاشا رشدی پاشانك قولاغنه یکیله‌رك «نصل دیدکلرم چیقمیورمی» دینجه رشدی پاشا «آمان سویلیکز وجریحه‌لرمك اوستنه طوز اکمیکز نه یاپه‌لم مقدرات الهیه بویله ایمش» جوابنی ویرمشدر[*] سلطان عبدالعزیزك خلعندن برآی قدراول مدحت پاشا نامق پاشا ایله ملاقات ایتدیکی صره‌ده خاقان مشار الیهدن شکایتله تبدل سلطنت فکرنده بولندیغی اشراب ایلینجه نامق پاشا سلطان عبدالعزیزه بعض کونه نصایحده بولنلمسی احوال مشتکا عنهانك اصلاحنه مدار اوله‌بیله‌جکنی بیان ایتدیکی وفقط مدحت پاشانك تبدل فکرینی مصراً التزامنه قارشو (ذلك تقدیر العزیز العلیم) دیه‌رك اختیار سکوت ایلدیکی‌ده ذکر وعلاوه‌یه شایان کورلمشدر. (للمحرر)

[*] بوسعاوی مسئله‌سی حقنده‌کی ذهاب عامه‌یی تصحیح ایله توضیح ایده‌جك بعض معلومات موثوقه‌یی ایلروده صورت مخصوصه‌ده نشر ایده‌جکمی وعد ایدرم. (للطابع)

علی پاشالر حالا کلمدکاری جهتله اوا جتماعده بن یالکز اوله‌رق بولندم. پایتختنده عقد مجلس ایتدیکمز آلمانیا حکومتنك مرخص اوّلی بولنان پرنس بسمارق، علی الاصول ریاسته انتخاب اولندی. هیئت تحریریه تشکیل ایدلدی؛ وَدها بعض مراسم ابتدائیه ایفا قلندی. وَ بوقدرله اکتفا ایدلمك لازم کلیرکن هیچ انتظار ایدلمدیکی حالده انکلتره برنجی مرخصی لورد (بیقانسفلید) آیاغه قالقه‌رق انکلیزجه برنطق ایرادینه باشلادی [١] نطق اوزون سوردی فقط روس مرخص اوّلی پرنس غورچاقوفك حالنه باقیورم، تمادیاً گوزلکنی دوزلتیور؛ ایکنجی مرخص قونت شووالوف سکرلی برحالده صندالیه‌سنده‌دونوب طوریور. دیگر دولتلرمرخصلری‌ده کمال دقتله نطقی دیکلیور. بن انکلیزجه بیلمدیکم ایچون لوردك سوزلرینك هیچ‌سنی آکلامیور ایدیسه‌ده اطوار حضاره نظراً بونطقك غایت اهمیتلی برشی اولدیغنه وَبالطبع باعث اجتماع اولان

---

[١] انکلیز مرخص اولنه عائد اولمق اوزره سعداء پاشانك حکایه ایلمدیکی شوحرکت افادهٔ مخصوصه ده ذکرایتدیکم عثمانخانه قونفرانسنده ده تکرر ایلمشیدی. یعنی قونفرنس ضبطنامه‌لرینك مطالعه‌سندن ده معلوم اوله‌جغی اوزره انکلتره مرخصی بولنان درسعادت سفیری سیر (وایت) دخی قلبه حادثه‌سی اوزینه قونفرانسده اجرا قلنان مذاکرات دولیه‌یی بشقه برمجرایه تحویل اساسنه مستند اولان تکلیفنی هردرلو انتظارك خلافنه اوله‌رق درمیان ایتمشیدی. (للمحرر)

احواله متدائر ایدوکنه حکم ایتمکله برابر یانمده بولنان ذواتدن‌ده ایضاحات کافیه آلیور ایدم . مع مافیه لوردك نطقنه جواب ویرمك اوزره آیاغه قالقان شووالوفك افاداتندن‌ده ایشه تمامیله واقف اولدم. مکر لورد بیقنسفلید خلاصهٔ بیانات اولمنی اوزره غالب ایله مغلوب آره‌سنده مصالحه انعقادی ایچون طرفینك حال آسودکیده بولنمسی مشروط ایدوکندن وبویله روس اردوسی استانبول قپولرنده طوردقجه مذاکرات صلحیه‌یه مباشرت ممکن اوله‌میه‌جغندن بحثله اوّل امرده روس عساکرینك گیرو چکلمسی تکلیفنده بولنمش !.. شووالوف ایسه بو تکلیفه ویردیکی جوابده روس عساکرینك استانبول جوارنده بولنمسی برسوء فکرله اولمیوب افکارك تهیجنه نظراً پایتخت عثمانیده‌کی خرستیانلرك مسلمانلر طرفندن برقتل عامه اوغرامالری مقصدینه مبنی ایدوکنی سویلدی ! بونك اوزرینه بن‌ده آیاغه قالقدم. قونته جواب ویرمك اوزره مقام ریاستدن مساعده ایسته‌دم . لکن پرنس بسمارق ایشك اوزایه‌جغنی وبلکه‌ده برفنا رنك آله‌جغنی تفرسله وقتك عدم مساعده‌سنی درمیان ایلدیسه‌ده بن آنی دیکله‌میه‌رك قونت شووالوفك افاده‌سی غیر-

مقبول اولدیغنی وَبونجه فلاکتلر باش گوستردیگی حالده استانبول ایچنده کیمسه‌نك برونی قنامامش وَمسلمانلر ، وطنـداشلری اولان خرسـتیانلره قارشو اویله برسوءمعامله‌یی خاطرلرینه بیله گتیرمامش اولدقـلرینی وَبالعکس روس اردوسـنك پایتخت قپوسـنده طورمسی روس مرخصنك قورقدیغی حادثه‌یه سببیت ویره‌بیله‌جکنی سویلدم .

بُنم بوجوابمی متعاقبده مجلسه ختام ویرلدی .

تفصـیلات آنفه‌دنده معلوم اوله‌جغی وجهله انکلیز وَروس مرخصلری آره‌سنده شو صورتله باشلایان معارضه، قونغره‌نك برقاچ گون عدم انعقادینی موجب اولدی . اومدت ظرفنده پرنس بسمارق تألیف بینـه چوق چالیشـدی؛ حتی برگون بزم سفارتخانه‌یه‌ده کلدی . الك نهایت روس عساکرینك تدریجاً گیرو آلنمسی قرارلشـدیریله‌رق ایکنجی اجتماع واقع اوله‌بیلدی . اووقته قدرده علکساندر وَمحمدعلی پاشالرمعیتلریله برابر برلینه واصل اولمشلر ایدی . بنـاءً علیه ایکنجی اجتماعده آنلر دخی حاضر بولندیلر .

انکلیزلرك بزه ایتـدکلری خدمتلرك هانکی برینی سویلیه‌یم ؟... ایشـته بوایلك اجتماعده‌کی

تکلیفلرندن طوتیکزده قونغره‌نك نهایتنه قدر همان هر اجتماعده وهر ایشده گوستردکاری آثار خیرخواهی انکار اولنورمی؟ مثلا بردفعه‌سنده وآناطولی حدودینك تعیینی بحثنده اویله ملتزمانه طاوراندیلر ووقتیله کندولری طرفندن تنظیم ایدیلن وروس مرخصلری جانبندن ضیاعه اوغرادیغی بیان اولنان خریطه‌نك بولنمسی ایچون اوقدر اصرارده بولندیلرکه، اکثره (ضایع اولدی ظن ایتدیکمز خریطه مگر پترسبورغ ارکان حربیه‌سی اوراقنك ایچنه قاریشمش فلان) دیین روسلره کتیردوب موقع تطبیقه قویدیلر؛ آیاستفانوس معاهده‌سنك احکامنده معلوم اولان تعدیلاتی بالاجرا نیجه حقوق ومنافعمزی تأمین ایتدیلر. دهادها نه‌لر!..

ایکنجیدن اعتباراً صوك اجتماعه قدر جریان ایدن احوال، اولبابده طوتیلوب بالاخره طبع ایدیلان ضبطنامه‌لرده محرر اولمغله بوراده آندن بحثه لزوم یوقدر. علکساندر قره‌طودوری پاشانك اقتدار واهلیتی واردی؛ بالذات قلمه آلوب قونغره‌ده اوقودیغی مخطره‌لر تقدیراته مظهر اولوردی. فقط محمدعلی پاشانك امور عسکریه‌ده‌کی لیاقتنی بیلمزسه‌مده مسائل سیاسیه‌ده اودرجه مهارتی کوریله‌مدی.

ذاتاً ده کندوسندن دیپلوماتلق بکلنلمیودی یا !...
معیت مأمورلری آره‌سنده بر میرآلای شهاب بك
واردی که ارضروم طرفلرنده کی صوغانلی طاغك
حسب المعاهده روسلره کچمسنه پك زیاده جانی
صیقیلیوردی. ایکیده برکلیر؛ صوغانلی طاغك مطلقا
بزم طرفده قالمسی لزومنی بیان ایله اصرار ده بولنوردی.
کندوسنه بیك صوغانلی طاغ غائب ایدلمکده اولدیغی
سویلنیورسه ده شهاب بك صوغانلی طاغ، صوغانلی طاغ
دیو طوتدیرطوروردی. فی الحقیقه بو طاغك روسلره
کیتمسی ارضرومك محروقاتجه صیقنتی چکمسنی
ایجاب ایدردی. لکن انکلیزلرجه دها اوّل تقرر
ایدن حدود اقتضاسنجه جبل مذکورك روسیه‌یه
ترکی لازم کلیوردی.

بز بوقاروده حکایه ایتدیگم گبی ینه بوکا شکر
ایتملیز؛ زیرا پترسبورغ ارکان حربیه‌سنده ضایع
اولدی دینیلن خریطه‌نك بهمه‌حال بولنمسی ایچون
انکلیزلرك اصراری اولمسه ایدی، دها کیم بیلور
نیجه صوغانلی طاغلردن اوله‌جق ایدك.

بزجه اك زیاده ملتزم اولان خصوصات میاننده
باطومك قورتارلمسی، تضمینات حربیه‌نك تقلیل
ایتدیرلمسی داخل ایدی. بونکچون پك چوق

اوغراشدق ؛ برچوق سببلر درمیان ایتدك. وَبو اسبابك معقول اولدیغنی انکلیزلره تسلیم ایتدیردك. لورد بیقونسفلید بزه دیدیکه : « بز بو قونغره‌ده بولنمق اوزره لوندره‌دن چیقدیغمز زمان کندومزه برخط حرکت چیزدك ؛ آیاستفانوس معاهده‌سنك هانکی ماده‌لری تعدیل ایدلمك لازم ایسه دوشندك تعیین ایتدك. وَبو تعدیلاتی روسلره قبول ایتدیره‌مدیکمز حالده آنلرله محاربه آچمغه قرار ویردك ؛ حال بوکه کرك باطومك دولت عثمانیه‌یه ترکی وَ کرك تضمینات حربیه‌نك تقلیلی بزم مقرراتمزده یوقدر ؛ وَبونی تکلیف ایدوب ده رد ایله مقابله کوریرسه‌ك، ذاتاً حربه دکر شیلر اولمدیغندن طولایی یالکز محجوبیت ایله قالمش اولورز. هم سز نه‌دن تلاش ایدییورسکز؟ فرانسه بش میلیار فرانق ویردی. انکلتره قوسقوجه آمریقایی الدن چیقاردی ؛ ینه برشی اولمدی. نتیجه‌سی پاره دکلمی ویریر بیتیررسکز». لوردك بوسوزینه قارشو « اوت اوراسی اویله امّا دولت عثمانیه‌نك ثروتی فرانسه‌نك ثروتیله قابل مقایسه اولمدیغی کبی، انکلتره ایله‌ده قیاس قبول ایتمز؛ بز بو پاره‌یی سنه‌لرله ویره‌میز. صکره روسلرله برمسئلهٔ سیاسیه تحدث ایدنجه ، روسلر تضمینات

حربيه‌نك تأديه‌سنی ايلرو سوره‌رك بزم پاره‌سز-
لغمزدن استفاده‌يه قالقيشيرلر وَاومسئله‌يی آرزولرينه
گوره نتيجه‌لنديررلر.» ديدك ايسه‌ده انكليزمرخص-
اوّلنی قرارندن واز گچيره‌مدك. فی‌الحقيقـه بو
ديدكلرمز بالآخره هپ چيقدی. مسائل سياسيه‌نك
برچوغنده تضمينات طلبی اورته‌يه قونلدی. روسلرك
آغزينی قپامق ايچون ديدكلرينه بك ايو دينلمكه
مجبوريت حاصل اولدی. بناءً عليه اخلافمه خير-
خواهانه نصيحتم اولسون كه: الـ اوّل شو تضمينات
حربيه‌دن متبـاقی قالان آقچه‌نك اعطاسنه صرف
همت ايتسونلر؛ وَهرنه صورتله ممكن ايسه بو بيان
ايتديگم محاذيره آرتق نهايت ويره‌رك اويوزدن‌ده
ككيش برنفس آلسونلر! [١]

الحاصل قونغره‌نك صوك اجتماعی گونی حلول
ايتدی. انكليزلرك همتيله آياستفانوس معاهده‌سنك

[١] اشبو تضمينات حربيه اساساً (   ) ميليون ليرا
ايدی بالاخره (   ) سنه‌سنده دولت عليه ايله روسيه آره‌سنده
منعقد اولان مقاوله موجبنجه آناطولی ولايتندن بعضيلرينك اعشاری
قارشولق طوتيله‌رك سنوی اوچ يوز اللی بيك ليرا ويرلمكه باشلادی.
وبو قسيطلر دخی برقاچ سنه‌لر ويرلدكدن ويتمش بش سنه‌ده اوده‌نمك
اوزره ؛ ٢ ميليون كسور ليرا بقيه قالدقدن صكره اخيراً بلغارستاندن
آلنمسی تقرر ايدن تعويضات قرق سنه‌لك تقاسيطه مقابل اولمق اوزره
روسيه‌يه ترك ايديله‌رك وقرق سنه صكره‌سی ايچون اه كريمدر
دينيله‌رك تضمينات حربيه باركرانی — پكده سعداه پاشانك نصيحتی
وجهله دكلسه‌ده — خيليدن خيلی تحفيف ايدلمش اولدی. اميد واثقدركه
برچاره‌سی بولنوب دولتمز بوبقيهٔ تضميناتدن دخی خلاص بولور.
(للمحرر)

برچوق موادّی تعدیله اوغراشمش وَروس عسا کری استانبولدن تباعد ایلمش اولدیغی حالده قونغره مقرراتی امضا ایدلمکه باشلادی. فقط مرخصلرك عمومی دولت متبوعه‌لرندن آلدقلری مأذونیته بناءً امضالرینی قویدقلری حالده بز استانبولدن گونلرجه جواب آله‌مدیغمز ایچون امضایه بناشه‌مدق.

ذاتاً قونغره مذاکراتنك بدایتندن بروعادتا الی دکنکلی بر مکتب خواجه‌سی حالنی آله‌رق تحکمه باشلامش وَ بر آره‌لق زوجه‌سنك قاپلیجه‌لرده کندوسنه منتظر اولدیغی بنیانیه هرنه یاپیله‌جق وَنه‌یه قرار ویریله‌جك ایسه بر آن اوّل اولوب بیتمسنی سویلمش اولان پرنس بسمارق، صوك اجتماعلرده بسبتون ایشی آزیته‌رق نهایت درجه‌ده استعجالده بولندیغی حالده مقرّرات واقعه‌یی حاوی اوراقی لاجل الامضا طولاشدیرن کاتبك بزم اوگمزده اوزونجه بر مدت توقفنی گورنجه سببنی سؤال ایتدی. کاتب‌ده جوابنی ویردی. آنك اوزرینه (پك اعلی، پك اعلی، نه‌زمان مأذونیتلری کلیرسه اووقت امضا ایدرلر) سوزینی بر طوَر خشونتله سویلدی وَقونغره‌یه ختام ویردی. [۱]

[۱] سعداله پاشادن ایشتدیکمه کوره مرحوم‌ك احوال سیاسیه‌یه وکرك برلین قونغره‌سنك مذاکراتنه دائر صفوت پاشایه متعدد مکاتیب خصوصیهٔ مفصله کوندرمشدر. مرسل ایله مرسل الیهك سیاسیاتده‌کی

مقدمه‌ده بیان ایلدیگم اوزره کتاب حیاتمك اوچ فصل مهمنی تشکیل ایدن باش کتابتله آیاستفانوسده و برلینده‌کی مرخصلغمه عائد اوله‌رق بعض افاداتده بولندم. فقط فصول ثلاثهٔ مذکوره‌یه متعلق اولدیغی حالده سویلمسنی اونوتمش اولدیغم بعض وقایع دها واردرکه، شمدی بر بر خاطرمه گلیور.

بناءً علیه هم بونلری هم‌ده هرنقدر پروغرامه مغایر ایسه‌ده باش کتابته تعیینمدن اوّلکی سنه‌لر ظرفنده و برلین سفارتندن صکره تا ارتحاله قدر ویانه‌ده کچن ایّام سفارتم هنکامنده باشمه کلنلری‌ده مختصراً سویلمکی مناسب گوردیگم جهتله مخاطبلرمك عفوینه مغروراً سوزه دوام ایدییورم؛ امیدم واثقدرکه سنین وفیره وطن حسرتی چکه‌رك غربت ایللرنده ترك حیات ایلمش بر وطنداشك شو بیاناتی بعض

اقتدارلرینه نظراً بومکتوبلر بیوك برقیمتی حائز اوله‌جغنه وشاید پاشانك اوراق متروکه‌سی وارث مشروعنه براقلمق لطفی دریغ ایدلمامش ایسه آنلر میانده اشبو مکتوبلرك ده مسوده‌لری بولنه‌جغنه بناءً کتاب سیاسیات عثمانیه‌ده بر صحیفهٔ مهمه تشکیل ایده‌جك اولان بومسوده‌لرك میدان انتشاره موضوعیتی آرزو اولنور.

برده قونغره‌ده برنجی مرخصمز اولان علکساندر قره طودوری پاشانك ینه صفوت پاشا مرحومه فرانسزجه اوله‌رق برچوق مکتوبلر کوندرمش ایدوکی معلوم وفقط بومکتوبلرك الیوم نره‌ده وکیمك نزدنده ایسه طرف عاجزانه‌مدن تحری ایدلمکده اولدیغندن دسترس اولندیغی حالده نشرینه مسارعت قلنه‌جغی مصممدر. (للمحرر)

مشیر محمد علی پاشا

آلکساندر قره‌ثودوری پاشا

حقایق مستورەنك انکشافنه وَبعض اثمار اسرارك اقتطافنه خادم اولەبیلەجکنه بناءً کوش هوش ایله استماع بیوریلور .

فاعتبروا یااولی‌الالباب !

سلطان عبدالعزیز خانك دیوان همایونی ترجمانلغنده بولنیور ایدم . استانبوله مسافرین اجنبیه کلوب‌ده قبول اولندیغی زمانلر حسب‌الوظیفه بن‌دەحضوره کیرر ایدم .

بردفعەسنده روسیه ایلچیسی اغناتیف ایله اولان ماجری حالا خاطرمده‌در .

عادت اولدیغی اوزره حضوره کیرن ایلچیلر بیوك ایلچی ایسەلر نطق رسمیلرك ایرادندن‌صکره ذات شاهانه برقولتغه اوطورر وَایلچی ایچون‌ده برصندالیه کتیرلمسی امراولنوب صورت خصوصیه‌ده قونوشیلیر ایدی .

مگر اوکونلرده سلطان عبدالعزیز مرحوم برشیدن طولایی روسلره مغبر ایمش . ایلچی نطقنی سویلدکدن وَجواب همایون دخی ویرلد۔ کدنصکره ایلچی باقدی که، اوطورمق ایچون تکلیف واقع اولمیور . دوندی بکا فرانسزجه دیدی که « بیوك ایلچیلره صندالیه کوسترلمك عادتدر؛

نيچـون بوعادته رعايت اولنميـور ؟ » بوكا طبيعى اوله‌رق «سببنى بيله‌مم.» جوابنى ويردم. سفير« ذات شاهانه‌يه‌سويليكز» ديدى. بنده « معذورطوتيكز؛ بن‌بونى سويليه‌مم . » ديدم !... سلطان عبدالعزيز باقدى‌كه ايلچى بكابرشيلرسويليور؛ بن‌آكاجوابلر ويريورم. لكن‌كندوسنه ترجمه‌ايتميورم . برده غالبا سفير ايله محـاوره‌مز معنيـدار برطور آلمش‌كه ، سفيرك نه‌ديديكى‌سؤال بيورلدى. امان يارب‌ىشمدى بن نه‌ديه‌يم؟... ايلچى بويله‌سويليور ديسه‌م اولمز. دوندم « معروضاتم واربلكه اوزون سورر وَذات شاهانه‌لرينى آياقده طوته‌رق راحتسزايتمش‌اولورم » ديبورديدم . مرحوم درحال انتقال ايتدى. فقط امينم‌كه قيزدى . ايلچى‌يه صنداليه كتيرلمسنى اراده ايتـدى كنديسى‌ده اوطوردى .

بردفعه‌سنده‌ده پاپا ايلچيسى صورت رسميه‌ده حضوره گيره‌جك‌ايدى. ايلچى‌سرايه‌كلدى؛ استقبال ايدلدى؛ ذات شاهانه‌نك بولنديغى صـالونه ايصال اولندى؛ مراسم‌معتاده‌يرينه‌گتيرلدى. ايلچى‌جيبندن بركاغد چيقاره‌رق نطقنى اوقومغه باشلادى؛ لكن دها (شوكتپناها) ديرديمز ديلى‌طولاشدى؛ صيق صيق نفس آلمغه باشلادى. برباىغنلق كلدى . همان

سلطان عبدالعزيز خان

۱۲۷۸ ده‌کی تصویرلری

اوراده بولنانلر قوشدق ایلچی‌یی طوتدق، بر طرفه اوطورتدق . جنتمکان سلطان عبدالعزیزده تلاش ایتدی (یوزینه صو سرپیکز لیموناطه ویریکز) دیه‌رك براوطه‌یه چكلدی. ایلچی‌یی اوغوشدیردیلر بشقه براوطه‌یه آلدیلر .... نه‌ایسه یارم ساعت‌قدر اوغراشلدقدن‌صکره ایلچی تکرار حضوره کیردی. نطقنی اوقودی وَخاقان مرحومدن انواع نوازشه مظهر اولدی .

اصل شایان ذکر صربستان‌بکی پرنس میلانك صورت قبولیدر : پرنس میلان استانبوله کلمش ایدی. اووقت صدر اعظم بولنان حسین‌عونی پاشا حضور همایونه عرض‌ایده‌جك نه‌گبی‌شیئی‌اولدیغنی پرنسدن صورمش؛ اوده مقصدی عرض عبودیت ایدوکنی‌سویلمش. اوچ گون صکره قبول ایدلدیکی صره‌ده حسین عونی پاشا دخی حاضر ایدی . ذات شاهانه ایله پرنس‌میلان بررقولتغه اوطوردیلر، بز آیاقده طوریوردق. آفاقی بعض سوزلری متعاقب پرنس میلان صربستان اراضیسنك طارلغندن وَاحتیاجه عدم کفایتندنطولایی ناخشنود اولان صربلیلرك تعرضنداوغراسی احتماله‌مبنی کندوسنك تأمین‌سلامتی‌ایچون صربستانه‌برازیرتراك واحسانی

استرحام ایتدی ! باقدم مرحومك رنكی دكشدی حدتلندی. صدراعظم ایسه آندن زیاده حدت علامتی كوستردی . فقط سلطان عبدالعزیز پرنسك بو سوزینه جواباً : « سزی هردرلو تهلكه‌دن محافظةً صربستانه عساكر شاهانه‌می سوق ایدرم . توسیع اراضی‌یه كلنجه : ایستدیككز یرلرك هرقاریشی نیجه افراد ملتك قانی بهاسنه آلنمش اولمغله آنی احسان ایتمكه حق وصلاحیتم یوقدر ! » بیوردی .

پادشاهك اویله شاهانه برمتانت وَحكیمانه بر رزانتله جواب ویریشی وَ او آره‌لق فرط مهابتله دونوب صدراعظمك یوزینه باقیشی هردرلو تصویر وتصورك فوقنده برعلویتی حائز ایدی . بن مدت عمرمده بودرجه وقورانه سویلنمش برسوز ایشتمدم دیسه‌م ، مبالغه ایتمامش اولورم . (رحمة الله علیه)

جنتمكان عبدالعزیز خانك بعض كیمسه‌لر طرفندن دوچار سنك تعریض اولان احوالندن قطع نظر ، نیجه محاسنی جامع اولدیغی متفق علیهدر . اعتراض ایدیلن احوالنه كلنجه بوده بعض مقربانك وَعالی پاشا ایله فؤاد پاشانك ارتحاللرندن صكره میدانی كندولرینه مساعد بولان زمامدارانك منفعت شخصیه‌یی منافع مقدسهٔ دولته ترجیح ایتملرینك

سلطان عبدالعزیز

نتایج سیئه‌سیدر. بوقسه خاقان مشار الیهك یقیندن مطلع اولدیغم مکارم اخلاقی وکمالات انسانیه‌سی قابل انکار دکلدر. هله کندوسنك بر عسکر اولمق ازوره یرادلمش ومعاملات عسکریه‌ده شایان تقدیر بر نفوذ نظره مالك بولنمش اولدیغنی پروسیانك اعاظم امرای عسکریه‌سندن بولنان پرنس قارلك آغزندن ایشتمشمدرکه مشارالیه بو حکمنی خاقان مغفور ایله درسعادتده وقوع بولان ملاقاتندن صکره ویرمش ومرحومك اوان شبابنده بر مکمل عسکری مکتبنه دوام ایده‌میشنك تأسفاره سزا ایدوکنی برلینده دفعاتله سویلمشدر . حتی بعدالجلوس اوروپاده‌کی سیاحتی اثناسنده فرانسز عساکرینك بیوك بیوك مانوره‌لرینی کوردکدن صکره پروسیا قرالیله ملاقی اولدیغی (قوبلنج) ده آز بر مقدارده‌کی پروسیا عسکرینك کوچك بر مانوره‌سنی ده مشاهده ایتمکله بوایکی دولت عساکری آره‌سنده کلی بر فرق بولندیغنه حکم ایلدیکی وفرانسه ایله پروسیا آره‌سنده ابواب مخاصمه‌نك کشادنده فرانسزلرك غالبیتنی التزام ایدنلره قارشو هر حالده نسیم مظفریتك پروسیالولره وزان اوله‌جغنی ادعا ایتدیکی محققاتدندر .

پادشاهك شو جوابندن پرنس میلانك زیاده صیقلدی . احتمال که سویلدیکنه‌ده پشیمان اولدی . نه ایسه ملاقات ایکی اوچ دقیقه دها دوام ایتدی . عودتنه مساعده بیورلدی .... ایکی ساعت قدر کچمش ایدی که باب عالیده برایش ایچون صدر اعظمك یاننه گیرمش ایدم . حسین عونی پاشایی اووقته دکین بوقدر حدتلی گورمامش ایدم . بن گیرر گیرمز آچدی آغزینی پرنس میلان حقنده بر دیمدیکنی براقمدی . وبوجرأتك جزاسی اولمق اوزره گرك پرنس میلانی وگرك صربلیلری تأدیب ضمننده صربستان حدودنده‌کی قوماندانلره تلغرافله امرلر ویردیکنی سویلدی ! صکره غالبا پرنس طرفندن اعتذارده بولنلمش ده حسین عونی پاشاده ویردیکی امرلری گیرو آلمش !

سلطان عبدالعزیزك اواخر سلطنتنده تجارت نظارتنه تعیین اولندیغم جهتله ایام مخصوصه‌سنده مجلس خاصه دوام ایدر ایدم . محمود ندیم پاشانك صدر اعظم اولمسندن صکره ایلك دفعه اجتماع ایدن مجلس وکلاده صدارت معزوللرندن برقاچ ذات واردی که بری اسعد پاشا ، دیگری مصرلی یوسف کامل پاشا ایدی . محمود ندیم پاشا بوزواللیلری اودرجه

حسین عونی پاشا

بی‌تاب براقدی‌که تعریف ایده‌مم . اسعد پاشانك زمان صدارتنده مذاکره‌سنه‌باشلانلمش براستقراض ماده‌سی واردی . محمود ندیم پاشا بونی پارەغه طولادی. گرك آنی وَ گرك مالیه نظارتنده بولنان یوسف پاشایی درلوسؤاللرله ، درلو تزییفلرله بیزار ایتدی. صکره اورته‌یه بغداد شمندوفری‌مسئله‌سنی قویدی . «دولتك بونجه احتیاجاتی وارکن بغداده شمندوفر یاپمق کارعاقل اولمسه گرکدر. » دیوب‌ده یوسف کامل پاشانك یوزینه‌باقنجه کامل‌پاشا (اوت افندم حقکز واردر. بوشمندوفردن اوّل یپاجق ایشلرمزچوقدر.) دیدی. آنك‌اوزرینه صدراعظم برچوق اسباب سردیله بوشمندوفرك. تأخیری جائز اوله‌میه‌جغنی سویلیوب‌ده ینه کامل پاشادن استفسار رأی ایدنجه‌زواللی آدم، (واقعااوراسی‌ده اویله، برآن اوّل باشلامق‌مناسب) جوابنی‌ویردی. وَبومنوال اوزره بلکه درت بش کرّه کامل پاشایه تبدیل رأی ایتدیردی . ایرتسی گونی‌می ، یك خاطرمده دکل ، بکا قارشی سنه‌لردن بری ابراز محبت ایدن کامل پاشانك ببکده‌کی ساحلخانه‌سنه کیتمش ایدم . مجلس خاصده کچن حالدن بحث ایتدی وَ (الله جزاسنی ویرسون ! حریف بنی

میسون کبی اوینـاتدی .) دیه‌رك لعنت خـوان اولدی !.. [١]

مالیه ناظری یوسف پاشا برکون بکا شـویله سویلدی: «برهفته‌دنبرو چکدیکمی بیلمزسکز؛ هله‌حمد اولسـون بوکون قورتلدم. کچنده صدراعظم بنی، چاغردی، بربودجه‌تنظیم ایتمکلکمی تنبیه‌ایتدی. ایکی کون‌ایکی کیجه‌اوغراشدم؛ شوقدرمیلیون‌لیرا آچیقله بربودجه‌یاپدم. کوتوردم آلدی باقدی. آچیغی کورنجه (جانم‌بزکوزل بربودجه ایسته‌دك، اویولده یاپیکزده کتیریکز) دیدی. بکی امّا بوآچیغی بن نصل قپایه بیلیرم!... نه‌ایسه‌بکی دیدك‌مالیه‌یه‌کیتدك. برقاچ کشی

[١] یوسف کامل پاشا عرب‌کیرلیدر مصروالیسی محمد علی‌پاشانك کتابتنده بولنوب کریمه‌سی زینب خانمله ازدواج ایتمشدر . فن انشاده وادبیات‌عربیه وفارسیه‌ده مهارت ووقوفی غیرمنکردر. تلماق ترجمه‌سی اقتدارینه حجتدر . انجق کندوسی فرانسزجه بیلمزمش تلماقی اول‌امرده قاهره‌ده مدرسهٔ ادبیه مبصرلغنده بولنه‌رق بالآخره‌کندوسنه انتساب ایتمش وزوجه‌سی زینب خانمك کتخدالغیله شرکت خیریه مدیریتنده بولنمش اولان کریدلی حسین خاکی افندی‌یه قبا طاسلاق ترجمه ایتدیردکدن صکره عباراتنی تزیین ایلمشدر. [*]

یوسف کامل پاشانك بزم صحبتنده بولنمش اولنلر مشار الیهك خوشنویسلکی قدرده خوشکوللغی -ویلر عالی پاشا مرحوم ایله کرك حقوق قدیمه‌سی وکرك یالی قرمشو غی جهتیله صیقجه صیقجه کوریشیرلرمش مشار الیه فقط بعضلری عالی پاشایی چکه‌مامزلك وفرصت بولدقجه اجرآتنه قارشـو مؤاخذه‌جیلك الله اتهام ایدرلر حتی عالی پاشـانك ارتحالنده شورای دولت ریاست اوطه‌سنده (بوسنه‌یه سـنهٔ فتوح دیملی‌یز زیرا بصره‌ده عبد الکریم طوتیـلوب وجودی ازاله ایلدی استانبولده ده عالی پاشـا وفات ایتدی !. .) زمیننده مغـایر دوستق ومخالف حقرقیه‌و ـ ـ لسان استعمال ایتدیکنی -رویله‌رك کندوسنك درجهٔ اخلاقنك مرتبهٔ علمندن دون ایدوکنی درمیان ایلرلر. (للمحرر)

[*] بوروایت طوغری دکلدر . للناشر

مصرلی یوسف کامل پاشا

طوپلادق، شورادن اورادن قیرپه‌رق آچیغی شوقدره ایندردك . ایرتسی گونی صدر اعظمه گوتوردك ایلك نظری صحیفه‌نك اشاغیسنده‌كی یكونه متوجه اولدی آچیغی گورنجه كاغدلری قالدیردی آتدی وبكا (افندم سزلقردی آكلامیورسكز شوكتلو افندمزه منتظم بربودجه تقدیم ایده‌جگم واویله بر بودجه ایسترم) دیه‌رك اوست پردن بر چیقشدی . نه دیرسك ؟ دیسه‌ك‌ده كیمه آكلادیرسك ؟ بن‌ده نظارته دوندم ساتیمی ساتیمنه بر بودجه یاپوب گوتوردم ویردم . « هاه ایشته بویله » دیه‌رك دوردی بوكدی بر عرض تذكره‌سیله یوقاری گوندردی ! » بوحكایه‌یی سویلمكدن غرضم محمود ندیم پاشانك اغفالاتندن برنبذه‌جك بحث ایتمك واو زمانلر ایشلرمزك نه صورتله گورولدیكنی آكلاتمقدر [١]

[١] محمود ندیم پاشا بحریه ناظری ایكن عالی پاشانك وفاتی اوزرینه مقام صدارته كلمشیدی . مطبوع بر رساله‌ده كویا عالی پاشا خسته‌لكنك وخامتندن واكتساب عافیت ایده‌میه‌جكنه قناعت كتیردیكندن بحثله وفاتندن صكره صدارته محمود ندیم پاشانك كتیرلمسنی جنتمكان عبدالعزیز خانه توصیه ایتمش اولدیغنی كورمشیدم لكن بوروایت خلاف حقیقتدر. زیرا عالی پاشا مرحوم ایله محمود ندیم پاشانك هیچ بر وقتده آره‌سی ایی اولمامش وبالعكس الی وفاته عالی پاشایه معارض بولنمشیدی نته‌كیم مسلكاری بیننده‌كی تضاد ، آثار ایله زهین رتبهٔ بداهتدر.

مسموعم اولدیغنه كوره سلطان عبد الحمید ثانینك جلوسندن صكره استانبوله جلب وداخلیه نظارتنه نصب ایدلن محمود ندیم پاشا بركون ییلدیزده مابین مشیری غازی عثمان پاشانك اوطه‌سنده برقاچ

سرایده‌کی خدمتم اثناسنده ایدی‌که مکتب حربیه‌نك توزیع مکافات رسمنده حاضر بولنمق اوزره عزیمت ایدن شهزاده صلاح الدین افندی ایله‌برابر بولنمش ایدم. مشار الیه عربه‌ده بنی یاننه

ذات ایله اوطوردکن سلطان عبدالعزیزك زمانه متعلق مسائلدن بحث آچه‌رق (بکا برمرصع نشان وردیلردی اما بونشان بکا تمام یوز الّی بیك لیرایه مال اولدی ایدی چونکه والده سلطانه هدیةً مجوهرلی بر طوندیرمه قوطیسی تقدیم ایتمشیدم) دیمش !.

بونی قولاغیله ایشیدن وبکا نقل وحکایه ایدن ذات مطالعه اولمق اوزره ده شونی ایراد ایلدی‌که : « نه غریب شی ! کندوسنی بوقدر احسان وانعامنه غرق ایدن سلطان عبدالعزیز مرحومك علیهنده محمود ندیم پاشانك ادارهٔ لسان ایتسنه شاشدم, احتمال‌که محمود ندیم پاشانك بوسوزی یالاندر. فقط هم برهدیه ایچون یوز الّی بیك لیرا وره‌بیله‌جك درجه‌ده ثروت صاحبی اولدیغنی بیان ایدرك کندوسنه عطف اولنان اختلاسات تصدیق هم ده ولی نعمتنه قارشو نانکورلك ابراز ایلمسنی تفاخردن زیاده نقصان عقل واذعانه حمل ایتدم ».

دیگر برذات دخی « محمود ندیم پاشانك آغزندن ایشتدم‌که گویا عالی پاشانك وفاتنی متعاقب کندوسی صدر اعظم اولوب ده حضور پادشاهی‌یه گیرنجه ذات شاهانه (اوح ! شو حریفدن قورتلدم اون بر سنه بکا کوز آچدیرمامش ایدی) دیمش ! » دیدی.

رأی عاجزانه‌مجه محمود ندیم پاشادن بویله برسوز صادر اولمش ایسه کذبنده ذره قدر شبهه ایدلمامك لازمدر. چونکه بوندن اولاً سلطان عبد العزیز مرحومك عالی پاشادن خوف ایدر اوزره بولندیغی معناسی چیقارکه خاقان مشار الیهك طبع معلومیله غیر متناسبدر ثانیاً فرض محال اولمق اوزره عالی پاشا حقنده سبباً من الاسباب برکین وغرضی بیله اولمش اولسه آنی بوصورتله اظهار ایتمش بولنمسی مستبعددر حتی پدرم مرحومدن مسموعم اولمشیدی‌که عالی پاشا گرك سلطان عبد المجیدك وگرك سلطان عبدالعزیزك نزدنده بولندیغی زمانلر ملك وملته خیرلی اولان معروضاتنده اویله برطرز بیان التزام ایدر ومخاطبلرینك جنابنی او درجه گوزه‌دیر ایمش‌که مشار الیهما کندوسنه قارشو برگونه اثر انفعال ارائه دکل بالعکس معروضات واقعه‌سنی کمال حظ وامتناننا ایله اسعاف وخیر دعالرینی ده تردیف ایدرلر ایمش. بوجهتله محمود ندیم پاشانك شو افاده‌سی عالی پاشا علیهنده‌کی غیظ مضمرینك براثری اولمق اوزره تلقی ایدلسه سزادر. (للمحرر)

اوطورتمق ايچون نجيبانه وملتفتانه برچوق اصرارده بولندى ايسه‌ده، اوروپاده دكل حكمدار زاده‌لرك، حتى بالذات حكمدارلرك بيله يانلرينـه اوطورمق جائز اولوب ، بوحال اصلا حيثيتى مخل اولمديغنى وفقط بزم مملكتمزده هنوز بواصول جارى اولمامغله برطاقم قيل وقالى موجب وبلكه‌ده نقصان تربيه‌مه عطف اولنمسى محتمل ايدوكنى بيان ايدرك قارشوسنه اوطوردم .

صلاح الدين افندى‌ده فوق العـاده بر درايت واستعداد گوريبور ايدم. آندن اوّل ده شهزاده يوسـف عزالدين افنـدينك ذكا وعرفاننـه واقف اولمش ايدم؛ زيرا بالاده بيان ايلديكم اوزره ديوان همايون ترجمانلغنده بولنديغم اثنـاده شهزادهٔ مشار اليه ايله صيقجه صيقجه تماسده بولنور ايدم. كندوسى اوتاريخده حال طفوليتده بولنديغى حالده تحصيل علم وهنره پك زياده سـعى واقدام ايدر وسوزى، صحبتى كندوسنك فوق العاده براستعداده مالك بولنديغنى گوستررايدى .

اوگونلردن برنده (شرفرسان) نامنده‌كى واپور، كوپريدن گچركن چارپشسى، بوقسـه ماكنه‌سيمى

قیرلمش؛ هرنه ایسه بوحادثه‌یی شهزادهٔ مشار الیهك نزدینه کلمش اولان قپودان دریا قیصرلی احمد پاشا حکایه ایدییور ایدی. لکن پاشانك جهل معومی حسبیله (شرفرسان) ی (شرف‌حسن) دییور ایدی ! بوافادهٔ جاهلانه افندینك وجمله‌مزك بیق آلتندن کولمکلکمزی ایجاب ایتدی. فقط پاشا فرقده وارمدی. بونك اوزرینه افندی‌گویا واپورك اسمنی آکلامامش گبی (هانگی واپور، هانگی واپور ؟) دیجه احمد پاشا هارل هارل (شرف حسن) سوزینی تکرار ایتمش طورمش ایدی !...

فکرمجه شهزاده‌لرمزك جمله‌سی ذکی وفطیندر. آنلرك برقصوری وار ایسه اوده خارجله اختلاط ایتاملری ومحیط معلوملرنده‌قاملریدر. رأیمه قالیرسه شهزاده‌لری اوروپایه گوندرملی، تحصیل ایتدیرملی. صکره ممالك عثمانیه‌نك محال‌مختلفه‌سنده‌کی اردولرده استخدام ایلملی. آناطولی وروم ایلی جهتلرنده بولندیرملی. کویلرك، کویلیلرك احوالنه مطلع قیلملی. برده اوروپا نسوانیله ازدواجلرینه ومثلا ایلك آغزه برقونتس ویا دوشس ایله تأهللرینه

مترجم محمد رشدی پاشا

محمود ندیم پاشا

باقلی. صکره وَصکره اوروپا خاندان حکمداریسندن بر پرنسس ایله اولندیرملی. الحاصل قرابت صهریه‌نك اوروپا پولتیقه‌سنده‌کی تأثیراتنه نظراً بزم شهزاده‌لرمزی‌ده اوروپا حکمدارانی ایله مناسبات صهریه‌ده بولندیرملی.

برلین سفارتندن ویانه‌یه نقل مأموریتمده ظن ایدرم پرنس بسمارقك پارمغی واردی، چونکه دیدیکم کبی برلینده ولی‌عهد ایله زوجه‌سنك حقمده کوستردکلری توجه والتفات پرنس بسمارقك خوشنه کیتمیور ایدی. مع مافیه بن بوتبدلدن ممنون اولدم. زیرا برکره برلینده چوق سنه‌لر قالمش ایدم. ثانیاً ویانه‌نك هواسی دها ملایم اولدیغندن طولایی استفاده ایتدم. ویانه‌ده ایکن ایمپراطور برنجی ویلهلمك وفاتی وقوعبولدیغی زمان هم جنازه آلاینده حاضر بولنمق، هم‌ده ایمپراطور فردریقی، نام شاهانه‌یه تعزیت ایلمك اوزره برلینه مأموراً کیتدم. ویانه‌دن حرکتمده فوق الصفر اون درجه حرارت واردی. ایرتسی صباح برلینه مواصلتمده ترمومترو تحت الصفر اون‌اوچ درجه کوسترییوردی. اون بوقدر ساعت ظرفنده بویله یگرمی‌اوچ درجه

بر فرق حس ایتمك پك تحف اولیور. بو برودت جنازه آلایی کونی دها زیاده ایدی. برکت ویرسون هرکسك پالطو ویا کورك کیمسنه مساعده اولندی. یوقسه مرخصلرك برچوغی، صرب مرخصی جنرال غروویچ گبی خسته‌لنه‌جك ایدی.

برلیندن ویانه‌یه تحویل مأموریت ایتدیکمدن برو مرور ایدن سنه‌لر ظرفنده برلین شهرینك مظهر اولدیغی ترقیاتی بودفعه‌کی سفارت موقته‌مك دوام ایتدیکی برهفته ایچنده کوردم. علی‌الخصوص موزه‌لرنده خیلی تبدلات واردی.

موزه‌لرك برمملکته ایتدیکی خدمتلر مستغنیٔ بیاندر. محاربات سابقه‌یی افراد ملتك پیش انظارینه وضع ایدن اوجسیم طابلولر آبا واجدادلرینك نه گبی خدمات وطنپرورانه‌ده بولندقلرینی، او افراده ارائه ایدر. صره‌سیله برر قاعده اوزرینه موضوع طوران بهادران امرانك هیکللری وطن اغورنده خدمت ایدنلرك نصل برموقع احترامده بولندیرلدیغنی کوسترەرك، خلقی تشویق وترغیب ایلر. موزه‌لره بازارکونلری مجاناً گیریلیر. عجزهٔ زائرین بوندن مستفید اولور. آناڵر، بابالر اللرندن طوتوب گتوردکلری چوجقلرینه بوطابلولری، بوهیکللری

ارائه ایله آنلری دها اوان طفولیتلرنده ارشاد ایدر . قلوب ملتده برحس تعالی اویانیر، الحاصل موزه‌لردن درلودرلو فوائدحصوله کلیر. آنکچون بزده محضا حمدی بکك همت مشکلات براندازانه سیله وجوده کلان موزه‌ده هر بری برملت معظمه ایچون سرمایهٔ مباهات اوله‌جق وقایع خیریهٔ سابقه‌مزی مصور بیوك بیوك طابلولری وَمثلا صوقوللیلر ، کوپریلیلر ، بارباروسلر ، رشید پاشالر عالی پاشالر گبی اعاظم رجال دولتك وَخدا- وندکارلر ، سلطان محمدلر ، یاوز سلطان سلیملر ، سلیم ثالثلر، محمود ثانیلر گبی تخت سلطنته شرف ویرن پادشاهلرڭ هیکللرینی وضع موقع تشهیر واحترام ایتمك لابددر . زیرا تفهیم مرام ایچون مراجعت اولنان وسایطك بری‌ده ــ معلوم‌اولدیغی اوزره ــ تصاویردر. وَبوطرزبیان بعضاً دیگرلرندن دها مؤثردر .

اساساً هرنوع ترقیات شو اوروپا دینیلن تجلیکاه عرفان وغیرتده‌اومرتبه سرعتله وَاودرجه وسعتله حصولپذیر اولورکه انسان سکز اون ییل گورمدیکی برشهری تکرار گورنجه آثار جدیدهٔ تکامله حیران اولور . مثلا الکتریقك درلوبدایع

نوظهوری ، اولجه بیوك كوریلن مبانی‌یی هیچه صایدیره‌جق انشاآتی ، ارباب حرف وصنایعك یكی یكی آثار مفیده‌سنی. الحاصل هرشیئك انواع ترقیاته مظهریتنی مشاهده ایدر . اعتقادمجه اوروپا برباشدن برباشه برمكتب فیض مكسبدر. وَاستعدادلی، عقللی برآدم مشهوداتنی نظر امعانه آله‌رق یالكز زقاق طولاشمقله اكتفا ایلسه صاحب معلومات اوله‌جغی شبهه‌سزدر [١]

اوروپاده حاكمیت ملیه وَافراد ملتك ثروت وسامانه مالكیتنی تأمین ایدن تشبثات شخصیه‌اویله پارلاق نتایج حصوله كتیرمشدركه انسان واله وحیران قالور .

[١] زقاقلرده كزركن اطرافنی كوره بیلمك ایچون برنجی شرط زقاقلرك چاموردن طاشدن الحاصل هرنوع مزاحمدن عاری اولمسیدر اوروپاده زقاقه چیقلنجه نظر یالكز هربری فن معمارینك انموزج بدایعی اولان عالی بنالره ، صنایع مترقیه‌نك تشهیر كاهی بولنان جام ایچلرینه منعطف اولور. بزم مملكتده ایسه چاموره باتمامق ایچون طاشدن طاشه سكمك مجبوریتنه بناءً باشنی قالدیرمق ممكن دكلدر. و (اماتة الاذا عن الطریق من الایمان) حدیث شریفی میدانده طورركن مش وحركتده مصادف اقدام اولان موانع مختلفه‌نك الی الآن برطرف ایدلمامسی شایان اسف عظیمدر. اسكیدن بعض كیمسه‌لره تصادف اولنور ایدی‌كه یولده برطاش فلان كوردیلرمی اكیلیرلر آنی آلوب برطرفه آتارلر ایدی دیمككه بوآدملرده بشقه بر تربیه ، بشقه بر آكلایش وار ایدی . بونكده حكمتی اشبو امر پیغمبری‌یه اطاعت اولسه كركدر آندن بشقه‌ده مواقع مذكوره طولاییسیله بزلر كویا حالمزدن اوتانیورمشزجه‌سنه باشلرمزی اوكمزه ایكه‌رك برطور عجز نما الله ویردیكمزحالده اقوام غربیه‌نك (یوكسلكه یرك بو یر دكلدر) مألنی مصور اولان طرز مشی وحركتلری جالب نظر دقت برتضاد غریبدر.
(للمحرر)

بن دیرم که بر مملکتك مبانیء عالیه‌سی او مملکتك مظهر حریت ویا محکوم استبداد اولدیغنه دلیلدر. مثلا اوروپاده بیوك بیوك بنالر گوررسکز! بونلرك نه اولدیغنی صوردیغکز زمان ملت مجلسی، ملت بانقه‌سی، ارباب هنر ومعلوماتك ایجاد کرده‌لری اولان آلات زراعیه اکسپوزیسیونی، فلانك تجارتخانه‌سی، ملت کتبخانه‌سی، ملت موزه‌سی، ملت تیاتروسی ایدوکنی آکلارسکز. بزم مملکتده ایسه بیوك بنالرك یا دائرهٔ حکومت ویاخود برسرای حشمت اولدیغنی گوررسکز. دیمککه اوروپاده حاکمیت ملتده بولنیور؛ ملتمز ایسه شمدی‌یه‌قدر حکومتك دست غالبیت وتحکمی آلتنده طوریور ایدی. لکن عون حقله بوندن صکره عثمانلیلر دخی قانون حریته تابع بولنان مملکتلرنده نیچه آثار ترقی وجوده گتیره‌جکلردر.

شو صره‌ده باعث ازدیاد ثروت اولان تجارتك گرك اوروپاده وگرك بزم مملکتده طرز جریانندن‌ده بحث ایتمك ایسترم. اوت بوبابده اوروپالیلرله بزم آره‌مزده کلی فرق واردر. اوّلا فرنکلر گونلرینی کیجه‌لرینه قاتارلر. بز اون ساعت چالیشیرسه‌ق آنلر اون آلتی ساعت چالیشیرلر. بز گونده اون غروش

قزانج ایله اکتفا ایدرسه‌ك آنلر یگرمی ایله قناعت
ایتمزلر. بزده مثلا برقماشجی دکاننه گیررسکز اوچ درت
نوع قماش طوپی ایندیرتیرسکز؛ آنلری آلمایوب ده
بر بشنجی ایسته‌سکز دکانجیده بر خشنودسزلق
علامتی گوررسکز؛ ایش آلتنجی یه کلنجه اوخشنود-
سزلق اشتقاله منقاب اولور؛ یدنجیده ایسه حریف
سزی عادتا تکدیر وتوبیخه قالقیشور. اوروپاده ایسه
دکانجیلر مشتری یه برچوق حسن معامله‌ده بولنورلر
وبلکه دکانده‌کی بتون مالری کمال ادبله اوگکزه
دوکرلرده ینه برکوچك اثر انفعال گوسترمزلر؛
نهایتنده‌ده سزی محجوب ایدوب اوچ بش هرنه
ایسه برآلیش ویریشله سزی قپولره قدر تشییع
ایلرلر. خاطرمه کلشیکن شونی‌ده حکایه ایده‌یم:
اون بش اون آلتی یاشنده ایدم. کتاب اوقومغه
مراقم زیاده اولدیغندن، صحافلر چارشوسنه صیقجه
صیقجه گیدر ایدم. برگون ینه گیتدم. برصحافدن
ایکی اوچ کتاب صاتون آلدم. چارشونك بایزید
طرفنده‌کی قپوسندن چیقوب گیدرکن آلمق ایستدیکم
حالده هرنصلسه اونوتمش اولدیغم برکتاب عقلمه
کلدی. دوندم تکرار او صحافك دکاننه واردم. لکن
برچاریك اوّل آچیق بولنان دکانك قپانمش اولدیغنی

گوروب شاشیردم قالدم . یانندەکی دکان صاحبندن استیضاح ایلدم . آدجکز بکا دیدی‌که (آقشاملره قدر بکلیه‌جك دکل آ، حق برکت ویرسون بوگونکی قزانجی یاپدی؛ دکانی قپادی اوینه کیتدی !...)

بن بو برلین سیاحتنده پرنس بسمارق ایله گورشمدیگم گبی، دول سائره مرخصلری‌ده گورشمدیلر. چونکه بسمارق راحتسزلکنی بهانه ایتمش وجنازه آلاینده بیله گورونمامشــدر. ایمپراطور فردریقه کلنجه اوده‌طیشاری چیقمامش ایدی. زیرا آغرجه خسته ایدی. مشــار الیهك پدرینك اواخر ایّام ســلطنتنده (ســان ره‌مو) یه کیتدیکی وبرنجی ویلهلمك وفاتی اوزرینه علی العجله برلینه کتیرلدیکی، فقط خسته‌لکی سرایدن خارجه چیقمسنه مساعد اولمدیغندن، کندوسنه شمدیکی ایمپراطور اولان مخدومی ایکنجی ویلهلمك وکالت ایلدیکی معلومدر. یالکز جنازه آلاینك ایرتسی گونی (شارلوتنبورغ) سراینده بر رسم قبول اجرا اولندی. هیأت مرخصه جملةً مذکور سرایه گیتدك. اوّلا دول معظمه سفیر مخصوصلری بر بر حضور ایمپراطوری‌یه گیردیلر. بن‌ده او یولده گیردم . ایمپراطور فردریق آیاقده طوریپوردی. یانندەدە زوجه‌سی بولنیوردی. سرای

اکابری ایله ایمپراطورك طبیب خصوصیسی اولان
واسمی او زمانکی اوراق حوادثده دفعاتله ذکر
ایدیلن انکلیز دوقتور (ماکنزی) دخی آرقه
طرفده اخذ موقع ایتمشلر ایدی . بنم یانمده ویانه
سفارتی ایکنجی کاتبی محمد غالب بکله، آتشه‌میلتر
قائممقام انوربك واردی. آنلر قپونك ایچ طرفنده
طوردیلر . بن ایمپراطورك اوکنه قدر گیتدم ؛
ایمپراطور ال ویردی؛ فقط برشی سویلمدی .
درحال آڭلادم‌که بوغازنده‌کی راحتسزلك سوز
سویلمسه مانعدر . بناءً علیه سبب مأموریتم
حقنده برقاچ کلمه‌سویلدم. نام شاهانه‌یه بیان تعزیت
ایلدم . بنم نطقمك جوابنی ایمپراطوریچه ویردی
وبیان تشکر ایتدی. بونك اوزرینه حضورایمپرا-
طوریدن چیقدق. آلمانیا دولتی طرفندن هیئت عثمانیه
ایچون احضار ایدلمش اولان (اوتل سانترال) ده‌کی
دائره‌یه عودت ایتدك. ایمپراطور فره‌دریق حقیقةً
مضطرب ایدی ؛ حتی بوغازنده‌کی خسته‌لك سببیله
مشارالیهك مدت سلطنتی اوچ آی قدردوام ایتمشیدی.

برلینده‌کی سرای ایمپراطوریده ویریلن ضیافته
وسائرمراسمه شمدی ایمپراطور بولنان ویلهلم ثانی
ریاست ایدیوردی .

خاطره مه کلمشیکن سرایده‌کی ضیافتده کندوسنه تقدیم اولندیغی بر پرنسسك بکا خطاباً واقع اولان سؤالنی حکایه ایده‌یم : پرنسس لقردی آره‌سنده بیلکنه طاقمش اولدیغی بر بیله‌زیکی کوستروب شام طرفلرنده سیاحت ایتمش اولان احباسندن برینك هدیةً ویردیکنی وفقط بیله‌زیکك اوستنده‌کی عربجه یازیی چیقارته‌مدیغنی بیان ایله بونك معناسنی کندوسنه سویلمکلکمی رجا ایتدی. بیله‌زیکه باقدم. بر طاقم معناسز چیزکیلر کوردم. وبوندن بر معنی چیقمق احتمالی اولمدیغنه یقین حاصل ایتدم. لکن بونك بر یازی اولمدیغنی سویلیه‌جك اولسه‌م هرحالده برشی دیمك اولدیغنه قطعیاً حکم ایتمش اولان پرنسسه قارشو جهل کوسترمك اوله‌جغندن بیله‌زیکی اویردم. چویردم الك نهایت (بو بر بیتدر معناسی‌ده بعض بیله‌زیکلر واردرکه بیلکلری تزیین ایدر . بعض بیلکلرده واردرکه الطافلریله بیله‌زیکلر زینتیاب اولور دیمکدر) جوابنی ویره‌رك، وبوراده شبهه‌سز ایکنجی معنی مقصود ایدوکنی سویلیه‌رك، هم ایشك ایچندن صیرلدم چیقدم؛ هم‌ده پرنسسی ممنون ایتدم. فی الحقیقه بنم بو تفسیرم قادینك پك چوق خوشنه کیتمش اولملی که ، او آقشام

اوکنه کانه بنم بوجوابمدن بحث ایتدی طوردی .

ایشـته بوحکایه‌یی‌ده مسرودات واقعه‌مدن طولایی حمیتمندان قارئینجه طبیعی‌الحصول اولان کدورت درونی ازاله ایله آزچوق انشراحلرینی مؤدی اولسون ایچون نقل ایتمکی مناسب گوردم .

ویانه‌ده بولندیغم مدتجه گرك ایمپراطور فرانسوا ژوزف طرفندن وگرك آوستریا ومجارستان حکومتی جانبندن پك چـوق آثار التفات ورعایت گوردم. علی‌الخصـوص مدت مدیده خارجیه نظارتنـده بولنمش اولان قونت قالنوکی ایله پك ایی‌کچیندم . قونت قالنوکینك امور سیاسـیه‌ده جـداً صاحب مهارت برذات ایدوکنی شوراجقده بیاندن گیرو طوره‌مم. حتی بردفعه‌سنده فرانسه احوال داخلیه سنك جالب نظر دقت برشکل آلمسـندن ودول متجاوره ایله برحرب ظهوری احتمالندن خوف ایدلدیکی صرده‌ده قونت قالنوکینك غایت سرین برقانله ایشی محاکه ایدیشنی اونوده‌مم مشـار الیه بکا دیمش ایدی‌که ! « فرانسه‌نك رأس اداره‌سنده بولنان جمهوریت طرفدارلری هیـچ بروقتده محاربه آچمق ایسته‌مزلر . چونکه فرانسه غالب اولورسه حربی قزانان جنرالك ایمپراطـورلغنی اعـلان

ایده‌جکنده شبهه اولمامقله جمهوریت فنا پذیر اولور مغلوب اولورسه فرانسه‌نك اضمحلال تامی حصوله کلور. بناءً علیه هرایکی احتماله کوره جمهوریته برخاتمه چکلمش بولنور.» قالنوکینك بومحاکمه‌سی پك طوغریدر. وبومطالعه دیدیکم کبی کندوسنك ماهر برسیاسی ایدوکنی اثباته کافیدر.

ویانه‌ده‌کی سفارتم زماننه مصادف حادثاتدن بری‌ده ولی عهد آرشیدوق رودولفك وفاتیدر. فقط حکومتك بوحادثه‌یی اوّل امرده برانتحار اولمق اوزره اعلان ایتمسی وقتولیك مذهبنجه برمنتحر حقنده مراسم دینیه‌ایفا ایدیله‌مز اولدیغنی پاپاسلرك سویلمسنه بناءً آرشیدوقك قتل ایدلدیکنك اشاعه ایدلمسی وبوصورتله بربرینه مخالف ایکی اعلان رسمی وقوعبولمسی حقیقت حالك پردهٔ مجهولیت آلتنده قالمسنی انتاج ایتمش وهانکیسنه اعتماد ایدیله‌جکنده تردد حصولنه بادی اولمشدر. وبوندن طولاییدرکه آرشیدوق رودولفك وفاتی وفیات مجهوله عدادینه‌کیرمشدر. لکن بنم استطلا- عات مخصوصه‌یه مستند اولان حکممه کوره مشار الیه آرشیدوق انتحار ایتمامشدر. برمجلس عاشقانه‌ده هدف دانهٔ رقابت اولمشدر.

ینه ویانه‌ده بولندیغم هنگامده ایدی‌که غازی احمد مختار پاشا اورایه گلمش ایدی. وَ ایمپراطور فرانسوا ژوزف حضرتلری طرفندن مشیر مشار الیه (شونبرون) سراینده برضیافت ویرلمش ایدی. طبیعی بنده اوضیافتده حاضر ایدم. ایمپراطور مصاحبه‌نك قسم اعظمنی پاشانك روسلرله اولان محارباتنه حصر ایلدی. وَمشارالیهك کوپری کویندن ارضرومه عودتنده معیتنده‌کی طقوز طابورك مجموعی اولان ایکی بیك کشی‌یی، اون سکز بیك روس عسکرینه قارشو اون‌اون‌ایکی‌بیك کشی گوستره‌جك صورتده وقوع بولان وَمشهور مارشال مولتکه‌نك برقونفرانسده (بویله برحرکت پك آز آدمده گورلمشدر) یولنده تقدیراتنه مظهر اولان معامله‌ٔ ماهرانه‌سی حقنده ایضاحات طلب ایتدی [۱] وینه اوضیافتده ایدی‌که ایمپراطور ایکنه‌لی تفنکلره دائر غازی پاشانك رأی ومطالعه‌سنی صوردی. پاشاده؛ عسکری معلم طوتمق وَجبخانه یتشدیرمك

[۱] بن بونی سعدالله پاشادن ایشتدکدن اون التی سنه صکره مصر فوق‌العاده قومیسرلکی باش کتابتیله غازی احمد مختار پاشانك معیتنده بولنمش اولان مرحوم عارف بکك (باشمزه گلنلر) عنوانلی اثر معتبرینی اوقودم واو اثرك ۲۳٤ نجی صحیفه‌سندن ۲۵۸ نجی صحیفه‌سنه قدر اولان قسمنده حرکت عسکریه‌نك تفصیلاتنی گوردم آرزو بیوران ذوات جداً ذکرلی اولان اثر مذکورك اوصحیفه‌لرینه مراجعت بیورسونلر. (للمحرر)

شرطیله ایکنه‌لی تفنکارك مسناتی بولندیغنی بیان ایلدی . الحاصل احمد مختار پاشانك ترك ابراز ایلدیکی طورمردانگی وَ گرك اعطا ایتدیکی اجوبهٔ فن آشنایی ایمپراطور مشارالیهك صوڭ درجه محظوظیتنی موجب اولدی . پاشایه‌ده پك چوق التفات واغرازده بولندی .

ویانه غزته‌لرینك آره صره گرك مقام سلطنت وَ گرك حکومت علیهنده‌کی نشریاتندن تونی گونه باب عالی یه معلومات ویرلمسی وَ لزوملی لزومسز تکذیبنامه‌لر یازلمسی دور سابقك مسالك غریبه‌سندن بری ایدی . وَسفرای عثمانیه برزمانلر انکلتره وَفرانسه وساردنیا گبی دولتلری روسیه‌یه قارشو دائرهٔ اتفاقه ادخال وَشان دولتی استکمال گبی مهام امور سیاسیه ایله اشتغال ایلدکلری حالده آنلرك اخلافی بویله غزته‌دیدی قودیلریله اوغراشدیریلیر ایدی ! خاطرمده قالدیغنه گوره آوستریا پایتختنده انتشار ایدن غزته‌لر هپ آلمانجه محرر اولدیغی حالده (قورسپوندانس پولتیق) وَ (قورسپوندانس دولست) نامنده طوپی طوپی ایکی فرانسزجه غزته نشر ایدیلور ایدی‌که صاحبلری بالخاصه (شانتاژ) فکرینه خدمت ایدرلر وَ استانبول ایله صوفیه دن

اتك طولولری پاره قوپاریرلرایدی. وَبونلرك ماهیتی وسیله دوشدجه یازیلیر چیزیلیر ایدیسه‌ده تأثیر ایتدیریله‌مزدی .

اساساً بوغزته‌لر بزر صحیفه لك ورقپاره‌دن عبارت اولوب، ویانه‌ده آنلری اوقویانلرك عددی‌ده ایکی یوز کشی‌یه آنجق بالغ اولور ایدی. برگون (بو قورسپوندانس پولتیق) ینه برمناسبتسزلکده بولنمش اولدیغندن، باب‌عالیدن زهرزنبرك برتلغراف کلیر . غزته‌نك مدیر مسئولنك بهمه حال شدتله جزالندیرلمسی اسبابنك استکمالی بیلدیریلیر. جواباً غزته‌نك اهمیتسزلکی وَذاتاً مدیرنجه تعقیب اولنان مقصد بویله نظر دقتی جلب ایله ایشی دغدغه‌یه دوشیرمك اولوب، علیهنده‌کی تعقیبات ایله اکمکنه یاغ سوریله‌جکی یازیلیرسه‌ده دیکلتدیریله‌مز. مطلقا ویانه حکومتی نزدنده تشبثات ایفاسی تأکیداً امر اولنور .

بونك اوزرینه خارجیه ناظری قونت قالنوکی‌یی گوریرم. مشارالیه‌دیرکه: « بزم مملکتمزده‌مطبوعات سربستدر؛ حتی گورمیورمیسکز ایمپراطورمزایچون ده‌نه‌لریازییورلر. پکی، دیدیککزگبی غزته‌نك‌مدیرینی مسئول‌ایده‌لم. ایشی محکمه‌یه ویره‌لم. اوّلا بوغزته‌یی

برایکی یوز کشی یااوقومش یا اوقومامش اولدیغی حالده جریان ایده‌جك محاکمه‌یی تکمیل غزته‌لر درج و نشرایده‌جکدر؛ اوحالده ایش یوزبیکلرجه خلقك معلومی اوله‌جقدر. ثانیاً بوایشك محاکمه‌سنه (ژوری) باقه‌جغندن وَژوریلری تشکیل ایدنلر معلوم اولدیغی اوزره اساساً حکمدار علیهنده بولندیغندن، نتیجه‌سنك لهکزده چیقمسی مشکوکدر. بناءً علیه بونی سکوت ایله کچشدیرمکزی وَیاخود بشقه‌برچاره دوشنمکزی خیرخواهانه بیان ایدرم.»

بزده قونتك بوجوابنی استانبوله اشعار ایدرز. قرق سکز ساعته قدر مدعیٔ عمومیلك نزدنده دعوی ایدلمسی حقنده بر امر ورود ایتمدیکی تقدیرده دعوادن قطعیاً صرفنظر اولنه‌جغنی بیلدیریرز. بیلمم یااشعاراتمز تأثیرینی گوستردی وَیاخود اوآره‌لق بشقه ایشلر چیقدی. الحاصل برقاچ کرّه قرق سکز ساعت مرور ایلدیکی حالده دعوی ایت امری ظهور ایتمدی!

شونی‌ده سویلیه‌یم‌که برمملکتك قانون حریتدن مستفیض بولندیغنه دلیل اولان احوالدن بری‌ده او مملکتده ژوری هیئتلرینك وجودیدر. هیئت عدول دیه ترجمه ایتدیگمز (ژوری) کلمه‌سی انکلیزجه‌دن

آلنمدر. بو هیئت حقوق و وظائف مالكه و مخالف افراد ملتدن مركب اولوب بونلر یا بر هیئت استینافیه شكلنده اجتماع ایدرك یالكز متهمك مجرم اولوب اولمدیغنی تدقیق ایدرلر و یاخود منفعت عمومیه یه متعلق معاملات استملاكیه حقنده حكم و قرار ویررلر.

بر دفعه سنده‌ده اسمنی ذكر ایتدیگم (قورسپوندانس دولست) غزته سی یوزندن باشم آز قالدی بلایه اوغرایور ایدی. بو ورقپاره‌لرك « شانتاژ » ایچون انتشار ایتدیگنی سویلدم ایدی. اینته بو غزته‌نك صاحبی اولان « نولینسكی » نامنده‌كی حریف‌ده بو مسلكده بولنور و برچوق پاره‌لر طولاندیرر ایدی. صیفیه‌ده بولندیغم صره‌ده بر گون اشبو (قورسپوندانس دولست) ك بر نسخه سنی اوقیور ایدم. آندن ایكی گون اوّل وفات ایتمش اولان دوقتور (لایدسدورف) ترجمهٔ حالی گوزمه ایلیشدی. و بو دوقتور (لایدسدورف) سلطان مراد خامسك معاینه سی ایچون استانبوله دعوت ایدیلن طبیب متخصص اولدیغندن مقالهٔ مندرجه طبیعی نظر دقتمی جلب ایلدی. برده نه گوره‌یم. دوقتورك فلان تاریخده فلانجه ایچون درسعادته گیتدیكی و او وقت خاقان سابقك (قابل تداوی) اولدیغنی بیان ایتدیكی یازیلی دكلمی ؟...

اساساً بو افاده حقیقته مغایر ایدی؛ چونکه هر نقدر خلعدن طمّوز آی مرورنده خاقان مشار الیهك اعادهٔ عافیت ایتدیکنی صورت خصوصیه‌ده استخبار ایتمش ایدیسه‌مده برخبرك صدق وکذبه احتمالی اولمسنه وذاتاً لایدسدورفك بعد المعاینه ویردیکی راپور (غیر قابل تداوی) یولنده محرر اولوب آندن صکره‌ده وقتیله سلطان مرادك خدمتکتا‌بتنده بولنیشم وشمدی ده غزته‌نك محل انتشاری اولان ویانه‌ده سفیر اولیشم جهتلری حقمده درلو درلو تزویراته میدان ویره‌بیله‌جکنه بناءً درحال غزته‌لره برفقرهٔ تصحیحیه درجنه مسارعت ایتدم. وکرچه حمد اولسون یوزندن بر بلایه اوغرامدم ایسه‌ده خیلی قورقو چکیردم ! [١]

ویانه‌ده‌کی ایام سفارتم ظرفنده مشتاق بولندیغم وطنی کورمك ایستدم ایسه‌ده تشبثات واقعه‌م ثمر

---

[١] احمد سائب بکك مصرده طبع ونشر ایتدیکی آثار مرغوبه‌دن (تاریخ سلطان مراد خامس) عنوانلی اثرك ٢٩٩ و ٣٠٠ نومرولی صحیفه‌لرنده بوقترر لایدسدورفدن بومعاینهٔ واقعه اوزرینه تنظیم ایتمش اولدیغی راپوردن بحث ایلدیکنی کوردم. وسعدالله پاشا مرحوم آغزندن یازیلان اشبو سطرلری مؤلف محترم ایلك افاداتنی بر درجه‌یه قدر متمم بولدم . وشبهاتی دافع اوله بیله‌جکنه حکم ایلدم .

شونی‌ده بیان ایتمك ایسترم که احمد صائب بکك (Vourad) Comt. de keratry ه عیناً اثرینی برنجی صحیفه‌سنده آتی تعقیب ایدن صحیفه‌لرنده بحث ایتدیکی مجلس وکلا مذاکراتی ونامق پاشا مطالعاتی شبو اثر عاجزینك ... نجی صحیفه‌سنده پاشای مشار الیهدن

اولمدی وبوموفقیتسزلك برچوق احزان واكداری وبالنتیجه انتحاری استلزام ایلدی

فانیست جهان درو وفانیست
باقی همه اوست و جمله فانیست

لاحقه

سعدالله پاشانك نادیء عرفانده نقدر اوزون مدت بولنور ایسه‌م اودرجه فرحیاب اولورایدم. بعد وفاته کندوسندن نقدر زیاده بحث ایدر ایسه‌م او رتبه منبسط اولیورم. مشار الیهك نام والاسی زیور لسانم اولمقله برابرعادتا باقینك سلطان سلیمان قانونی مرثیه‌سنده‌کی :

خورشیده باقسه گوزلری خلقك طولا کلور
زیرا باقنجه خاطره اول مهلقا کلور

بیتنك مآلی اوزره سعدالله پاشانك تصویرینه باقدقجه گوزلرم یشاریر.

بحث سره‌سنده ذکر ایدیلان مکالمه‌دن غلط اولسه گرکدر . ومذکور یوزنجی صحیفه‌سنك اوچنجی سطرنده‌کی جمادی الاولی دینیله‌جك ایکن جمادی الاخره دینلمشدر. چونکه سلطان مراد خامسك جلوسی ماه مرقومك یدیسنده وقوع بولوب علت دماغیه‌نك ایلك اثرینك ظهوری ینه او آیك اونبجی جمعه کوننه تصادف ایتمسنه باقلور ایسه اون ایکنجی بازار کونی برمجلس عقد ووکلایه ریاستله امور مهمه‌یه دائر بیان افکار ایده‌بیلسی استبعاد اولنور و بومق پاشانك کندوسندن استماع ایلدیکنه کوره مشار الیهك اوبطالعاتی خاقان سابقك تخت سلطنته جلوسی کونی سرد ایتمش اولمسی‌ده بزی مؤید کوریلور . (للمحرر)

مرحومك علوّ كعبى جمله‌نك مسلمی ایسه‌ده بوبابده اعظم وطنپروران ومشیراندن متوفی شاكر پاشادن ایشتدیگم سوزلری دخی شوراجغه قید وعلاوه ایتمكی مناسب گوردم : مشیر مشارالیه آناطولی ولایاتی مفتش عمومیسی ایكن قسطمونی‌یه‌ده كلمش ایدی. بنده اوزمان قسطمونی ولایتی والی معاونی ایدم. والیٔ ولایت بنیٔ، مشار الیهی استقبال ایچون طوسیه‌یه كوندرمشیدی. بركیجه قالدق . ایرتسی گون حركتله دها ایرتسی گون مركز ولایته كلدك. گرك بوسیاحت وَ گرك قسطمونیده‌كی برآیلق اقامت اثناسنده مشار الیهك حسن نظرینی جلب ایتدیگم جهتله همان هرگون نزدینه دعوت اولنور وَانواع التفاتنه مظهر بیوریلور ایدم . ینه برآقشام ایدیكه. یمك سفره‌سنده سكزاون كشی ایله اوطوریبور ایدك. سوز سعدالله پاشایه انتقال ایتدی. بنده مشیر پاشانك اوتاریخدن اون سنه اوّل پترسبورغدن گریده گیدركن ویانه‌ده برقاچ ساعتلك توقفندن وَسعداللهپاشانك فضائل وَ كمالاتندن بحث ایلدم. لكن حضاردن بری بیلمم نه مقصدله سوزمی جرحه قیام ایتدی. بومناسبتسز وَحقسز اعتراضدن طبیعی منفعل اولدم. شاكر پاشا بونك

فرقه واردی. وَبنى معترضك سوزینی كسه‌رك «یووق ... باك بوبابده پاك حقسزسكز. چونكه اوذاتی یقیندن طانیامشسكز. مرحوم اوقدر بیوك بر آدم ایدی كه بزم آكا دیل اوزاتمز حدناشناسلقدر. علم وفضلندن قطع نظر، عرفان ودرایتده بر درجهٔ فوق العاده‌ده ایدی. حتی بنی ایكی دفعه نصایحیله ایقاظ وارشاد ایتمش وَایكی بیوك ورطه‌دن قورتارمشیدی» دیدی پاشانك بومدافعه‌سی اوقدر خوشمه گیتدی كه درحال یرمدن فیرلادم، مبارك اللرینی اوپدم. رحمة الله علیهما

مرحوم سعدالله پاشادن ایشتدیگمه گوره كندوسی كوچك یاشده ایكن پدری اسعد مخلص پاشا وفات ایتمشدر. فقط صغر سننده اظهار ایلدیكی آثار استعداد ودرایت او وقتكی اكابر رجالك وَخصوصیله صدر اعظم فؤاد پاشانك نظر دقت وتقدیرینی جلب ایدوب، سعدالله پاشا حقنده پدرانه معامله‌لری واقع اولمشدر. حتی پدرندن قالمه بر آلاجق دعواسندن طولایی چنگل كوینده مقیم وزرادن حمدی پاشا ایله دیوان احكام عدلیه‌ده محاكمه‌سی سبق ایتدیكی وَوزرانك نظر قانونده تبعهٔ سائره‌دن فرقی اولمیشی هنوز دهنلره یرلشمدیكندن ناشی

فوأد پاشا

سرعسکرلك زمانی

بر چوجق ایله محاکمه اولنیشی مشار الیه حمدی پاشایه پك كران كلوب‌ده بوبابده‌كی تأثرینی اعلاندن كیرو طورمدیغی اثناده فؤاد پاشادن پك چوق مأثر معدلتكاری گورمشدر . مرحومك افاده‌سنه نظراً حمدی پاشا كندوسنجه محقرانه عد ایتدیكی بومعامله‌لردن شكایت مقصدیله برگون باب عالیده صدر اعظم فؤاد پاشانك نزدینه كلمش. اوطه‌سنه گیرمش.فؤاد پاشانك آیاغه قالقمیشنه جانی صیقلمش وَیوكسك سسله « افندم ! وقتیله وزرای سلطنت سنیه‌دن برذات صدراعظملرك نزدینه كلدكده‌صدر اعظملر اوذاتی بینك طاشندن استقبال‌ایدرلرایدی» دیمش . حاضر جوابلغی مشهور اولان فؤاد پاشا ایسه سرین برقانله « اوت اویله‌ایدی! فقط خلاف معدلتی التزام‌ایدن وزرانك بیونلرینی‌ده‌اودیدیككز صدر اعظملر او بینك طاشنده اوردیررلر ایدی » جوابنی ویره‌رك حمدی پاشایی مبهوت ایلمش !..

مرحومك تمادیٔ ذكرجمیلنه بادی اولمق اوزره طرفندن بكا كوندرلمش اولان اوچ قطعه مكتوب ایله ادیب محترم سعید بك افندی‌یه ویانه‌دن ارسال اولنوب دها اولوقت برصورتی اخذ ایدلمش بولنان تعزیتنامه‌یی‌ده بروجه آتی نقل ایدییورم .

صورت نومرو ١

میر محترم

کچن پوسته ایله اوچ مکتوبکزی دفعةً آلدم مفارقتکزدن برو برخبر ظهور ایتامسندن طولایی حاصل اولان مراق بوصورتله برطرف اولمش ایکن بوکونکی پوسته‌نك گتورمش اولدیغی قره خبر باعث انواع کدر اولدی. والده اعز ارحام اولدیغندن ضیاعی تسلیتی مشکل حالات مؤلمه‌دن ایسه‌ده، عالم عالم اوله‌لی کون وفساد قاعدهٔ مستمره اولمسنه نظراً « انسان اسیر پنجهٔ قدرت دکلیدر؟ » حکمتنی تأمل ایله بوآجی دردی تسکینه وَمرحومه آغر خسته ایکن یتیشلوب تسلیتیله تأثر فراقی تهوینه غیرت ایتمکزی خصلت حکیمانه‌لرندن بکلرم. سودیکم برذاتك مصابیتندن بالذات ماتمزده اولدیغم حالده وجیبهٔ تعزیتی ایفا ایله برابر مرحومه غریقهٔ رحمت رحمان اولدقجه جناب حق ذات عالیلریله اعضای خاندانلرینه عمر وعافیت احسان ایلمسنی تمنی ایلرم. طرف عاجزیدن توثیقات احترامیه ایله برابر لازمهٔ تعزیتك عطوفتلو پدر افندی حضرتلریله دولتلو انشته پاشا حضرتلرینه اجراسنه همت‌علیه‌لری رجا اولنور. حوادث مؤلمهٔ

متواليه‌دن دلخون اولديغم جهتله مكتوبمده بشقه شيدن بحث ايده‌مدم. باقی گوزلركزدن اوپرم افندم.

في ٢٧ نيسان سنه ٨٨ ويانه

سعدالله

صورت نومرو ٢

مير محترم

شمدی‌یه قدر شرفواد اولان مكتوبلريكزك جوابلری گوندرلمشيدی. بو كرّه دخی ٤ نيسان سنه ٨٩ تاريخلی تحريرات عليه‌لری زيور دست ممنونيت اولدی. بوراده هوالرده اطراد اولمديغی جهتله نصرتك برلكده كلوب كلامسنی وقت عودتكزك تقررنده بيله‌يريم. آتنه سفارت سنيه‌سنه ايديلان مساعده طوغريسی برحسن مثالدر... لك تخطرات دلنوازانه‌سنه مقابل حسيات مشتاقانه‌مزی صره‌سی دوشدكجه بليغانه وبلكه شاعرانه افاده‌يه همت بيورملری ملتمسدر.

كله‌لم بزم حوادثه: ياغمورلرله برابر سكز اضطرابی باشلادی. هوا براز آچيق اولنجه سفارتخانهٔ قساوت آشيانه‌دن فيرليوب كاه (پراتره) (كاه اشتاده پارقه) بعضاً دخی (مودلنيغه) قدر گيديورم. بوزوق هوالرده دخی زيارتلرله مشغولز.

مژده‌لر اولسون! اشتداد بارقده فدانلرك صار-
غیلری چیقارلدی. چمنلره طراوت کلدی. آغاجلر
دها یاپراق آچمدی امّا طومورجاقلاندی. گونش
گوزندکجه صیفیه آرامغه گیدییورم. ایکی دفعه موسیو
(پتر) ایله برابر مودلینغده ایدم. کچن سنه گوردیگمز
(ویلالا) لردن بشقه‌سنی بولمق مشکل گبی گورینیور.
کویه گیدرایکن موسیو پتر (قامپانیا) نك محسناتندن،
اخشام عودتده قبحیاتندن بحث ایدییور. فکرنده‌کی
تبدّلات سریعه‌یه تعجب ایتدم. «نه یاپه‌یم! فکرم
گوندزله گیجه‌نك اختلاف تأثیرینه تابعدر.» دیدی
مکتوبلرم قیصه اولیورسه‌ده سزاوزون یازه‌جغکزه
شبهه ایتمم باقی عرض اشتیاق.

۱۰ نیسان سنه ۸۹

سعداه

صورت نومرو ۳

میر محترم

۱۰ و ۱۳ نیسان ۸۹ تاریخلی مکتوبلریکز
شرفوارد اولدی. ذات عالیکزله نصرت حقنده
نظارت جلیله‌جه متصوّر اولان تلطیف، جمله‌کزك
ترفعات وتنقیصات متوالیه‌یه هرنه واسطه ایله اولورسه
اولسون مظهریتلری حقنده‌کی آرزومه موافق

اولدیغندن ، تصور واقعی تقدیر وتبریك ایدرم .

عودتکز بختنه کانجه استانبوله عزیمتدن مقصد اعادهٔ صحت اولمغله مدت مأذونیتـده مطلب حاصل اولمزسه تمدیدی هرحالده قابل اولور . آنکچون (قونژه) بیتیور دیه‌رك صیقلمق اقتضا ایتمز .

بهاری درت گوزله بکلیورز . فقط پك استغنا ایله کلیور . ایکی ساعت گونش گورینور ایسه آلتی ساعت یاغمور یاغیور . هله مبـارك ویانه روزکاری هیچ برکون تعجیزدن خالی اولمیور .

هرنه ایسه اوزون قیش کیجه‌لرندن قورتلدق . شمدی ساعت یدیده کیجه اولیور ، بهار بالفعل تجلی ایتمدیسه‌ده بالقوه موسمی کلمسیله متسلی‌یز .

موسیو وامبرینك تفوهاتی صحیح ایسه گوله‌جك شی . بزنرده ، محبوبه‌لر الفتی نرده ! کندی ذهننده قوردیغنی بنده تصور ایتمش ایسه یاکلش .

« نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در .
قز آوجیلغی جمال ایله‌در »

بو نکته‌یی سیاح صحاریٔ بخـارا جمله‌دن اعلا بیلملك لازم کلور . بوجهته روایت واقعه برلطیفه بوزوندیسی گبی گورینیور . باقی عرض اشتیاق .

۱۷ نیسان سنه ۱۸۸۹ ویانه

سعدالله

کمال پاشا زاده سعید بك افندی یه تعزیتنامه

صورتی نومرو ٤

برادرم !

بوگون آلدیغم استانبول عزته‌لری برقره خبر گتوردی‌که واقف اولور اولمزگوکلم حزن وملال ایله طولدی. نصل محزون اولمیم‌که پدرم گبی سودیگم پدریکز دار بقایه ارتحال ایتمش. کیفسزلکنه دائر اولجه معلوماتم اولمدیغندن، بوحادثهٔ وفات برادرهٔ ناکیهظهور گبی شدید التأثیر اولدی. مرحومك اوصاف ممتازه‌سنی تصور ایتدکجه وَ قیمت پدری تقدیره‌من کل الوجوه مقتدر برخیرالخلفه گوره بوضیاعك آغرلغنی دوشندکجه، حزنم آرتیور. فقط چاره نه؟ (من عاش مات، وَمن مات فات، وَ کل ماهو آت آت) بردستور طبیعیدرکه جمله موجودات متنفسه حقنده حکمی بلا استثنا جاریدر. حکمت اودرکه، بودقیقه‌یی تأمل ایله هجوم غمومه مقاومت ایدیلور. تسلیت اودرکه . مرحومك حریت شخصیه‌سی فنایه گیتدیسه ماهیت معنویه‌سی بحسب الفضیله ینه بوعالم فانیده باقیدر . پدریکز عائله‌یه متعلق وظائفنجه مقبول الاحوال اولدیغی گبی، جمعیته عائد وجائبده‌دخی ممدوح الحرکات ایدی. خلفنه‌ویردیگی

حسن تربیه، فضائل ذاتیه‌سنه شاهد ، متبوع مفخمنه
وَمملکتنه ایتدیکی صداقت وَخدمات اوصاف فاضلهٔ سنی
بالبداهه مؤیددر. وطنمزده معارف جدیده انتشارینه
مرکز اولان رشدیه‌لر سایهٔ سلطنتده مرحومك
اثر دلالت همتی اولدیغندن، تاریخ عثمانی ترقیات
مدنیه‌مز بحثنده پدر محترمکز ایچون بیوك صحیفه
تخصیصنه بورجلودر . پدر گیتدی ایسه اسباب
مشروحه‌یه بناءً نامی باقی وَبوشرف ایسه خیرالخلفی
ایچون تضمین ضیاعه فی الجمله کافیدر. مرحومه مناسبت،
پدرمدن وَذات عالیکزه اولان صدق محبت پدرکزدن
موروث ومنتقل اولدیغندن، وقعهٔ مؤلمه‌دن طولایی
ذات عالیکز قدر ماتمزده اولدیغم حالده لازمهٔ تعزیتی
ایفا ایدروَملاحظاتمی تخطرله متسلی اولمکزی رجا
ایدرم افندم .

۱٤ کانون ثانی سنه ۸۷

سعدالله

وسیلهٔ رحمت اولمق اوزره پدرمك وسعدالله
پاشانك ترجمهٔ حاللرینی خلاصه وجهله درج وتحریر
وَپدرمك برقطعه فطوغرافیسنی علاوه ایدرم .

پدرم مرحومك ترجمهٔ حالی:

مشارالیه بیك ایکی یوز اوتوزیدی سنهٔ هجریه‌سی

ذی‌القعده‌سی اواخرنده استانبولده تولد ایتمشدر. اللی ایکی سنه‌سی رجبنك غره‌سنده وَ اون آلتی یاشنده دیوان همایون قلمنه ملازمتله مأمور ایدلمشدر. گرك مذکور قلم کتبه‌سی وَ گرك مهمه نویسانی سلکنده برنجق سنه قدر بولندقدن صکره بیك ایکی یوز اللی اوچ سنه‌سی اواخرنده کشاد اولنان مکتوبیء خارجیه اوطه‌سنك صنف ثالثنه داخل وَ اللی بش سنه‌سنده دیوان همایون خواجه‌لکی رتبه‌سنه نائل اولوب، اللی آلتیده صنف ثانی‌یه وَ بر سنه مرورنده صنف اوّله نقل ایله آلتی سنه استخدام اولنمشدر .

آلتمش سنه‌سنده ایکی بیك بش یوز غروش معاش ایله آمدی اوطه‌سنه مأمور اولمشدر. بو اوطه‌ده دخی ایکی سنه یدی آی استخدام اولندقدن وَبو اثناده شکیب پاشا مرحومك خارجیه نظارتنده ایکن جبل لبنان نظاماتنك تأسیسی مأموریت فوق‌العاده‌سیله بریةالشامه عزیمتنده معیتی برنجی کتابتیله گیدوب گلدکدن صکره، یعنی آلتمش اوچ سنه‌سنده یدی بیك بش یوز غروش معاشله تحریرات خارجیه مدیرلکنه تعیین قلنمشدر. آلتمش بش سنه‌سنده‌ده مدیرلك نامی خارجیه مکتوبجیلغی عنوانه تحویل

سابق داخلیه ناظری سعید افندی

مرحوم

ایدیلوب، مشار الیه یدی یگرمی سنه‌بو خدمتی بعدالایفاء یتمش سنه‌سنده اون بش بیك غروش معاشله دیوان همایون بکلکجیلکنه وَسنهٔ مزبوره شعبانك یگرمی دردنجی گونی اون یدی بیك غروش معاشله دیوان همایون آمدجیلکنه نقل وَ آمدجیلك مأموریتی عهده‌سنده قالمق اوزره یتمش اوچ سنه‌سنده صدارت عظمی مستشارلغی وکالتنه تعیین ایدلمشدر .

اوچ سنه‌یه یقین مدت آمدجیلك وَطقوز آی قدرده مستشارلق وکالتی خدمتلرینی بعدالایفاء یتمش درت سنه‌سی ربیع الآخرنده یگرمی طقوز بیك غروش معاشله ترسانه مستشارلغنه تحویل مأموریت وَایکی سنه ایکی آی صکره بالانفصال یگرمی آی قدر معزول قالوب یتمش سکز تاریخنده مجلس والای احکام عدلیه اعضالغنه وَسنهٔ مرقومه ظرفنده مذکور اعضالق عهده‌سنده قالمق اوزره خارجیه نظارتی مستشارلغنه وکالةً وَیتمش طقوزده‌ده اصالةً تعیین وَعهده‌سنه رتبهٔ بالا توجیه اولنمشدر .

خارجیه نظارتی مستشارلغنی یدی سنه ایفا ایدوب، سکسان بش سنه‌سی جمادی الآخره‌سنك اونجی کونی نظارت مشار الیهانك بالجمله محرراتنه وَدعاوی‌یه عائد مصالحنه نظارت ایتمك اوزره ثانیاً

دیوان همایون بکلکجیلکنه وبرسنه مرورنده دفعهٔ
ثانیه اوله‌رق آمدجیلکه وسکسان یدی تاریخنده
اوتوز بیك غروش معاشله داخلیه نظارتنه نصب
بیورلمشدر. سکز آی صکره عالی پاشانك ارتحالنی
متعاقب داخلیه نظارتنك لغوی جهتیله پدرمك
مأموریتی صدارتعظمی مستشارلغنه تحویل ایدلدیکنك
اللی اوچنجی گونی شورای دولت اعضالغنه وطقسان
ایکی سنه‌سی رمضاننده ثانیاً صدارت مستشارلغنه
وطقسان اوچ سنه‌سنده ثانیاً شورای دولت اعضالغنه
وآره‌دن اوچ آی مرورنده ثالثاً صدارت مستشار-
لغنه وطقسان درتده ثالثاً شورای دولت اعضالغنه
وطقسان بشده اوچنجی دفعه اولمق اوزره دیوان
همایون آمدجیلکنه وسنهٔ مرقومه جمادی الآخره-
سنده ثانیاً داخلیه نظارتنه وینه اوسنه‌نك ذی الحجه-
سنده تجارت وزراعت نظارتنه نقل مأموریت
ایتمش وآلتنجی گونی انفصالی وقوع بولوب، طقسان
یدی سنه‌سنده تقاعدی اجرا قلنمشدر .

سعدالله پاشانك ترجمهٔ حالنه دائر اولان معلو-
ماتمی‌ده بروجه آتی قید ایدرم :

شویله‌که : سعدالله رامی پاشا، آیاش مفتیسی
محمد افندینك اوغلی اولوب ادرنه، قونیه، ارضروم

سیواس ، حلب ، صیدا وَدیار بکر والیلکلرنده بولنمش اولان اسعد مخلص پاشانك صلبندن ۱۲۵٤ سنهٔ هجریه‌سی جمادی الآخره‌سنك اون بشنه مصادف ۱۸۳۸ سنهٔ میلادیه‌سی تموزینك یدیسنده ارضرومده تولد ایتمشدر .

اسعد مخلص پاشا ایسه دیگر اوغلی اولوب ، گنج یاشنده وفات وَفوق العاده بر استعداده مالك اولدیغنی اثبات ایلمش بولنان نصرت بکك (که اوله قصر جنان مرکز اسعد پاشا) مصراع تاریخیسنك گوستردیکی اوزره ۱۲۶۷ سنه‌سنده دیاربکرده مرتحل دار آخرت اولمشدر .

سعدالله پاشادر سعادتده دار المعارفده بعد التحصیل اون بش یاشنده اولدیغی حالده مالیه واردات قلمنه دخول ایلمش وَایکی سنه صکره باب عالی ترجمه اوطه‌سنه نقل ایتمشدر .

یگرمی سکز یاشنده ایکن مصرلی فاضل مصطفی پاشانك تحت ریاستنده بولنان مجلس مالیه [*] قلمی مدیریتنه ومدت قلیله ظرفنده مجلس مذکورك لغو ایدلمسنه مبنی تکرار ترجمه اوطه‌سنه عودتله

[*] فاضل مصطفی پاشانك ریاستنده بولنـدیغی مجلس، مجلس مالیه دکل، مجلس خزائن ایدی . للسابع

يه سنهٔ مرقومه ایچنده رتبهٔ متمایزه ایله مذاهب قلمی مدیریتنه تعیین قلنمشدر .

مدیریت مذکورده ایکی سنه قالوب بعده‌اولی صنف ثانیسی رتبه سیله شورای دولته چکمش و بالاخره شورای دولت باش کتابتنه انتخاب وَاولی صنف اوّلی رتبه سنه ترفیع اولنوب، او صره‌ده معارف نظامنامه‌سنك تنظیمنده همت مخصوصه سی سبق ایلمشدر .

سعدالله پاشانك ترجمه اوطه‌سنده ایکن گوستر-دیگی آثار رویت و اهلیت وَ اشبو شورای دولت باش کتابتنده ارائه ایلدیکی کمال فطانت کندوسنك موجب اشتهاری اولمشدر .

١٢٨٨ سنه‌سنده اوتوز اوچ یاشنده مطبوعات مدیریتنك علاوه‌سیله دیوان همایون ترجمانلغنه وَایکی سنه صکره رتبهٔ بالا ایله معارف نظارتی مستشارلغنه نصب ایدیلوب ، اوزمان معارف نظارتنده بولنان جودت پاشا ایله برلکده درسعادت مکاتب رشدیه سنی اصلاح ، بر کتبخانهٔ عمومی تأسیس وَ ایستاتستیق قلمی تشکیل ایتمش وَنقط مستشارلق مأموریتی برسنه قدر دوام‌ایدرك تکرار دیوان همایون ترجمانلغنه تعیین ایدلمشدر

اوصره‌ده آنقره قحطی ظهور ایدوب قحطزدگانه اعانه‌ایچون تشکل ایدن قومیسیون، سعدالله پاشانك ریاستنده اجتماع ایلمش وبو ایشده مشارالیه شایان تقدیر فعالیت گوستروب ینه او سنه ایچنده آمدیٔ دیوان همایون مأموریتنه وبر مدتجك صکره دفتر خاقانی نظارتنه و بعده محکمهٔ تمییز ریاستنه و دها صکره تجارت نظارتنه کچمشدر.

سلطان مراد خامسك ۱۲۹۳ سنهٔ هجریه‌سنده وقوع بولان جلوسنده ـ مقدمه‌ده بیان اولندیغی اوزره ـ مجلس خواص وکلانك قراریله مابین باش کتابتنه نصب اولنمشدر. وخاقان مشارالیهك اوچ آی صکره خلعی تقرر ایتدیکی زمان سلطان عبد. الحمید ثانینك مدحت پاشا مرحوم ایله سبق ایدن ملاقات معلومه‌سنده، سعدالله پاشانك‌ده باش کتابتده ابقاسی شرط قوشلمش اولدیغی حالده، بعدالجلوس وعد واقع انجاز اولنمامش و کندوسنك دیدیکی گبی اومقتدر وصاحب کمال ذات صولوغی قلبه ده آلمشدر.

قلبه‌دن استانبوله عودتنی متعاقب برلین سفا. رتنه تعیین اولنوب (۸ مایس ۱۸۷۷) روسیه محاربه سنك صفحهٔ اخیره سی اولان آیاستفانوس

مصالحه‌سنك تنظيمنه مأمور ايديلن صفوت پاشانك
طلب و اصرارينه بناءً ايكنجى مرخص صفتيله
درسعادته دعوت وَبعدالمصالحه ينه ايكنجى مرخص
صفتيله برلين قونغره‌سنه مأمور ايدلمشدر .

خاقان مخلوع عبدالحميد ثانى ايله آلمانيا ايمپرا-
طورى متوفى برنجى ويلهلم آره‌سنده نشان تعاطيسى
اثناسنده سعدالله پاشانك عهده‌سنه وزارت رتبه‌سى
توجيه قلنمشدر .

مشار اليهك برلينده‌كى سفارتى ١٨٧٧ دن
١٨٨٣ سنه‌سنه قدر دوام ايدوب او تاريخده ويانه
سفارتنه كچمش وَحكومت متبوعه‌سنه ويانه‌ده دخى
خدمات مبروره ايفا ايدرك شرق شمندوفرلرينك
التصاقى ايچون اجتماع ايدن وَ درت دولت
مرخصلرندن مركب بولنان قوميسيونده دولت
عثمانيه ايله آوستريا آره‌سنده‌كى اختلافى برطرف
ايتمكله وَ ايشى حسن صورتله تسويه‌يه موفق
اولمشدر .

سعدالله پاشا ، ويانه‌ده‌كى سفارتى هنگامنده
برقاچ دفعه استانبوله كلمك ايچون مأذونيت طلبنده
بولنمشيدى ؛ لكن بونلرك هيچ بريسى اسعاف
اولنمامشيدى . مشار اليهك معيتنده بولنديغم سنه‌لر

ظرفنده وقوع بولان مأذونيت استدعالرينك عدم ترويجى كندوسنى پك زياده متأثر ايدر ايدى. معمافيه ١٢٩٧ تاريخنده يلديزده جريان ايدن محاكمهٔ علنيهٔ مشهورهده كندوسندن بحث ايدلمش اولمسندن طولايى استانبوله كلديگنده برتهلكه يه اوغرامقدن قورقارايدى. مرحومك استانبول ايچون بسلديگى محبت اودرجهده ايدىكه، هرنهوقت بوشهر دلآرادن بحث اولنسه مكالمه‌يى تطويل ايله متلذذ اولور وحتى استانبوله گيدهجك اولورسهم ادرنه قپوسى سمتنده ويا تقيه‌جى محله‌سى طرفنده بر كوچك اوطه جغنى واق كهنه قهوه خانه‌لرده، اق بوزوق قالديرملى زقاقلرده طولاشه‌جغنى، بر قايغه بينه‌رك بوغاز ايچنده‌كى كويلرى گزه‌جگنى سويليه‌رك وطنك طاشنه، طوپراغنه مشتاق اولديغى گوزلرى طولا طولا آكلادير ايدى.

سعدالله پاشانك طلاقت لسانى قدر نثر ونظمده قدرتى واردى. هله فرانسزجه‌دن تركجه‌يه ترجمه خصوصنده فوق العاده مهارت ابراز ايتمشدر. [١]

---

[١] وفاده برقوناقده برجمعه كونى ساعت يديدن جمعه ايرتسى كيجه‌سى ساعت بشه قدر فاضل مصطفى پاشانك سلطان عبدالعزيزه اولان مكتوب مشهورنى – بوعبد عاجزه – املا طريقيله ترجمه ايتمشدر. (للطابع)

منظوم اولان (اون طقوزنجی عصر) وَلامارتیندن ترجمه ایتـدیکی (کول) ایله مکتوبلری ولاسیما ابوالضیا توفیق بك افندینك نشر ایلدیگی (نمونهٔ ادبیات عثمانیه) نام اثرده مندرج اولان (شارلوتنبورغ سرایی) وَ (١٨٧٨ پارس اکسپوزیسیونی) وَ (برلین مکتوبی) بوادعایه برر شاهددر .

مشارالیهك صورت انتحارینه گلنجه تحقیقکردهٔ عاجزانهم اولدیغی اوزره گوندزدن زقاقه چیقدیغنده ایکی مترو اوزونلغنده اینجه بر لاستیق بورو آلمش؛ آقشام سفارتخانه یه عودتی متعاقب طعام ایتدکدن وَبرمعتاد نصف اللیله قدر اوطوردقدن صکره یتاق اوطه سنه چکلمش ؛ فقـط ایرتسی صباح وقت ظهر اولدیغی حالده اوطه دن چیقمامسی اوزرینه خدمتجی قپویی اورمش ، برسس چیقمینجه دها قوتلی اورمش ، ینه سس صدا چیقمامش ، برچلنگر کتیرلمش ، قپو آچدیرلمش ؛ لکن پاشا یتاق اوطه سنده گورلدیکی گبی یتاغك ده بوزولمامش اولدیغی آکلاشلمش . یتاق اوطه سنه گیرلمش ، اورادن حمام اوطه سنه چکلمش .... ایشته اوراده او صاحب کمالات برقولتغه اوتورمش ، لاستیق بورونك براوجنی هوا غازی ممه سنه وَدیگر اوجنی

آغرینه آلمش وَ کنـدندن کچمش اولدیغی حالده گورلمش ! درحال طبیب جلب اولنوب کندیسنده هنوز اثر حیات بولندیغی تحقیق ایدلمش، تداویسنه مسارعت قلنمش. آنجق اجرا اولنان تداوی کارگر تأثیر اولهمامش وَپاشا ایکی گون صکره وفات ایلمشدر .

انتحار اولدیغنه اصلا شبهه ایدلمیان شو حال فجیعك اسبابی کرچه معلوم اولهمامش ایسه‌ده پاشا بوحرکتیله اودّا واخلّاسنی دوچار کدر عظیم ایتمش وبك چوقلرینك گوزندن قانلی یاشلر آقتدیرمشدر .

مرحـومك نعش مغفرت نقشی اسـتانبوله گتیریلوب سلطان محمود تربه‌سی خظیره‌سنده دفن وَسنك مزارینه‌ده کندیسـنك زادهٔ طبعی اولان (نولسه‌ڭ بودر جهانده حیاتك نهـایتی) مصرع حکیمانه‌سی حك اولنمشدر . رحمة الله علیه

محمد غالب

ابوالضیا توفیق بك افندینك مذکور (نمونهٔ ادبیات عثمانیه) اثرنده مرحوم مشارالیه دائر یازدیغی مطالعه تبرکاً بورایه نقل اولنور :

« سعدالله پاشا ، شناسی وَضیا پاشا وَ کمال بك کبی ادبیات جدیده‌مزك مؤسسلرندن معدوددر .

« بودرت ذات آره‌سنده مسلك ادبياتجه هيچ برفرق گوريله‌مز . يعنی طرز جديد ادبياتمزده‌كی اجتهادلری بر وَجنس خارق‌العاده‌لری شخصلرينه منحصردر .

« شوراسی مسلمدركه مشار اليهمدن هر بری زمان ومكان ومسلك ايجاباتندن اوله‌رق نشرياتجه يايك ايلری كيتمش وَياخود پك‌چوق شی يازديغی حالده نشرياتجه پك‌چوق امساك مجبوريتنده بولنمشدر .

« ديمك ايسترزكه كثرت آثاری معيار اقتدار عد ايتمكه وَاستدلالاتمزی‌اونقطهٔ نظردن‌يوروتمكه قالقيشير ايسه‌ك اصابت ايلمش اولمايز . چونكه بر آدمك ماهيت افكار وگفتارينی تعيين ايچون ايكی كلمه‌دن عبارت بر جمله‌سی كفايت ايدر : خيرالكلام ماقل ودل .

« مشـار اليهك آثارندن نمونه اوله‌رق درج ايتديكمز محرراتده‌كی شيوهٔ مخصوصی همان ناقابل تقليد سهل ممتنعلردن وَمنقح وموجز يازمقـده‌كی اقتداری ايسه هركسه ميسر اوله‌ميان خصـائص ادبيه‌دندر » .

انتهى

مطبعهٔ ابو الضيا

3 1761 07130631 0

DR
568
.8
Sa3G3